

Cilt 2 Sayı 2

Gaziantep Üniversitesi

# AYINTÂB

ARAŞTIRMALARI DERGİSİ



# GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ AYINTÂB ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

## Hedef ve Kapsam

Ayıntâb Araştırmaları Dergisi (AAD) yılda iki sayı çıkar ve çifte-kör hakemlik sürecinden geçen bilimsel makalelerin yayınlandığı uluslararası ve hakemli bir akademik dergidir. Ayıntâb Araştırmaları Dergisi (AAD), Türkiye'nin önde gelen araştırma üniversitelerinden biri olan Gaziantep Üniversitesi tarafından yayınlanmaktadır.

Derginin amacı teorik ve araştırma odaklı çalışmalarını desteklemek, araştırmalarda kaliteyi arttırmak ve ulusal ve uluslararası akademik araştırmaların karşılıklı paylaşımını teşvik etmektir. Ayıntâb Araştırmaları Dergisi (AAD), bilginin serbest dolaşımı ve yaygınlaştırılması için çalışan açık erişimli bir dergidir. Ayıntâb Araştırmaları Dergisi (AAD) büyük oranda akademisyenlerin katkı sağladığı çok disiplinli bir yayın olmasına rağmen, alanında uzman olan veya lisansüstü düzeyde çalışmalar yapan öğrencilerden gelen yayınları da teşvik etmektedir.

Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.

Ayıntâb Araştırmaları Dergisi (AAD), Arkeoloji, Gastronomi, İşletme, İktisat, İletişim, Coğrafya, Tarih, Uluslararası Ticaret ve Lojistik, Hukuk, Dilbilim, Folklor, Edebiyat, Felsefe ve Sosyoloji alanlarından yayın kabul etmektedir. Ayıntâb Araştırmaları Dergisi'nde, sadece Gaziantep ve yöresi ile ilgili makaleler yayımlanır.

Derginin uluslararası yayın kurulu vardır.



## Telif Hakkı

Derginin tüm telif hakkı dergi yöneticilerine aittir.

## İletişim

GAÜN Ayıntâb Araştırmaları Dergisi (AAD)  
Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü  
27310 Gaziantep, TÜRKİYE  
Tel: +90-342-318-1820  
Editör/Dergi Yöneticisi  
Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ  
E-mail: agunduz@gantep.edu.tr

# Gaziantep Üniversitesi

## Ayıntâb Araştırmaları Dergisi

**GAÜN-AAD**

### **Dergi Sahibi**

Gaziantep Üniversitesi  
Prof. Dr. Ali GÜR

### **Editor**

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

### **Editör Yardımcısı**

Dr. Mustafa DEMİR

### **Bölüm Editörleri**

Prof..Dr. Mehmet Emin SÖNMEZ  
Prof.Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR  
Doç.Dr. Mustafa METE  
Doç.Dr. Fettah KUZU  
Doç.Dr. Atıncı OLCAY  
Dr. Öğr. Üyesi Timur DEMİR  
Dr. Öğr. Üyesi Selim KAYA  
Dr. Öğr. Üyesi Meltem MUŞLU  
Dr. Öğr. Üyesi Kadriye ŞAHİN

### **Yayın Kurulu**

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ (Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Prof. Dr. Hilmi BAYRAKTAR (Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Prof. Dr. Abdurrahman UZUNASLAN (Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR (Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Prof. Dr. Aleksandar Andreeviç (EDUKONS Üniversitesi / SIRBİSTAN)  
Prof. Dr. Enver ÇAKAR (Fırat Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Prof. Dr. Faruk SÖYLEMEZ (Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Prof. Dr. Mehmet Emin SÖNMEZ (Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Doç. Dr. Anita Gligorova (FON Üniversitesi / MAKEDONYA)  
Prof. Dr. Mehmet Nuri GÜLTEKİN (Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI (Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Dr. Öğr. Işıl Işık BOSTANCI (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Dr. Öğr. Üyesi Haydar ÇORUH (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / TÜRKİYE)  
Dr. Öğr. Üyesi Murat ÇELİKDEMİR (Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)

# Gaziantep Üniversitesi Ayıntâb Araştırmaları Dergisi

## Danışma Kurulu

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

(Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Hilmi BAYRAKTAR

(Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Abdurrahman UZUNASLAN

(Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR

(Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Aleksandar ANDREEVIÇ

(EDUKONS Üniversitesi / SIRBİSTAN)

Prof. Dr. Enver ÇAKAR

(Fırat Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Faruk SÖYLEMEZ

(Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE)

Prof. Dr. Mehmet Emin SÖNMEZ

(Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)

Doç. Dr. Anita GLIGOROVA

(FON Üniversitesi / MAKEDONYA)

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÜLTEKİN

(Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)

Doç. Dr. Mehmet

SOĞUKÖMEROĞULLARI

(Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)

Dr. Öğr. Işıl Işık BOSTANCI

(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / TÜRKİYE)

Dr. Öğr. Üyesi Haydar ÇORUH

(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / TÜRKİYE)

Dr. Öğr. Üyesi Murat ÇELİKDEMİR

(Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE)

Cilt 2, Sayı 2, Aralık 2019

Web: <http://dergipark.gov.tr/gunaad>

E-mail: [agunduz@gantep.edu.tr](mailto:agunduz@gantep.edu.tr)

# GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

## AYINTÂB ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt. 2 Sayı 2  
2019

### İÇİNDEKİLER

#### TARİH

- Antep Şehrindeki Kişi Adları Hakkında Bir Değerlendirme** 1-20  
Ahmet GÜNDÜZ
- Devlet ve Siyaset Adamı; Mehmet Kamil Ocak** 21-33  
Mehmet BİÇİCİ
- Mahalle Avâriz Vakıfları (17. Yüzyıl Ayntab Örneği)** 34-49  
İsmail KIVRIM

#### EDEBİYAT

- Halfeti ile İlgili Toponomik Efsaneler Üzerine Bir İnceleme** 50-60  
Behiye KÖKSEL

#### COĞRAFYA

- Güvenlik Güçlerinin Sportif Organizasyonlardaki Stres Durumunun Analizi: Gaziantep Şehri Örneği** 61-79  
Harun BAHAR -Mehmet Emin SÖNMEZ

---

# Antep Şehrindeki Kişi Adları Hakkında Bir Değerlendirme

Ahmet GÜNDÜZ\*

## Özet

Kişi adları milletlerin dil, tarih, kültür ve folkloru bakımından büyük önem taşırlar. İsimlerin konulmasında kültürün, coğrafyanın, dinî veya fikrî inanışın önemli etkisi bulunmaktadır.

Bir milletin kültürü, dili ve folkloru yaşadıkları coğrafi bölgenin iklim özelliklerinden etkilendiği gibi, iletişim halinde olunan diğer kültürlerden de etkilenmektedir. Dolayısıyla bu unsurlar farklı zaman ve mekânlarda değişmekte veya gelişme göstermektedir. Buna bağlı olarak isimler de değişime uğramaktadır. Tarihin değişik dönemlerinde farklı coğrafyalarda yaşayan ve birçok milletle teması olan Türklerin kullandıkları şahıs isimlerinde de bu süreçte değişimler yaşanmıştır. İlk zamanlarda adlar daha öz Türkçe iken, sonraları yabancı kültürlerin etkisinde kalmıştır. Özellikle İslamiyet'in kabulünden sonraki süreçte Türkler tarafından verilen kişi adlarının çoğu Arapça veya Farsça kökenli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 186 nolu ve 1536 tarihli Ayıntâb Sancağı* tahrir defterinin Antep Şehri ile ilgili kısımlarında yer alan erkek şahıs isimleri ele alınmıştır. Tahrir defterlerinde yalnızca erkek şahısların ve babalarının isimleri yer aldığı için bu çalışmada sadece erkek şahıs isimleri üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Bu isimlerin kullanılma sıklıkları, sayısal değerleri ve oranları analitik olarak incelenmeye çalışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Osmanlı, Tahrir Defteri, Antep, Göç, Kişi adları.

## An Evaluation About Person Names in Antep

### Abstract

The names of people are of great importance for the nations in regard to language, history, culture and folklore are concerned. Culture, geography, religious or intellectual belief has an important effect on denomination process.

A nation's culture, language and folklore are influenced by the climatic characteristics of the geographic region in which they live, as well as other cultures in contact. Therefore, these elements change or develop in different times and places. Accordingly, names are also subject to change. There have been changes in the names of the people, used by Turks who had contact with many nations and living in different geographies in different periods of history. In the beginning, the names were mostly Turkish, but later they were influenced by foreign cultures. Especially after Islam was adopted, most of the names which were given by Turks started to appear in Arabic or Persian origin.

In this study, the names of the male individuals recorded in the *Tahrir* register of Ayıntâb Sanjak numbered 186 and dated 1536 which is existed in the parts of Antep City in the Ottoman Archives of the Prime Ministry were discussed. Since only the names of the male individuals and their fathers are included in the Tahrir registers, only male names were evaluated in this study. The frequencies, quantitative values and ratios of these names are analyzed.

**Key Words:** Ottoman, *Tahrir* register, Antep, Migration, Person names.

---

\* Prof.Dr., Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, e-mail: agunduz@gantep.edu.tr

## Giriş

İnsanlık tarihinde ilk verilen adlar ve ad verme şekilleri büyük ölçüde birbirine benzerlik gösterirken, daha sonraki dönemlerde toplumların kültürlerinin farklılaşması neticesinde ad verme gelenekleri de her topluma göre değişiklik göstermeye başlamıştır. Dolayısıyla her toplumun kendine has ad verme gelenek ve görenekleri ortaya çıkmıştır<sup>1</sup>.

Türkler yaşadıkları dönemin sosyal, siyasi ve ekonomik yapısına göre çocuklarına farklı adlar vermişlerdir. Mesela Uygurlar yerleşik hayata geçtikleri ve ilimle uğraştıkları için çocuklarına daha çok *Bilge Kağan, Kutlug Bilge, Kut Tekin* gibi bilgi ve bilgelik etrafında adlar vermeyi tercih etmişlerdir. Başka kültürlerin egemenliği altına girmek zorunda kaldıkları dönemlerde ise özgürlük arzularını çocuklarına ad olarak vererek dile getirmişlerdir. Nitekim zaman zaman Göktürk ve Uygur devletleri Çin egemenliği altında kalmış ve bu dönemlerde halk çocuklarına *Kapgan, Bumin, Költekin, Tonga, Böğü, Börü* gibi ilerde onların bağımsızlıklarını sağlayacaklarını düşündükleri isimler vermişlerdir<sup>2</sup>.

Türkler X. yüzyıldan itibaren toplu halde İslamiyet'i seçtikten sonra şahıs adlarına Arapça kökenli kelimeler dâhil olmaya başladı. Bu süreçte Allah'ın adları ya da sıfatları, peygamberlerin adları, peygamberlerin yakınlarının adları, din büyükleri ve dinî liderlerin adları çocuklara ad olarak verildi<sup>3</sup>. Ayrıca, bu dönemde Farsça kökenli isimler de Türkler arasında yaygınlaştı. Zira Karahanlı ve Büyük Selçuklu Devletlerinde Arap etkisi kadar önemli derecede Fars etkisi de oldu. Bu da Farsça; gül, dil, mihrî (güneş), hoca, şah ve mirza gibi sözlerden oluşan isimlerin çocuklara ad olarak konulmasını sağladı<sup>4</sup>.

İslamiyet'e geçtikten sonraki süreçte Türkçe kişi adlarının oranı Arapça ve Farsça kişi adlarına nazaran oldukça düşmüştür. Bununla beraber, İslamiyet'ten önce kullanılan bazı Türkçe adlar İslamiyet'ten sonra da kullanılmaya devam etmiştir. Bu adların ise bir kısmı aynen, bir kısmı ise Arapça ve Farsça sözlerin karışımından oluşturulan Türkçe adlar olarak kullanılmıştır.

Türk kültüründe çocuklara isim verilirken genellikle; dinî inanış, tarihi şahsiyetler, ırk, soy, kabile, cemaat, oymak adları, yer isimleri, hayvan isimleri, çocuğun doğduğu zamanla alakalı isimler, renk ve mesleklerle alakalı isimler ve nesne isimlerinden seçilen adlar konulmuştur<sup>5</sup>.

İncelenen dönemde Antep (Ayıntâb) Şam vilâyetine bağlı bir sancak statüsünde olup, güneyinde *Haleb*, doğusunda *Birecik*, kuzeyinde ve batısında ise *Zulkadir (Dulkadir) vilâyeti* arazisi yer almaktaydı. Ayıntâb sancağının 1523 yılında *Ayıntâb, Derbsâk (Gündüzlü), Tell Başer* ve *Nehrü'l-Cevaz* olmak üzere dört nahiyesi ve bir kaza merkezi (*Nefs-i Ayıntâb*)

<sup>1</sup> Mevlüt Metin Türkteş, "Türklerde Ad Verme İle İlgili Bazı Tespitler", *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 17, 2019, s. 36; Alaattin Uca, "Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 23, Erzurum 2004, s. 146.

<sup>2</sup> Türkteş, *agm.*, s. 37.

<sup>3</sup> Türkteş, *agm.*, s. 38.

<sup>4</sup> Varis Abdurrahman, "Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme", *Millî Folklor*, S. 61, 2004, s. 130.

<sup>5</sup> Zeynel Özlü, "19. Yüzyılda Göynük Kırsalında Kullanılan Sülale ve Erkek Kişi Adları", *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Merkezi Dergisi*, Bahar 2007, S. 41, s. 269-275.

mevcuttur<sup>6</sup>. Bir süre sonra, *Derbsâk* nahiyesi Haleb sancağına dâhil edildiği için, Ayıntâb sancağı; *Ayıntâb*, *Tell Bâşer* ve *Nehrü'l-Cevâz* adlı üç nahiyeden ibaret kalmıştır<sup>7</sup>. 1536 tarihli tahrir defterindeki kayıtlara göre sancak bahsedilen üç nahiyeden ibarettir<sup>8</sup>.

Ayrıca, şehirde 22 mahalle ve 9 sokakta toplam 1817 hâne, 429 mücerred, 16 imâm, 2 hâtib, 4 mecnun ve 1 ama kaydı bulunmaktadır<sup>9</sup>. Bu verileri nüfusa çevirdiğimizde şehirde yaklaşık 9600 kişinin yaşadığı anlaşılmaktadır.

### İsimlerin Çeşitliliği ve Kökenleri

Antep şehirde 1536 tarihinde ismi kaydedilen kişi sayısı 3818'dir. Bunların 1600'ü baba nesline, 2218'i ise oğul nesline aittir. Buna mukabil oğul neslinde kullanılan isim çeşidi 414 iken baba neslinde kullanılan isim çeşidi ise 573'tür. Bu durumda isim başına düşen kişi sayısı oğul neslinde 5,32 ve baba neslinde ise 2,78'dir. Baba ve oğul neslinde kullanılan toplam isim çeşidi 791'dir. Dolayısıyla Antep şehirde isim başına düşen kişi sayısı 4,83'ten ibarettir.

**Tablo 1.** Antep Şehirde İsim Başına Düşen Kişi Sayısı (1536)

|                               | Baba Nesli | Oğul Nesli |
|-------------------------------|------------|------------|
| Kişi Sayısı                   | 1600       | 2218       |
| İsim Sayısı                   | 573        | 414        |
| İsim Başına Düşen Kişi Sayısı | 2,78       | 5,32       |

Baba neslinden 639 kişi 20 çeşit, 580 kişi 175 çeşit ve 381 kişi de 381 çeşit isim kullanmaktadır. Başka bir ifade ile kişilerin % 39,94'ü 20 isim; % 36,25'i 175 isim ve % 23,81'i ise 381 isim kullanmaktadır. Oğul neslinin ise % 59'47'si 21 isim (1319 kişi), % 28,22'si 123 isim (626 kişi) ve % 12,31'i 273 isim (273 kişi) almıştır.

İsimlerin kökenlerine bakıldığında, baba neslinde kullanılan 573 isimden 259'unun (% 44,97) kökeni Arapçadır. Başka bir ifade ile baba neslinden olan 1600 kişiden 1169'nun (% 73) ismi Arapça kökenlidir. Bu durum oğul neslinde artarak devam etmiştir. Zira 2218 kişiden 1843'nün (% 83) ismi Arapça kökenlidir. Ayrıca oğul neslinde kullanılan 414 farklı ismin 202 adedi (% 48,44) Arapça kelimelerden ibarettir.

**Tablo 2.** Antep Şehirde Baba ve Oğul Neslinde İsim Kökenleri (1536)<sup>10</sup>

| İsim Kökeni | Baba |      |       |       | Oğul |      |       |       |
|-------------|------|------|-------|-------|------|------|-------|-------|
|             | İsim | Kişi | İsim  | Kişi  | İsim | Kişi | İsim  | Kişi  |
| Arapça      | 259  | 1169 | 45,20 | 73,06 | 202  | 1843 | 48,79 | 83,09 |
| Türkçe      | 153  | 220  | 26,70 | 13,75 | 56   | 122  | 13,53 | 5,50  |
| Farsça      | 46   | 57   | 8,03  | 3,56  | 29   | 51   | 7,00  | 2,30  |
| AF          | 15   | 17   | 2,62  | 1,06  | 12   | 19   | 2,90  | 0,86  |
| AT          | 18   | 24   | 3,14  | 1,50  | 25   | 27   | 6,04  | 1,22  |

<sup>6</sup> BA, TD, nr. 998, s. 298.

<sup>7</sup> Enver Çakar, "XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdarî Taksimatı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 13, S. 1, Elazığ 2003, s. 372.

<sup>8</sup> BA, TD, nr. 186, s. 6.

<sup>9</sup> BA, TD, nr. 186, s. 7-89.

<sup>10</sup> Baba neslinde toplam 1600 kişi ve 573 farklı isim; oğul neslinde toplam 2218 kişi ve 414 farklı isim esas alınarak oranlar tespit edilmiştir.



|               |            |             |            |            |            |             |            |            |
|---------------|------------|-------------|------------|------------|------------|-------------|------------|------------|
| FA            | 18         | 21          | 3,14       | 0,46       | 22         | 25          | 5,31       | 1,13       |
| FT            | 7          | 8           | 1,22       | 0,50       | 4          | 10          | 0,97       | 0,45       |
| TA            | 40         | 61          | 6,98       | 3,81       | 44         | 75          | 10,63      | 3,38       |
| TF            | 4          | 4           | 0,70       | 0,25       | 5          | 5           | 1,21       | 0,23       |
| Bilinmeyen    | 13         | 19          | 2,27       | 1,19       | 15         | 41          | 3,62       | 1,85       |
| <b>Toplam</b> | <b>573</b> | <b>1600</b> | <b>100</b> | <b>100</b> | <b>414</b> | <b>2218</b> | <b>100</b> | <b>100</b> |

(A: Arapça; F: Farsça; T: Türkçe)

Tabloda da görüleceği üzere, baba ve oğul neslinde Türkçe kökenli isimler ikinci sırada yer almaktadır. Ancak, baba nesline oranla Türkçe kökenli isimlerin oğul neslinde bir hayli azalmış olduğu da görülmektedir. Buna mukabil Türkçe-Arapça kökenli isimlerde oğul neslinde bir artış olmuştur. Oğul neslindeki bu artışlar Türkçe-Farsça ve Arapça-Türkçe kökenli isimlerde de görülmektedir

### En Çok Kullanılan İsimler

Birçok Osmanlı yerleşim biriminde olduğu gibi, Antep'te de en çok kullanılan ilk üç isim *Mehmed*, *Ali* ve *Ahmed* olarak karşımıza çıkmaktadır. Esasında, gerek baba neslinden olsun gerekse oğul neslinden olsun en çok kullanılan 10 isim hemen hemen pek değişmemiştir. Tablo 3'te görüldüğü gibi baba neslinden *Hacı Ahmed*, oğul neslinden ise *Yusuf* adının sıralaması farklılık göstermekte olup, diğer isimlerin tamamı her iki nesilde de ilk on arasında yer almaktadır.

Bu arada, zaman ve mekâna bağlı olarak kullanılan isimlerde değişim yaşanması gayet normal olup, bu değişim günümüzde de devam etmektedir. Mesela, Türkiye'de 1991-2000 yılları arasında doğan erkek çocuklara en çok verilen on isim *Mehmet*, *Mustafa*, *Ahmet*, *Emre*, *Ali*, *Murat*, *İbrahim*, *Ömer Burak* ve *Hüseyin* iken, bu sıralama 2001-2010 yılları arasında *Yusuf*, *Mehmet*, *Mustafa*, *Ahmet*, *Furkan*, *Emirhan*, *Enes*, *Arda*, *Emre* ve *Ali* şeklinde değişim göstermiştir<sup>11</sup>.

Tablo 3'te görüleceği üzere gerek baba neslinde gerekse oğul neslinde olsun *Mehmed* ismi ilk sırada yer almaktadır. Bu ad *Muhammed*'in Türkçeleştirilmiş şeklidir. Günümüzde *Mehmed* ve *Muhammed* şeklinde iki ayrı ad olarak kullanılmaktadır<sup>12</sup>. Bu kullanımın 1536'lı yıllarda da aynı olduğu düşünülebilir. Ancak kullanılan tahrir defterinde ismin üzerine şedde konulmadığı için *Mehmed* şeklinde kullanılması tercih edilmiştir. Bununla birlikte, Yılmaz Kurt'un da ifade ettiği üzere, *Mehmed*'lerden bir kısmının *Muhammed* adıyla anıldıkları muhakkaktır.

Tabloda baba ve oğul neslindeki isimler mukayese edildiğinde ilk üç isim değişmemekle beraber kullanım oranlarında bir artışın olduğu da görülmektedir. Zira baba neslinde *Mehmed* adının kullanım oranı % 7,9 iken, oğul neslinde bu oran % 15'e yükselmiştir. Aynı şekilde *Ali* isminin kullanım oranı % 4,6'dan 8,1'e, *Ahmed* adının verilme oranı da % 4,3'ten 5,8'e yükselmiştir.

<sup>11</sup> <https://www.nvi.gov.tr/isim-istatistikleri>.

<sup>12</sup> Yılmaz Kurt; "Adana Sancağında Kişi Adları", *BAL-TAM Türklük Bilgisi* 2, Prizren 2005, s. 173.

**Tablo 3.** Antep Şehrinde Baba ve Oğul Neslinde En Çok Kullanılan İsimler (1536)

| No | Baba Nesli    |             |           | No | Oğul Nesli    |             |           |
|----|---------------|-------------|-----------|----|---------------|-------------|-----------|
|    |               | Kişi Sayısı | %         |    |               | Kişi Sayısı | %         |
| 1  | Mehmed        | 127         | 7,9       | 1  | Mehmed        | 330         | 15        |
| 2  | Ali           | 73          | 4,6       | 2  | Ali           | 180         | 8,1       |
| 3  | Ahmed         | 69          | 4,3       | 3  | Ahmed         | 129         | 5,8       |
| 4  | İbrahim       | 35          | 2,2       | 4  | Hüseyin       | 80          | 3,6       |
| 5  | Hamza         | 33          | 2,1       | 5  | Mahmud        | 63          | 2,8       |
| 6  | Halil         | 31          | 1,9       | 6  | Hamza         | 62          | 2,8       |
| 7  | Hasan         | 28          | 1,8       | 7  | Yusuf         | 57          | 2,6       |
| 8  | Hacı Ahmed    | 27          | 1,7       | 8  | Hasan         | 49          | 2,2       |
| 9  | Mahmud        | 26          | 1,6       | 9  | Halil         | 48          | 2,2       |
| 10 | Hüseyin       | 23          | 1,4       | 10 | İbrahim       | 48          | 2,2       |
| 11 | Hacı Mehmed   | 21          | 1,3       | 11 | Sadaka        | 41          | 1,8       |
| 12 | Abdullah      | 20          | 1,3       | 12 | Hâcı Mehmed   | 32          | 1,4       |
| 13 | Sadaka        | 19          | 1,2       | 13 | Abdi          | 26          | 1,2       |
| 14 | Mustafa       | 18          | 1,1       | 14 | Ömer          | 26          | 1,2       |
| 15 | Hacı Ali      | 16          | 1         | 15 | Mustafa       | 25          | 1,1       |
| 16 | İsmail        | 15          | 0,9       | 16 | Hacı Ahmed    | 23          | 1         |
| 17 | Musa          | 15          | 0,9       | 17 | Mihal         | 22          | 1         |
| 18 | Yusuf         | 15          | 0,9       | 18 | Ramazan       | 21          | 0,9       |
| 19 | Kasım         | 14          | 0,9       | 19 | Hacı Ali      | 19          | 0,9       |
| 20 | Ömer          | 14          | 0,9       | 20 | Kâsım         | 19          | 0,9       |
| 21 | Hızır         | 13          | 0,8       | 21 | Osman         | 19          | 0,9       |
|    | <b>Toplam</b> | <b>652</b>  | <b>41</b> |    | <b>Toplam</b> | <b>1319</b> | <b>59</b> |

Tabloya dikkat edildiğinde baba neslinde en çok verilen 21 ad 652 kişi tarafından kullanılmaktadır. Bu da toplam kişi sayısının % 41'ne tekabül etmektedir. Bu durumda her 31 kişiden birine en çok kullanılan 21 isimden birisi konulmuştur. Oğul neslinde ise en çok kullanılan 21 isim 1319 kişiye ad olarak verilmiştir. Demek ki, oğul neslinden olan kişilerin % 59'u bu 21 ismi kullanmıştır. Dolayısıyla her 63 kişiden birine en çok kullanılan 21 isim içerisinde yer alan adlardan biri verilmiştir.

1536 yılında baba neslinde en çok kullanılan ilk on isimden dokuzu oğul neslinde de ilk on içerisinde yer almaktadır. Baba neslinde % 1,7 oranıyla ilk on isim içerisinde bulunan *Hacı Ahmed* oğul neslinde % 1'lik kullanım oranıyla 16. sırada yer almıştır.

Baba neslinde ilk 21 isim içerisinde bulunan 17 isim oğul neslinde de kullanılmıştır. Sadece dört isim (*Abdullah*, *İsmail*, *Musa*, *Hızır*) oğul neslinde ilk 21'de yer almamıştır. Bu dört ismin yerine *Abdi*, *Mihal*, *Hamza* ve *Osman* ilk 21 isim içerisinde yer almıştır.

### İkili İsimler

Antep'te baba ve oğul neslinde ikili isimlerde en fazla kullanılan sıfat konumundaki isimler *Hacı*, *Fakih* ve *Kara*'dır. Baba ve oğul neslinde ikili isimler içinde en yaygın kullanılan kelime *Hacı*'dir. Baba neslinde *Hacı* ile oluşturulan 41 farklı ismi 150 kişi, oğul neslinde ise 59 farklı ismi 192 kişi kullanmaktadır.

Baba neslinde en fazla kullanılan ikinci kelime *Fakih*, üçüncüsü ise *Kara*'dır. Oğul

neslinde ise ikinci sırada *Kara*, üçüncü sırada ise *Fakih* gelmektedir (tablo:4).

**Tablo 4.** Baba ve Oğul ve Neslinde İkili İsimlerde En Çok Kullanılan Sıfatlar

|               | Baba Nesli |               | Oğul Nesli |               |
|---------------|------------|---------------|------------|---------------|
|               | İsim       | Kullanan Kişi | İsim       | Kullanan Kişi |
| Emir          | 4          | 6             | 3          | 4             |
| Fakih         | 16         | 29            | 13         | 19            |
| Hâcı          | 41         | 150           | 59         | 192           |
| Kara          | 15         | 31            | 16         | 43            |
| Kör           | 2          | 2             | 5          | 5             |
| Kul (Kulu)    | 2          | 2             | 1          | 1             |
| Pir (Piri)    | 1          | 1             | 7          | 8             |
| Sarı          | 3          | 11            | 3          | 12            |
| Seydi         | 3          | 11            | 3          | 12            |
| Sofu          | 2          | 3             | 3          | 4             |
| Şah           | 2          | 3             | 2          | 2             |
| Şeyh          | 5          | 6             | 2          | 2             |
| <b>Toplam</b> | <b>96</b>  | <b>255</b>    | <b>117</b> | <b>304</b>    |

Baba ve oğul neslinde *Sarı* ve *Seydi* ile oluşturulan isim sayısı eşittir. Ancak bu sıfatlarla oluşturulan isimleri kullanan kişi sayısı baba neslinde 11, oğul neslinde ise 12'dir. *Pir (Piri)* ile oluşturulan isim sayısı baba neslinde bir iken, oğul neslinde yediye yükselmiştir. Buna mukabil, *Şeyh* sıfatı ile oluşturulan isim sayısı baba neslinde beş iken, oğul neslinde ikiye gerilemiştir.

#### Kişi Adı Olarak Meslek Adları

1536 yılında Antep'te meskûn kişilerden bir kısmının meslek adı taşıdıkları görülmektedir. Keza, baba neslinden 108 kişi, oğul neslinden ise 14 kişi meslek adını taşımaktadır (tablo: 5).

**Tablo 5.** Baba ve Oğul Neslinde Kullanılan Meslek İsimleri (1536)

| No | İsim       | Baba Nesli | Oğul Nesli | No | İsim             | Baba Nesli | Oğul Nesli |
|----|------------|------------|------------|----|------------------|------------|------------|
|    |            | Sayı       | Sayı       |    |                  | Sayı       | Sayı       |
| 1  | Abacı      | 3          | -          | 33 | İğneci           | 1          | -          |
| 2  | Arpacı     | 2          | -          | 34 | Kabakçı          | 1          | -          |
| 3  | Arsacı     | 1          | -          | 35 | Kabalcı          | 1          | -          |
| 4  | Aşçı       | 5          | -          | 36 | Kabirci          | 1          | -          |
| 5  | Avcı       | 2          | -          | 37 | Kalburcu         | 1          | -          |
| 6  | Baklâcı    | 2          | -          | 38 | Kassab           | 1          | -          |
| 7  | Balıkçı    | 1          | -          | 39 | Kassar           | 1          | -          |
| 8  | Basmâcı    | 1          | -          | 40 | Katrancı         | 1          | -          |
| 9  | Başçı      | 1          | -          | 41 | Kaymakçı         | 2          | 1          |
| 10 | Bıçkıcı    | 1          | -          | 42 | Kazancı          | 1          | -          |
| 11 | Bostancı   | 1          | 1          | 43 | Keçeci           | 5          | -          |
| 12 | Boyacı     | 1          | -          | 44 | Köşker (Kefşker) | 1          | -          |
| 13 | Cullah     | 1          | -          | 45 | Kelef            | -          | 1          |
| 14 | Çerçi      | -          | 3          | 46 | Kendirci         | 1          | -          |
| 15 | Debbâğ     | 1          | -          | 47 | Leblebici        | 1          | -          |
| 16 | Değirmenci | 3          | -          | 48 | Mâzuci           | 1          | -          |

|    |                   |   |   |               |          |            |           |
|----|-------------------|---|---|---------------|----------|------------|-----------|
| 17 | Dellâk            | 1 | 6 | 49            | Neccâr   | 10         | -         |
| 18 | Demirci           | 4 | - | 50            | Oyuncu   | 2          | -         |
| 19 | Dilci             | 1 | - | 51            | Sağrıçı  | 1          | -         |
| 20 | Dilenci           | 1 | - | 52            | Sırçacı  | 2          | -         |
| 21 | Ekinci            | 3 | - | 53            | Sucu     | 1          | -         |
| 22 | Elekçi            | 1 | - | 54            | Şarabdar | 1          | -         |
| 23 | Eskici            | 2 | - | 55            | Tabılcı  | 1          | -         |
| 24 | Ekmekçi (Etmekçi) | 1 | - | 56            | Tâcir    | 3          | -         |
| 25 | Fırıncı           | 1 | - | 57            | Tanburî  | 1          | -         |
| 26 | Hallac            | 6 | 1 | 58            | Tarâkçı  | 2          | -         |
| 27 | Harirî            | 1 | - | 59            | Taşçı    | 3          | -         |
| 28 | Hasırcı           | 1 | - | 60            | Usta     | 1          | -         |
| 29 | Hattab            | 1 | - | 61            | Yazıcı   | 1          | 1         |
| 30 | Hayyat            | 2 | - | 62            | Zenbilci | 1          | -         |
| 31 | Hazinedar         | 1 | - | 63            | Zibilci  | 3          | -         |
| 32 | İbrikî            | 1 | - | 64            | Zilci    | 1          | -         |
|    |                   |   |   | <b>Toplam</b> |          | <b>108</b> | <b>14</b> |

### Yerleşim Yerleri İle İlgili Kişi Adları

Meslek adları dışında, farklı yerleşim yerlerinden olup da Antep'e gelip yerleşen bazı kişilerin isimleri geldikleri yerin adını taşımaktadır. Bu tür isimler, sadece baba neslinden olan kişilerde mevcut olup, oğul neslinden olanlar arasında bu isimlere rastlanmamaktadır (tablo: 6).

Tablo 6'da görüldüğü üzere; Adana, Besni, Bor, Dulkadir, Ergani, Harput (Elazığ), Kâhta, Karaman, Kastamonu, Kayseri, Kilis, Malatya, Maraş, Şam, Urfa gibi birçok farklı illerden gelip Antep'e yerleşen kişilere rastlanmaktadır. Bunun dışında Antep sancağı sınırları dâhilindeki farklı yerleşim birimlerinden gelip Antep şehir merkezine yerleşen kişilere de rastlanmaktadır (Burçlu, Dülüklü, Rumkalalu vs. gibi).

**Tablo 6.** Baba Neslinde Yerleşim Yerleri İle İlgili İsimleri (1536)

| No | İsim               | Sayı |
|----|--------------------|------|
| 1  | Adanayî            | 1    |
| 2  | Atluclu            | 1    |
| 3  | Behisnevî          | 1    |
| 4  | Borlu              | 1    |
| 5  | Çemelü             | 2    |
| 6  | Dulkadirî          | 1    |
| 7  | Dülüklü            | 1    |
| 8  | Erganilü           | 2    |
| 9  | Harputlu           | 1    |
| 10 | Kâhtayî            | 1    |
| 11 | Karaman (Karamanî) | 2    |
| 12 | Kastamonî          | 1    |
| 13 | Kayseriyeli        | 2    |
| 14 | Kilislü            | 1    |
| 15 | Malatya            | 1    |
| 16 | Maraşî             | 5    |

|    |                |           |
|----|----------------|-----------|
| 17 | Mezremânî      | 1         |
| 18 | Paşalı         | 1         |
| 19 | Rumkalalı      | 2         |
| 20 | Şâmî           | 1         |
| 21 | Şarklu (Şarki) | 8         |
| 22 | Tilbaşerlü     | 1         |
| 23 | Urfâlu         | 1         |
|    | <b>Toplam</b>  | <b>38</b> |

Tabloda görüleceği üzere yerleşim yeri ismi alan kişiler arasında en fazla olanı beş kişi ile *Şarklı (şarki)* adı gelmektedir. Bunu dört isimle *Rumkalalı*, üç isimle *Maraşlı* takip etmektedir.

Ayrıca, oğul neslinden olan bazı kişi isimlerinin altına “Behisnevi”, “Dulkadiri”, “Kilislü” vb. gibi kayıtlar düşülmüştür. Bu şekildeki kayıtlara göre Antep şehrinde; 43 Şarklı (Şarkî, Şarklu), 5 Karamanlı, 4 Besnili, 4 Kilisli, 3'er Maraşlı ve Rumkaleli, 2'şer Dulkadirli, Erganili, Harputlu, Şamlı (Şamî) ve 1 Malatyalı kayıtlıdır. Bu tür kayıtlardan hareketle bir bölgenin göç ve iskân tarihi hakkında bazı çıkarımlardan bulunmak mümkündür<sup>13</sup>. Buna göre, 1536 yılında 23 farklı yerleşim biriminden toplam 110 kişi Antep şehrine yerleşmiş görünmektedir.

### Antep'te Çocuklara İsim Verme Geleneği

Türk toplumunda ad verme gelenekleri içinde en yaygın olanların başında dinî inanışlara dayalı ad verme geleneği gelmektedir. Dini inançların etkisiyle, Allah'ın ad veya sıfatlarına “abd = kul” sözcüğü ilave edilerek verilen adlar, Hz. Muhammed'in ad ve sıfatları ile ashap ve akrabalarının, diğer peygamberlerin, dört halifenin ve bazı evliyanın adları yaygın olarak çocuklara verilir<sup>14</sup>. Antep şehrinde de çocuklara isim verilmede genellikle dinî faktörün etkili olduğu görülmektedir (tablo:7).

Türk mitolojisinde yer alan aslan, kurt, pars, kaplan, doğan, at, balaban, boğa, geyik, keçi, koyun, köpek, sungur<sup>15</sup> vb. gibi hayvan adlarının az sayıda da olsa 1536 yılında Antep şehrinde yaşamaya devam ettiği görülmektedir. Bunların kullanım sayıları şöyledir<sup>16</sup>: *Arslan* (2-1), *Çakal* (1-0), *Doğan* (1-0), *Hayvan* (1-0), *Kedi* (1-0), *Köpek* (2-0), *Kurd* (1-0), *Öküz* (2-0), *Sinek* (1-0), *Balaban* (1-1), *Çâkır* (1-1), *Karaca* (2-2), *İncir Kuşu* (1-0). Görüldüğü bu isimlerin büyük çoğunluğu baba neslinden olan kişiler tarafından kullanılmıştır.

Allah'ın çocuğu vermesine şükür mahiyetinde verilen isimler arasında; Allahvirdi (0-1), Çalabvirdi (1-0), Hüdâvirdi (2-1), Tengrivirdi (7-19) dikkat çekmektedir.

Sağlık şartlarından dolayı XVI. yüzyılda bebek ölüm oranları yüksektir<sup>17</sup>. Bundan dolayı aileler çocuklarının yaşaması için; *Durmuş* (0-7), *Durak* (0-1) gibi isimler vermişlerdir. Çocuğu ölümden kurtarmanın bir diğer yolu da onu satmaktır. Satılan çocuğa *Satılmış* adı verilir. Çocuk Satıldığı için artık ailesinde emanettir. Azrail gelse emaneti vermek olmayacağı

<sup>13</sup> Alpaslan Demir, “Şahıs Adlarından Hareketle Göç ve İskân Tarihi Çalışmalarına Bir Katkı: Karahisar-ı Behramşah Nahiyesi Örneği”, *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri Kitabı*, C. II, 2016, s. 452.

<sup>14</sup> Uca, *agm.*, s. 149.

<sup>15</sup> Yılmaz Kurt, “Sivas Sancağında Kişi Adları”, *OTAM*, S. 4, 1993, s. 234.

<sup>16</sup> Parantez içerisinde verilen rakamlardan birincisi baba adı sayısını, ikincisi oğul adı sayısını gösterir.

<sup>17</sup> Kurt; *Adana Sancağında...* s. 77.

için çocuğu aileden alamaz<sup>18</sup>.1536 yılında Antep'te baba neslinden bir, oğul neslinden 8 kişi *Satılmış* adını taşımaktadır.

Aynı şekilde çocuğu nazardan korumak için de hoş olmayan Sümüklü, Burunsuz, Parmaksız, Çirkin, Çürük, Kirli, Yalancı vb. gibi kötü adlar verilmiştir. Antep'te bu grupta değerlendirebileceğimiz iki isim mevcuttur. Bunlar, *Çürük Hüseyin* (1-1) ve *Barmaksuz* (Parmaksız) (1-0) kişi adlarıdır. Yeni doğan çocuğun vücut özellikleri de ad verilmesinde etkili olabilmıştır. *Gögelmez* (3-0), *Küçük* (1-1), *Güzel* (0-1), *Kara* (2-5), *Kör* (1-0), *Köse* (2-0), *Sarı* (Saru) (10-6), *Çâkir* (1-1), *Karagöz* (2-2), *Karakâş* (1-0) gibi.

Yeni doğan çocuk aileyi sevindirir, adı *Sevindik* (1-1) konulur. Çocuk aynı zamanda bir hediye ve ödül olduğu için *Hediye* (2-0) veya *Ödül* (1-0) adı verilir. Çocuk çiçek veya güldür. Adı *Çiçek* (1-0), *Gül Oğlan* (1-0), *Gülcihan* (1-0) olur. Nihayet çocuk tatlı olduğu için adı *Şeker* (3-1) konulur.

Gök, Ay, Gün (Güneş) insanların hayatında önemli yer tutar. Bundan dolayıdır ki çocuklara isim olur. *Gökçe* (1-3), *Gökçe İbrahim* (0-1), *Gökçe Mehmed* (1-1), *Gökçen* (1-0), *Gökşen* (1-3), *Gündoğmuş* (0-2), *Güneş* (0-1).

*Güvendik* (3-1), *Beg* (1-0), *Uğurlu* (0-1), *Yarâmuş* (2-0) ve *Kayakıran* (1-0) gibi adlar, ebeveynin yeni doğan çocuklarına duydukları mutluluğu ifade etmek, bahtının açık olmasını temenni etmek ve güçlü kuvvetli olmasını dilemek arzusunun birer tezahürü olarak verdikleri adlardandır.

Çocuğun doğduğu yerle ilgili isimlerin konulduğu da görülmektedir. Göç sırasında doğanlara *Göç Eri* (0-1), yaylada doğanlara da *Yâyla* (1-0) adının verilmesi gibi.

Bu arada Antep şehrinde aile büyüklerinin adını çocuğa verme geleneğinin mevcut olduğunu, ayrıca bazı kişilerin çocuklarına kendi adlarını verdikleri de tahrir kayıtlarına yansımıştır. Birkaç örnek verecek olursak: Kadı mahallesinde Mehmed oğlu Hızır, Mehmed oğlu İlyas ve Hacı İsmail oğlu Abdurrahman, oğullarından birine babalarının isimlerini vermişlerdir.

Aynı mahallede yaşayan *Ali* oğlu *Mihâl* ise oğullarına babasının adını vermemiş ancak, Hz. Ali'nin evlatları olan Hasan ve Hüseyin isimlerini oğullarına vermeyi tercih etmiştir. Buna benzer bir durum da Ali Tüccar Mahallesi sakinlerinden Ali oğlu Mehmed'in çocuklarında görülmektedir. Mehmed'in iki oğlu bulunmaktadır. Oğullarına babası Ali'nin ismini değil, Hz. Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin'in isimlerini vermiştir.

Akyol mahallesi sakinlerinden Ali oğlu Mehmed çocuklarından birine Hüseyin, diğerine ise babasının adı olan Ali ismini vermiştir. Torun Ali'nin oğlu Ahmed de çocuğuna atası Ali'nin ismini vermeyi tercih etmiştir. Ali, Hasan ve Hüseyin isimlerinin çocuklara verilmesinin değişik bir versiyonu daha görülmektedir: Hasan oğlu Hamza iki oğlundan birine Ali, diğerine Hüseyin adlarını koymuştur. Ancak, baba ismi bu üç isimden biri olduğu halde çocuklarına farklı isimler verenler de görülmektedir. Mesela, Mescid-i Acem Sokağı sakinlerinden İbrahim'in babasının adı Ali'dir. İbrahim oğullarından birine Sadaka, diğerine Derviş adlarını vermiştir. Derviş ise büyük babası Ali'nin adını oğluna vermeyi tercih etmiştir. Yahni Ali mahallesinden Hacı Derviş adlı kişinin baba ismi Ali'dir. Hacı Derviş oğluna Mehmed adını vermiştir. Mehmed ise oğluna dedesi Ali'nin adını koymuştur.

Bostancı mahallesinde yaşayan Yahya'nın üç oğlu vardır. Birine Mehmed, diğerine

<sup>18</sup> Kurt, *Adana Sancağında...* s. 77.

Şaban adını vermiş, üçüncüsüne ise kendi adını vermiştir. Aynı şekilde İbn-i Ammi mahallesinden Kara adlı kişi iki oğlundan birine Ali, ikincisine ise kendi adını; Kürkçü mahallesi sakinlerinden Hamza adlı kişi de oğluna kendi adını vermiştir.

### Sonuç

1536 tarihli Antep Mufasssal Tahrir Defterinde şehir merkezinde ismi kaydedilen kişi sayısı 3818'dir. Bu isimlerden 1600'ü baba nesline, 2218'i ise oğul nesline aittir. Baba neslinde kullanılan isim çeşidi 573 iken, oğul neslinde ise bu sayı 414'tür.

Baba ve oğul neslinde kullanılan en yaygın üç isim *Mehmed*, *Ali* ve *Ahmed*'dir. Bu isimlerin kullanım oranları oğul neslinde artarak devam etmiştir. Diğer yandan baba neslinde en çok kullanılan ilk on isimden dokuzu oğul neslinde de ilk on içerisinde yer almaktadır. Baba neslinde ilk on isim içerisinde bulunan *Hacı Ahmed* adı oğul neslinde 16. sırada yer almıştır.

Baba ve oğul neslinde ikili isimlerde en fazla kullanılan sıfat konumundaki isimler *Hacı*, *Fakih*, *Kara*, *Kör*, *Kul*, *Seydi*, *Sarı*, *Şeyh*, *Pir (Piri)* ve *Sofu*'dur. İkili isimler için en fazla kullanılan kelime Hacı, Kara ve Fakih sıfatlarıdır.

Antep'te birçok meslek adı kişilere isim olarak verilmiştir. Özellikle baba neslinde bu daha da yaygındır. Ayrıca, baba neslinden olan birçok kişi *Adanayî*, *Behisnevî*, *Harputlu*, *Maraşî*, *Kayseriyeli* vb. yerleşim yeri adı kullanmıştır. Oğul neslinden olan bazı kişilerin isimlerinin altına da *Kilisli*, *Dulkadirli*, *Karamanlı* vb. gibi kayıtlar düşülmüştür. Bu tür kayıtlar şehrin göç ve iskân tarihi hakkında bazı ipuçları vermesi bakımından önemlidir.

Antep şehrinde yaşayan insanların bir kısmı aile büyüklerinin adlarını çocuklarına vermeyi tercih ettikleri gibi, bazı kişiler de kendi isimlerini çocuklarına da olarak vermeyi uygun bulmuşlardır.

Türkçe kökenli adlarda Türk mitolojisinde yer alan hayvan adları kullanıldığı gibi, şükür mahiyetinde isimler ve çocuğu nazardan korumaya yönelik adlar verilmesi geleneğinin sürdürüldüğü görülmektedir.

Son olarak, Antep şehir merkezinde meskûn olan kişilere ad koyma kültüründe dinin belirleyici olduğu görülmektedir. Dolayısıyla isimler büyük oranda Arapça kökenlidir. Bunu Türkçe ve Farsça kökenli adlar takip etmektedir.

Tablo 7. Antep Şehrinde Baba ve Oğul Neslinde Kullanılan İsimler (1536)

| No | İsim              | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      | No  | İsim         | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      |
|----|-------------------|------------|------|------------|------|-----|--------------|------------|------|------------|------|
|    |                   | Sayı       | %    | Sayı       | %    |     |              | Sayı       | %    | Sayı       | %    |
| 1  | Abacı             | 3          | 0,19 | 0          | 0    | 51  | Ali Kethüda  | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 2  | Abbas             | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 | 52  | Ali Neccâr   | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 3  | Abboş             | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 53  | Ali Nur      | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 4  | Abdâl             | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 54  | Ali Tetre    | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 5  | Abdi              | 10         | 0,63 | 26         | 1,17 | 55  | Alihan       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 6  | Abdullah          | 20         | 1,25 | 6          | 0,27 | 56  | Allahvirdi   | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 7  | Abdurrahim        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 57  | Ammâr        | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 8  | Abdurrahman       | 4          | 0,25 | 7          | 0,32 | 58  | Apâr         | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 9  | Abdurrahman Fakih | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 59  | Arab         | 2          | 0,13 | 2          | 0,09 |
| 10 | Abdurrezzak       | 0          | 0    | 2          | 0,09 | 60  | Arab Hamza   | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 11 | Abdülaziz         | 1          | 0,06 | 5          | 0,23 | 61  | Arab Kızı    | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 12 | Abdülcelil        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 62  | Arab Şahin   | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 13 | Abdülğani         | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 63  | Arîf         | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 14 | Abdülğaffâr       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 64  | Arpacı       | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 15 | Abdülhalık        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 65  | Arsacı       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 16 | Abdülhamid        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 66  | Arslan       | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 |
| 17 | Abdülkadir        | 3          | 0,19 | 17         | 0,77 | 67  | Asayiş       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 18 | Abdülkal          | 0          | 0    | 8          | 0,36 | 68  | Asondur      | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 19 | Abdülkerim        | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 69  | Aspân        | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 20 | Abdülvâhid        | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 70  | Aşçı         | 5          | 0,31 | 0          | 0    |
| 21 | Abdüssamed        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 71  | Âşık         | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 22 | Acem              | 9          | 0,56 | 0          | 0    | 72  | Âşık İbrahim | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 23 | Acem Ahmed        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 73  | Aşıyan       | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 24 | Acem Hasan        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 74  | Atlulu       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 25 | Acem Mehmed       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 75  | Atluhân      | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 26 | Âcizi             | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 76  | Avcı         | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 27 | Adanayî           | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 77  | Avşâr        | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 28 | Affân             | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 78  | Aydin        | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 |
| 29 | Ağca              | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 79  | Ayni         | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 30 | Ağca Fakih        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 80  | Ayvaz        | 1          | 0,06 | 5          | 0,23 |
| 31 | Ağur Mehmed       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 81  | Baba         | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 32 | Ahad              | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 82  | Baba Ali     | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 33 | Ahi               | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 83  | Bâbâcık      | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 34 | Ahi Hızır         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 84  | Bahaeddin    | 3          | 0,19 | 0          | 0    |
| 35 | Ahmed             | 69         | 4,31 | 129        | 5,82 | 85  | Bahşi        | 0          | 0    | 2          | 0,09 |
| 36 | Ahmed Fakih       | 3          | 0,19 | 2          | 0,09 | 86  | Baklâcı      | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 37 | Ahmed Geveş       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 87  | Balaban      | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 38 | Ahmed Oğlân       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 88  | Balıkçı      | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 39 | Ahmed Rum Kala    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 89  | Bâli         | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 40 | Ahmed Şarki       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 90  | Bânos        | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 41 | Akbaş Ahmed       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 91  | Bari         | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 42 | Akıl              | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 92  | Barmaksuz    | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 43 | Alaeddin          | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 93  | Bârsom       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 44 | Ali               | 73         | 4,56 | 180        | 8,12 | 94  | Basmâcı      | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 45 | Ali Baba          | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 95  | Başçı        | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 46 | Ali Bestan        | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 96  | Baveri       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 47 | Ali Bıyık         | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 97  | Bâyezid      | 7          | 0,44 | 2          | 0,09 |
| 48 | Ali Cemâl         | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 98  | Bayındır     | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 49 | Ali Dik           | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 99  | Bayıl        | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 50 | Ali Fakih         | 4          | 0,25 | 0          | 0    | 100 | Bayram       | 2          | 0,13 | 9          | 0,41 |



| No  | İsim           | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      | No  | İsim           | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      |
|-----|----------------|------------|------|------------|------|-----|----------------|------------|------|------------|------|
|     |                | Sayı       | %    | Sayı       | %    |     |                | Sayı       | %    | Sayı       | %    |
| 101 | Bayram Hoca    | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 151 | Cüneyd         | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 102 | Bayrek         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 152 | Çağa           | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 103 | Bâyrek Abdal   | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 153 | Çakal          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 104 | Baytar         | 3          | 0,19 | 0          | 0    | 154 | Çâkır          | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 105 | Bedir          | 4          | 0,25 | 1          | 0,05 | 155 | Çalabvirdi     | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 106 | Beg            | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 156 | Çarşenbih      | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 107 | Beg Ali        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 157 | Çâtin Mehmed   | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 108 | Beglü          | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 158 | Çemelü         | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 109 | Behâr          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 159 | Çerçi          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 110 | Behisnevi      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 160 | Çerçi Bekir    | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 111 | Behrâm         | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 161 | Çırt           | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 112 | Bekâr          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 162 | Çıtak Ali      | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 113 | Bekdâş         | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 163 | Çiçek          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 114 | Bekir          | 3          | 0,19 | 13         | 0,59 | 164 | Çilbayır       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 115 | Benahor        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 165 | Çolak Hamza    | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 116 | Benek          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 166 | Çuçi           | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 117 | Beran          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 167 | Çürük Hüseyin  | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 118 | Berdân         | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 168 | Dahal          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 119 | Berdik         | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 169 | Dâne           | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 120 | Bestâm         | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 170 | Davud          | 3          | 0,19 | 2          | 0,09 |
| 121 | Beyrelü        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 171 | Dâyı           | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 122 | Bıçkıcı        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 172 | Debbâğ         | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 123 | Bilâl          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 173 | Dede           | 3          | 0,19 | 3          | 0,14 |
| 124 | Birkan         | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 174 | Dedi           | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 125 | Birun          | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 175 | Değirmenci     | 3          | 0,19 | 0          | 0    |
| 126 | Bitlü Fakih    | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 176 | Delâl          | 3          | 0,19 | 0          | 0    |
| 127 | Borlu          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 177 | Dellâk         | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 128 | Bostancı       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 178 | Dellâk Mehmed  | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 129 | Bostancı Nazar | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 179 | Delü Yunus     | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 130 | Boyacı Fakih   | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 180 | Delü Murad     | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 131 | Boz Mahmud     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 181 | Demirci        | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 132 | Budak          | 0          | 0    | 3          | 0,14 | 182 | Demirci Mehmed | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 133 | Bulâk          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 183 | Demür          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 134 | Bulgar         | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 184 | Derviş         | 2          | 0,13 | 7          | 0,32 |
| 135 | Burçlu Mehmed  | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 185 | Derviş Ahmed   | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 136 | Burhân         | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 186 | Derviş Ali     | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 137 | Cafer          | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 187 | Devletyâr      | 0          | 0    | 2          | 0,09 |
| 138 | Câfi           | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 188 | Dilci          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 139 | Câm Mehmed     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 189 | Dilenci        | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 140 | Cebrail        | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 190 | Dilkar Asondor | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 141 | Celal          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 191 | Dillü Ahmed    | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 142 | Cemal          | 3          | 0,19 | 2          | 0,09 | 192 | Dilsüz         | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 143 | Cemşid         | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 193 | Divane Hamza   | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 144 | Cenâbi         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 194 | Doğan          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 145 | Çiğer          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 195 | Dukâk          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 146 | Civan          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 196 | Dulkadiri      | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 147 | Cullah Ömer    | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 197 | Duman          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 148 | Cuma           | 5          | 0,31 | 13         | 0,59 | 198 | Durak          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 149 | Cundi          | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 199 | Durmuş         | 0          | 0    | 7          | 0,32 |
| 150 | Cura Hüseyin   | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 200 | Dülüklü        | 1          | 0,06 | 0          | 0    |

| No  | İsim          | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      | No  | İsim             | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      |
|-----|---------------|------------|------|------------|------|-----|------------------|------------|------|------------|------|
|     |               | Sayı       | %    | Sayı       | %    |     |                  | Sayı       | %    | Sayı       | %    |
| 201 | Dünder        | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 251 | Hacı Abdullah    | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 202 | Ebubekir      | 0          | 0    | 4          | 0,18 | 252 | Hacı Abdurrahman | 0          | 0    | 2          | 0,09 |
| 203 | Efendi        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 253 | Hacı Ahmed       | 27         | 1,69 | 23         | 1,04 |
| 204 | Efrec         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 254 | Hacı Ahmed Fakih | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 205 | Ekinci        | 3          | 0,19 | 0          | 0    | 255 | Hacı Alaaddin    | 0          | 0    | 2          | 0,09 |
| 206 | Elekçi        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 256 | Hacı Ali         | 16         | 1    | 19         | 0,86 |
| 207 | Elvend        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 257 | Hâcı Başcı       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 208 | Emir          | 1          | 0,06 | 5          | 0,23 | 258 | Hacı Bayram      | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 209 | Emir Ahmed    | 3          | 0,19 | 1          | 0,05 | 259 | Hacı Bekir       | 0          | 0    | 4          | 0,18 |
| 210 | Emir Ali      | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 | 260 | Hacı Burak       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 211 | Emir Fakih    | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 261 | Hacı Cuma        | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 |
| 212 | Emir Hasan    | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 262 | Hacı Davud       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 213 | Emir Kulu     | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 263 | Hacı Dede        | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 214 | Emirze        | 2          | 0,13 | 2          | 0,09 | 264 | Hacı Derviş      | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 215 | Erganilü      | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 265 | Hâcı Enbiya      | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 216 | Ermeni        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 266 | Hacı Evsar       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 217 | Eskici        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 267 | Hacı Eyne Beg    | 0          | 0    | 2          | 0,09 |
| 218 | Eskici Veli   | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 268 | Hacı Ferâc       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 219 | Eşik          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 269 | Hacı Güdek       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 220 | Etmekçi       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 270 | Hacı Hacca       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 221 | Evliya        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 271 | Hacı Hâlid       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 222 | Eymir         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 272 | Hacı Halil       | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 223 | Eyne          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 273 | Hacı Halim       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 224 | Eyne Beg      | 4          | 0,25 | 0          | 0    | 274 | Hacı Hamza       | 4          | 0,25 | 9          | 0,41 |
| 225 | Ezar          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 275 | Hacı Hasan       | 10         | 0,63 | 0          | 0    |
| 226 | Fakih         | 4          | 0,25 | 2          | 0,09 | 276 | Hacı Haydar      | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 227 | Fâzıl         | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 277 | Hâcı Hızır       | 1          | 0,06 | 3          | 0,14 |
| 228 | Ferec         | 2          | 0,13 | 2          | 0,09 | 278 | Hacı Hüseyin     | 6          | 0,38 | 9          | 0,41 |
| 229 | Ferhi?        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 279 | Hacı İbrahim     | 3          | 0,19 | 8          | 0,36 |
| 230 | Fırınçı       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 280 | Hacı İlyas       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 231 | Ganim         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 281 | Hacı İnâl        | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 232 | Garib         | 11         | 0,69 | 0          | 0    | 282 | Hacı İsa         | 0          | 0    | 2          | 0,09 |
| 233 | Gılâf         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 283 | Hacı İshak       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 234 | Göç Eri       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 284 | Hacı İskender    | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 235 | Gögelmez      | 3          | 0,19 | 0          | 0    | 285 | Hâcı İsmail      | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 236 | Gökçe         | 1          | 0,06 | 3          | 0,14 | 286 | Hacı Kara        | 3          | 0,19 | 2          | 0,09 |
| 237 | Gökçe İbrahim | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 287 | Hacı Karaca      | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 238 | Gökçe Mehmed  | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 288 | Hacı Kasım       | 3          | 0,19 | 6          | 0,27 |
| 239 | Gökçen        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 289 | Hacı Leysel      | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 240 | Gökşen        | 1          | 0,06 | 3          | 0,14 | 290 | Hacı Mahmud      | 11         | 0,69 | 10         | 0,45 |
| 241 | Gözen Hasan   | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 291 | Hacı Mehmed      | 21         | 1,31 | 32         | 1,44 |
| 242 | Gül Oğlan     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 292 | Hâcı Memûk       | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 243 | Gülcihan      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 293 | Hâcı Meşâyih     | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 244 | Gündoğmuş     | 0          | 0    | 2          | 0,09 | 294 | Hacı Mezid       | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 |
| 245 | Güneş         | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 295 | Hacı Mihâl       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 246 | Güvendik      | 3          | 0,19 | 1          | 0,05 | 296 | Hacı Mirza       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 247 | Güzel         | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 297 | Hacı Muhsin      | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 |
| 248 | Hibâl         | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 298 | Hacı Murad       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 249 | Hâcı          | 2          | 0,13 | 3          | 0,14 | 299 | Hâcı Musa        | 2          | 0,13 | 3          | 0,14 |
| 250 | Hâcı Abdi     | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 | 300 | Hâcı Mustafa     | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |

| No  | İsim             | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      | No  | İsim            | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      |
|-----|------------------|------------|------|------------|------|-----|-----------------|------------|------|------------|------|
|     |                  | Sayı       | %    | Sayı       | %    |     |                 | Sayı       | %    | Sayı       | %    |
| 301 | Hâcî Nâsır       | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 351 | Hayvan          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 302 | Hacı Nasreddin   | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 352 | Hayyat          | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 303 | Hâcî Osman       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 353 | Hazinedar       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 304 | Hacı Ömer        | 1          | 0,06 | 5          | 0,23 | 354 | Hediye          | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 305 | Hacı Ömer Şah    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 355 | Hızır           | 13         | 0,81 | 12         | 0,54 |
| 306 | Hacı Piri        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 356 | Sığâcı          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 307 | Hacı Receb       | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 357 | Hoca            | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 |
| 308 | Hacı Saçlu       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 358 | Hoca Ali        | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 309 | Hacı Sadaka      | 3          | 0,19 | 4          | 0,18 | 359 | Hoca Mehmed     | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 310 | Hacı Salih       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 360 | Hordik          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 311 | Hacı Seydi       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 361 | Hordik Yusuf    | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 312 | Hacı Süleyman    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 362 | Hoşnâm          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 313 | Hacı Şaban       | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 363 | Hoşyâr          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 314 | Hâcî Şeyh        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 364 | Hüdâvirdi       | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 |
| 315 | Hacı Tengrivirdi | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 365 | Hürriyet        | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 316 | Hacı Veled       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 366 | Hüsameddin      | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 317 | Hacı Veli        | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 367 | Hüseyin         | 23         | 1,44 | 80         | 3,61 |
| 318 | Hacı Velid       | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 368 | Hüseyin Dakak   | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 319 | Hâcî Yahşi       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 369 | Hüseyin Fakih   | 3          | 0,19 | 0          | 0    |
| 320 | Hacı Yunus       | 10         | 0,63 | 2          | 0,09 | 370 | Hüseyin Tât     | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 321 | Hacı Yusuf       | 0          | 0    | 4          | 0,18 | 371 | Hüseyin Yâycı   | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 322 | Hacı Zinnun      | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 372 | İbrahim         | 35         | 2,19 | 48         | 2,16 |
| 323 | Halef            | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 373 | İbrahim Fakih   | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 324 | Halid            | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 374 | İbrahim Nayib   | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 325 | Halife           | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 | 375 | İbrikî          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 326 | Halil            | 31         | 1,94 | 48         | 2,16 | 376 | İdris           | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 327 | Halil Baba       | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 377 | İğneci          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 328 | Halil Beg        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 378 | İlbek           | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 329 | Halil Fakih      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 379 | İlyas           | 6          | 0,38 | 8          | 0,36 |
| 330 | Hallac           | 8          | 0,5  | 1          | 0,05 | 380 | İmâm            | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 331 | Hallac Piri      | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 381 | İmam Kulu Şarki | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 332 | Hamok Yağub      | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 382 | İmirze          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 333 | Hamza            | 33         | 2,06 | 62         | 2,8  | 383 | İnal            | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 334 | Hamza Fakih      | 3          | 0,19 | 0          | 0    | 384 | İncir Kuşu      | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 335 | Hân Ahmed        | 1          | 0,06 | 3          | 0,14 | 385 | İsa             | 5          | 0,31 | 8          | 0,36 |
| 336 | Hanefî           | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 386 | İsa Fakih       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 337 | Hânik            | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 387 | İsfendiyâr      | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 338 | Harâmi           | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 388 | İshak           | 1          | 0,06 | 3          | 0,14 |
| 339 | Harir Ahmed      | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 389 | İshâk Fakih     | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 340 | Harirî           | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 390 | İskender        | 3          | 0,19 | 6          | 0,27 |
| 341 | Harputlu         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 391 | İsmail          | 15         | 0,94 | 18         | 0,81 |
| 342 | Hasan            | 28         | 1,75 | 49         | 2,21 | 392 | İvaz            | 3          | 0,19 | 12         | 0,54 |
| 343 | Hasan Ali        | 0          | 0    | 2          | 0,09 | 393 | İvaz şah        | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 344 | Hasan Çâkır      | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 394 | İzzet           | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 345 | Hasan Çelebi     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 395 | Kabakçı         | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 346 | Hasırcı          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 396 | Kabalcı         | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 347 | Hatem            | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 397 | Kabasakâl       | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 348 | Hattab           | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 398 | Kabirci         | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 349 | Hatun            | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 399 | Kacâr           | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 350 | Haydar           | 3          | 0,19 | 5          | 0,23 | 400 | Kader           | 1          | 0,06 | 0          | 0    |

| No  | İsim          | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      | No  | İsim               | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      |
|-----|---------------|------------|------|------------|------|-----|--------------------|------------|------|------------|------|
|     |               | Sayı       | %    | Sayı       | %    |     |                    | Sayı       | %    | Sayı       | %    |
| 401 | Kadı Mehmed   | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 | 451 | Kavlak             | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 402 | Kadir         | 0          | 0    | 2          | 0,09 | 452 | Kaya               | 0          | 0    | 6          | 0,27 |
| 403 | Kâhtayı       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 453 | Kayakıran          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 404 | Kalburcu      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 454 | Kaymakçı (Kaymakî) | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 |
| 405 | Kanber        | 0          | 0    | 2          | 0,09 | 455 | Kaymâz             | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 406 | Kandebaş      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 456 | Kaynaş             | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 407 | Kara          | 2          | 0,13 | 5          | 0,23 | 457 | Kayser             | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 408 | Kara Abdi     | 0          | 0    | 5          | 0,23 | 458 | Kayseriyeli        | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 409 | Kara Ahmed    | 5          | 0,31 | 0          | 0    | 459 | Kazancı            | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 410 | Kara Ali      | 7          | 0,44 | 7          | 0,32 | 460 | Kazma              | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 411 | Kara Beg      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 461 | Kebe Nasreddin     | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 412 | Kara Bıyık    | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 462 | Keçeci             | 3          | 0,19 | 0          | 0    |
| 413 | Kara Fakih    | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 463 | Keçegî             | 3          | 0,19 | 0          | 0    |
| 414 | Kara Hacı     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 464 | Keçilü             | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 415 | Kara Halil    | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 465 | Kedi               | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 416 | Kara Hamza    | 0          | 0    | 2          | 0,09 | 466 | Kefşker            | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 417 | Kara Hasan    | 0          | 0    | 3          | 0,14 | 467 | Keki               | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 418 | Kara Hayr     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 468 | Kelef              | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 419 | Kara Hızır    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 469 | Kendirci           | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 420 | Kara Hüseyin  | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 470 | Kerim              | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 421 | Kara İbrâhim  | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 471 | Kerimlü            | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 422 | Kara İsmail   | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 | 472 | Keşiş              | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 423 | Kara Kasım    | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 473 | Kıllu              | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 424 | Kara Koca     | 3          | 0,19 | 1          | 0,05 | 474 | Kınayı             | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 425 | Kara Mehmed   | 4          | 0,25 | 15         | 0,68 | 475 | Kıtmir             | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 426 | Kara Mercimek | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 476 | Kıyas              | 4          | 0,25 | 0          | 0    |
| 427 | Kara Ömer     | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 477 | Kıytaş             | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 428 | Kara Paşa     | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 478 | Kilbur             | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 429 | Kara Seydi    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 479 | Kilislü            | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 430 | Kara Solak    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 480 | Kirakos            | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 431 | Kara Yağub    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 481 | Koca Lala          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 432 | Kara Yusuf    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 482 | Kolan dutmaz       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 433 | Karaca        | 2          | 0,13 | 2          | 0,09 | 483 | Konur              | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 434 | Karagöz       | 2          | 0,13 | 2          | 0,09 | 484 | Korkmaz            | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 |
| 435 | Karakâş       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 485 | Köçeklü            | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 436 | Karamanî      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 486 | Köle               | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 437 | Karaoğlan     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 487 | Köpek              | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 438 | Karazat       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 488 | Kör                | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 439 | Kareni        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 489 | Kör Hasan          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 440 | Karık         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 490 | Kör Kasım          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 441 | Karkın        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 491 | Köse               | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 442 | Karlıkoç      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 492 | Köse Halil         | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 443 | Kasım         | 14         | 0,88 | 19         | 0,86 | 493 | Köse Hüseyin       | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 444 | Kasım Fakih   | 2          | 0,13 | 2          | 0,09 | 494 | Köse Mahmud        | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 445 | Kassab        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 495 | Köse Mehmed        | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 446 | Kassab Ali    | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 496 | Köse Piri          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 447 | Kassab Mihâl  | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 497 | Köse Yusuf         | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 448 | Kassar Osman  | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 498 | Köşker Afanos      | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 449 | Kastamonî     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 499 | Kubad              | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 450 | Katrançı      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 500 | Kubadin            | 1          | 0,06 | 0          | 0    |

| No  | İsim          | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |       | No  | İsim                 | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      |
|-----|---------------|------------|------|------------|-------|-----|----------------------|------------|------|------------|------|
|     |               | Sayı       | %    | Sayı       | %     |     |                      | Sayı       | %    | Sayı       | %    |
| 501 | Kul           | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 551 | Memük                | 2          | 0,13 | 2          | 0,09 |
| 502 | Kul Bolay     | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 552 | Menkuş               | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 503 | Kul Yusuf     | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 553 | Merdân               | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 504 | Kulu          | 1          | 0,06 | 2          | 0,09  | 554 | Mesud                | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 505 | Kulu Hân      | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 555 | Mevlana Sinan Halife | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 506 | Kurd          | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 556 | Mezremâni            | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 507 | Kurd Mehmed   | 2          | 0,13 | 0          | 0     | 557 | Mihâl                | 5          | 0,31 | 22         | 0,99 |
| 508 | Kutlu Beg     | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 558 | Minkar               | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 509 | Kuyumcu       | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 559 | Mircân               | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 510 | Kuyumcu Ahmed | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 560 | Miskince             | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 511 | Kuzu Hasan    | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 561 | Molla Mahmud         | 0          | 0    | 2          | 0,09 |
| 512 | Küçük         | 1          | 0,06 | 1          | 0,05  | 562 | Muhibyan             | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 513 | Küpelü        | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 563 | Muhsin               | 8          | 0,5  | 16         | 0,72 |
| 514 | Kürd          | 7          | 0,44 | 0          | 0     | 564 | Muhsin Ağa           | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 515 | Kürd Ahmed    | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 565 | Muhtesib             | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 516 | Kürd Halil    | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 566 | Mumin                | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 517 | Kürd Hasan    | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 567 | Murad                | 1          | 0,06 | 10         | 0,45 |
| 518 | Kürdi         | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 568 | Musa                 | 15         | 0,94 | 14         | 0,63 |
| 519 | Lâla          | 1          | 0,06 | 1          | 0,05  | 569 | Musa Fakih           | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 520 | Lala Bekir    | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 570 | Mustafa              | 18         | 1,13 | 25         | 1,13 |
| 521 | Latif         | 1          | 0,06 | 3          | 0,14  | 571 | Muzaffer             | 3          | 0,19 | 0          | 0    |
| 522 | Leblebici     | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 572 | Müredüz              | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 523 | Mabve         | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 573 | Mürsel               | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 524 | Mahmud        | 26         | 1,63 | 63         | 2,84  | 574 | Müselman Fakih       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 525 | Mahmud Fakih  | 2          | 0,13 | 2          | 0,09  | 575 | Nâil                 | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 526 | Makdisi       | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 576 | Nâsır                | 4          | 0,25 | 8          | 0,36 |
| 527 | Maksud        | 2          | 0,13 | 9          | 0,41  | 577 | Nasreddin            | 3          | 0,19 | 4          | 0,18 |
| 528 | Malatya       | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 578 | Nâşir                | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 529 | Mamoş         | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 579 | Nazar                | 0          | 0    | 2          | 0,09 |
| 530 | Mansur        | 1          | 0,06 | 5          | 0,23  | 580 | Neccâr               | 4          | 0,25 | 0          | 0    |
| 531 | Maraşî        | 3          | 0,19 | 0          | 0     | 581 | Noros                | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 532 | Mâzmân        | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 582 | Nur Ali              | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 533 | Mâzuci        | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 583 | Oruc                 | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 534 | Meded         | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 584 | Oruc Beg             | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 535 | Mehmed        | 127        | 7,94 | 330        | 14,88 | 585 | Osman                | 9          | 0,56 | 19         | 0,86 |
| 536 | Mehmed Aşkar  | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 586 | Osman Fakih          | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |
| 537 | Mehmed bican  | 2          | 0,13 | 0          | 0     | 587 | Oyuncu               | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 538 | Mehmed Esed   | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 588 | Ödül                 | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 539 | Mehmed Eyne   | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 589 | Öksüz                | 3          | 0,19 | 0          | 0    |
| 540 | Mehmed Fakih  | 2          | 0,13 | 4          | 0,18  | 590 | Öküz                 | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 541 | Mehmed Ferman | 1          | 0,06 | 1          | 0,05  | 591 | Ömer                 | 14         | 0,88 | 26         | 1,17 |
| 542 | Mehmed Mahsur | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 592 | Ömerşah              | 2          | 0,13 | 7          | 0,32 |
| 543 | Mehmed Sofu   | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 593 | Pânos                | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 544 | Mehmed Şah    | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 594 | Paşalı               | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 545 | Mehran        | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 595 | Pelav                | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 546 | Melek Ahmed   | 0          | 0    | 1          | 0,05  | 596 | Perk                 | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 547 | Melik Ahmed   | 2          | 0,13 | 0          | 0     | 597 | Pevreş               | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 548 | Melik Mahmud  | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 598 | Pir Abid             | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 549 | Memed         | 1          | 0,06 | 0          | 0     | 599 | Pir Ahmed            | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 550 | Memi          | 2          | 0,13 | 2          | 0,09  | 600 | Pir Ali              | 0          | 0    | 2          | 0,09 |

| No  | İsim        | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      | No  | İsim              | Baba Nesli |       | Oğul Nesli |      |
|-----|-------------|------------|------|------------|------|-----|-------------------|------------|-------|------------|------|
|     |             | Sayı       | %    | Sayı       | %    |     |                   | Sayı       | %     | Sayı       | %    |
| 601 | Pir Gâyib   | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 651 | Sofu Ali          | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 602 | Pir Veli    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 652 | Sofu Hasan        | 2          | 0,13  | 2          | 0,09 |
| 603 | Piri        | 2          | 0,13 | 3          | 0,14 | 653 | Sofu Hüseyin      | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 604 | Polad       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 654 | Sofu İbrâhim      | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 605 | Rahmet      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 655 | Sucu              | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 606 | Ramazan     | 6          | 0,38 | 21         | 0,95 | 656 | Sucu Mehmed       | 1          | 0,06  | 1          | 0,05 |
| 607 | Receb       | 7          | 0,44 | 8          | 0,36 | 657 | Sultan            | 2          | 0,13  | 3          | 0,14 |
| 608 | Receb Benek | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 658 | Sultan Ahmed      | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 609 | Reis        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 659 | Sultan Kulu Şarki | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 610 | Resul       | 3          | 0,19 | 1          | 0,05 | 660 | Süklüm Ali        | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 611 | Ruhsar      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 661 | Süleyman          | 7          | 0,44  | 10         | 0,45 |
| 612 | Rumkalalı   | 4          | 0,25 | 0          | 0    | 662 | Şaban             | 4          | 0,25  | 18         | 0,81 |
| 613 | Rüstem      | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 | 663 | Şah Ali           | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 614 | Saadetyâr   | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 664 | Şah Hüseyin       | 2          | 0,13  | 0          | 0    |
| 615 | Sabbağ      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 665 | Şah Veli          | 1          | 0,06  | 1          | 0,05 |
| 616 | Sadaka      | 19         | 1,19 | 41         | 1,85 | 666 | Şahab             | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 617 | Sadeddin    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 667 | Şâhin             | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 618 | Sadık       | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 | 668 | Şâhkulu           | 1          | 0,06  | 7          | 0,32 |
| 619 | Sadullah    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 669 | Şâhsüvâr          | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 620 | Sağır Ali   | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 670 | Şâkir             | 1          | 0,06  | 2          | 0,09 |
| 621 | Sağrıçı     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 671 | Şâkird            | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 622 | Said        | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 672 | Şâmi              | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 623 | Sakalsuz    | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 673 | Şâmlu Mehmed      | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 624 | Salih       | 2          | 0,13 | 4          | 0,18 | 674 | Şarabdar          | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 625 | Sâlur       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 675 | Şarki             | 3          | 0,19  | 0          | 0    |
| 626 | Sarı Hızır  | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 676 | Şarklu            | 2          | 0,13  | 0          | 0    |
| 627 | Sarı Mahmud | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 677 | Şebâb             | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 628 | Saru        | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 678 | Şeddim            | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 629 | Saru Ahmed  | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 | 679 | Şehabeddin        | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 630 | Saru Ali    | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 680 | Şeker             | 3          | 0,19  | 1          | 0,05 |
| 631 | Saru Hasan  | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 681 | Şeker Ahmed       | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 632 | Saru Mehmed | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 682 | Şems              | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 633 | Saruban     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 683 | Şemseddin         | 2          | 0,13  | 3          | 0,14 |
| 634 | Sârudene    | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 684 | Şeref             | 3          | 0,19  | 0          | 0    |
| 635 | Satılmış    | 1          | 0,06 | 8          | 0,36 | 685 | Şeydullah         | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 636 | Sefa Ahmed  | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 686 | Şeyh              | 1          | 0,06  | 5          | 0,23 |
| 637 | Sefacan     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 687 | Şeyh Hân          | 1          | 0,06  | 1          | 0,05 |
| 638 | Sefer Hamza | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 688 | Şeyh Hasan        | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 639 | Selâhaddin  | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 689 | Şeyh Mehmed       | 2          | 0,13  | 1          | 0,05 |
| 640 | Sevindik    | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 690 | Şeyh Mustafa      | 1          | 0,063 | 0          | 0    |
| 641 | Seydi       | 4          | 0,25 | 6          | 0,27 | 691 | Şeyh Ömer         | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 642 | Seydi Ahmed | 7          | 0,44 | 7          | 0,32 | 692 | Şeyhi             | 2          | 0,13  | 1          | 0,05 |
| 643 | Seydi Ali   | 3          | 0,19 | 4          | 0,18 | 693 | Şibl              | 2          | 0,13  | 0          | 0    |
| 644 | Seydi Beg   | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 694 | Şihâb             | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 645 | Seydi Şerif | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 695 | Şirin             | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 646 | Seyfeddin   | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 | 696 | Şuayb Fakih       | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 647 | Sırçacı     | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 697 | Şükrân            | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 648 | Sinani      | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 698 | Tabılcı           | 1          | 0,06  | 0          | 0    |
| 649 | Sinek       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 699 | Taceddin          | 0          | 0     | 1          | 0,05 |
| 650 | Sofu        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 700 | Tâcir             | 2          | 0,13  | 0          | 0    |

| No  | İsim           | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      | No  | İsim           | Baba Nesli |      | Oğul Nesli |      |
|-----|----------------|------------|------|------------|------|-----|----------------|------------|------|------------|------|
|     |                | Sayı       | %    | Sayı       | %    |     |                | Sayı       | %    | Sayı       | %    |
| 701 | Tâcir Hasan    | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 742 | Usta Mehmed    | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 702 | Tâhir          | 1          | 0,06 | 3          | 0,14 | 743 | Uzun Ahmed     | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 703 | Tanburî        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 744 | Uzun Ali       | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 704 | Tarâkçı        | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 745 | Uzun Hasan     | 0          | 0    | 2          | 0,09 |
| 705 | Taş Ali        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 746 | Uzun Kâsım     | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 706 | Taş Kavdan     | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 747 | Übük           | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 707 | Taşçı          | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 748 | Ümmet          | 8          | 0,5  | 7          | 0,32 |
| 708 | Taşçı Ali      | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 749 | Ümmet Fakih    | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 709 | Taşçı Mehmed   | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 750 | Ünsar          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 710 | Tâşkın         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 751 | Üstâd          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 711 | Taştimur       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 752 | Üveys          | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 |
| 712 | Tât            | 3          | 0,19 | 0          | 0    | 753 | Vasıl          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 713 | Tât Ahmed      | 2          | 0,13 | 1          | 0,05 | 754 | Veled          | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 714 | Tât Ali        | 0          | 0    | 2          | 0,09 | 755 | Veli           | 5          | 0,31 | 4          | 0,18 |
| 715 | Tât Bekir      | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 756 | Yağmur         | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 716 | Tât Hüseyin    | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 757 | Yağub          | 1          | 0,06 | 6          | 0,27 |
| 717 | Tât Mehmed     | 2          | 0,13 | 3          | 0,14 | 758 | Yahya          | 4          | 0,25 | 10         | 0,45 |
| 718 | Tatcuğaz       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 759 | Yakub          | 12         | 0,75 | 7          | 0,32 |
| 719 | Tavil          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 760 | Yar Ahmed      | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 720 | Tây Mehmed     | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 761 | Yâr Ali        | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 721 | Tâze Beg       | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 762 | Yarâmiş        | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 722 | Tekir Ali      | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 763 | Yasin          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 723 | Tekür          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 764 | Yâyla          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 724 | Temirci        | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 765 | Yazıcı         | 3          | 0,19 | 1          | 0,05 |
| 725 | Tengrivirdi    | 7          | 0,44 | 18         | 0,81 | 766 | Yegen          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 726 | Tevbe Yusuf    | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 767 | Yoğurd         | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 727 | Tevekkül       | 3          | 0,19 | 0          | 0    | 768 | Yunus          | 3          | 0,19 | 6          | 0,27 |
| 728 | Tilbaşerlü     | 2          | 0,13 | 0          | 0    | 769 | Yusuf          | 15         | 0,94 | 57         | 2,57 |
| 729 | Timsah         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 770 | Yusuf Hordik   | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 730 | Timur          | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 | 771 | Zakir          | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 731 | Timurhân       | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 772 | Zekeriya Fakih | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 732 | Tomahan        | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 773 | Zekeriyya      | 3          | 0,19 | 4          | 0,18 |
| 733 | Tomas          | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 774 | Zenbilci       | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 734 | Tombak         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 775 | Zeyneddin      | 1          | 0,06 | 2          | 0,09 |
| 735 | Tuti           | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 776 | Zeynelabidin   | 0          | 0    | 1          | 0,05 |
| 736 | Ubeyd          | 4          | 0,25 | 0          | 0    | 777 | Zıraf          | 1          | 0,06 | 0          | 0    |
| 737 | Uc Beg (Garib) | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 778 | Zibilci        | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 738 | Uc ev          | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 779 | Zilci          | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 739 | Uğurlu         | 0          | 0    | 1          | 0,05 | 780 | Ziyâl          | 2          | 0,13 | 0          | 0    |
| 740 | Urfâlu         | 1          | 0,06 | 0          | 0    | 781 | Zühdü          | 3          | 0,19 | 0          | 0    |
| 741 | Usta Ahmed     | 1          | 0,06 | 1          | 0,05 |     |                |            |      |            |      |

---

**Kaynakça****Arşiv Belgeleri*****Başbakanlık Osmanlı Arşivi***

Tapu-Tahrir Defterleri; No: 186, 998.

**Tetkik Eserler**

Alaattin Uca, “Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 23, Erzurum 2004.

Alpaslan Demir, “Şahıs Adlarından Hareketle Göç ve İskân Tarihi Çalışmalarına Bir Katkı: Karahisar-ı Behramşah Nahiyesi Örneği”, *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri Kitabı*, C. II, 2016.

Enver Çakar, “XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdarî Taksimati”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 13, S. 1, Elazığ 2003.

Mevlüt Metin Türктаş, “Türklerde Ad Verme İle İlgili Bazı Tespitler”, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 17, 2019.

Varis Abdurrahman, “Türklerin Ad Koyma Geleneikleri Üzerine Bir İnceleme”, *Millî Folklor*, S. 61, 2004.

Yılmaz Kurt; “Adana Sancağında Kişi Adları”, *BAL-TAM Türklük Bilgisi 2*, Prizren 2005.

Yılmaz Kurt, “Sivas Sancağında Kişi Adları”, *OTAM*, S. 4, 1993.

Zeynel Özlü, “19. Yüzyılda Göynük Kırsalında Kullanılan Sülale ve Erkek Kişi Adları”, *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Merkezi Dergisi*, Bahar 2007, S. 41.

***İnternet Sayfaları***

<https://www.nvi.gov.tr/isim-istatistikleri>

---



BOA, TD, No:186

৪  
১০

১০  
১১  
১২  
১৩  
১৪  
১৫  
১৬  
১৭  
১৮  
১৯  
২০  
২১  
২২  
২৩  
২৪  
২৫  
২৬  
২৭  
২৮  
২৯  
৩০  
৩১  
৩২  
৩৩  
৩৪  
৩৫  
৩৬  
৩৭  
৩৮  
৩৯  
৪০  
৪১  
৪২  
৪৩  
৪৪  
৪৫  
৪৬  
৪৭  
৪৮  
৪৯  
৫০  
৫১  
৫২  
৫৩  
৫৪  
৫৫  
৫৬  
৫৭  
৫৮  
৫৯  
৬০  
৬১  
৬২  
৬৩  
৬৪  
৬৫  
৬৬  
৬৭  
৬৮  
৬৯  
৭০  
৭১  
৭২  
৭৩  
৭৪  
৭৫  
৭৬  
৭৭  
৭৮  
৭৯  
৮০  
৮১  
৮২  
৮৩  
৮৪  
৮৫  
৮৬  
৮৭  
৮৮  
৮৯  
৯০  
৯১  
৯২  
৯৩  
৯৪  
৯৫  
৯৬  
৯৭  
৯৮  
৯৯  
১০০

১  
১০

১  
২  
৩  
৪  
৫  
৬  
৭  
৮  
৯  
১০  
১১  
১২  
১৩  
১৪  
১৫  
১৬  
১৭  
১৮  
১৯  
২০  
২১  
২২  
২৩  
২৪  
২৫  
২৬  
২৭  
২৮  
২৯  
৩০  
৩১  
৩২  
৩৩  
৩৪  
৩৫  
৩৬  
৩৭  
৩৮  
৩৯  
৪০  
৪১  
৪২  
৪৩  
৪৪  
৪৫  
৪৬  
৪৭  
৪৮  
৪৯  
৫০  
৫১  
৫২  
৫৩  
৫৪  
৫৫  
৫৬  
৫৭  
৫৮  
৫৯  
৬০  
৬১  
৬২  
৬৩  
৬৪  
৬৫  
৬৬  
৬৭  
৬৮  
৬৯  
৭০  
৭১  
৭২  
৭৩  
৭৪  
৭৫  
৭৬  
৭৭  
৭৮  
৭৯  
৮০  
৮১  
৮২  
৮৩  
৮৪  
৮৫  
৮৬  
৮৭  
৮৮  
৮৯  
৯০  
৯১  
৯২  
৯৩  
৯৪  
৯৫  
৯৬  
৯৭  
৯৮  
৯৯  
১০০

T.T - 0186

---

# Devlet ve Siyaset Adamı; Mehmet Kamil Ocak

Mehmet BİÇİCİ\*

## Özet

Gaziantep şehri, tarihi çağlar boyunca olduğu gibi günümüzde de bulunmuş olduğu stratejik konum, coğrafi zenginlikler, halkının ticari ve ekonomik düşünce yetenekleri neticesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde de sürekli önemli yere sahip olmuştur. Aslında tüm bu etmenler yetiştirmiş olduğu siyaset adamları, aydınlar ve iş adamları vasıtasıyla vücuda gelmiş, bahsi geçen bu kişiler içerisinde yetişmiş olduğu toplumun özelliklerini siyasi ve ekonomik sahaya taşımışlardır.

Mehmet Kamil Ocak'ta bu nadide şahsiyetlerden bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Almış olduğu eğitim yetişmiş olduğu aile ve çevre ortamı onun kabiliyetlerine önemli katkılarda bulunduğu yadsınamaz bir gerçektir. Eğitimini tamamladıktan sonra Başarılı bir iş hayatı sürdüren Mehmet Kamil Ocak müdürlük görevini 8 yıl boyunca devam ettirdi. Daha sonra 1948 yılında Gaziantep Fıstık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Genel Müdürlüğü'ne görevlendirilen Mehmet Kamil Ocak, 12 yıl süreyle bu görevi sürdürdükten sonra 1960 yılında görevinden ayrılarak sahibi olduğu çiftlikte, çiftçilikle uğraşmaya başlamıştır. Bilhassa sporcu kişiliğinin yansırı siyasete atıldığı dönemlerdeki göstermiş olduğu başarılar Mehmet Kamil Ocak'ı Gaziantep'in sembol isimlerinden biri haline getirmiştir. Kısa bir süreliğine de olsa Gaziantep belediye başkanlığı yapan Kamil Ocak, siyasi kariyerinde Demokrat parti ve daha sonra bu partinin kapılmasının ardından da Türkiye'nin önemli siyasi partilerinden olan Adalet Partisine geçiş yaparak milletvekili olma şansı bulmuştur.

Mehmet Kamil Ocak devlet bakanlığı ve spor bakanlığı görevlerini layıkıyla yerine getirirken hem Ülke hem de Gaziantep'in tanıtımı ve gelişimi için büyük gayretler göstermiştir. Bu emeklerinin neticesinde de Gaziantep şehrinde kendi ismini taşıyan bir futbol stadyumu da inşa edilmiştir. Fevzi Ocak'ın kızı Mübeccel hanımla evli olan Kamil Ocak'ın 2'si kız, 2'si erkek olmak üzere 4 çocuğu olan Mehmet Kamil Ocak, 1969 yılında Ankara'da vefat etmiştir.

**Anahtar kelimler:** Mehmet Kamil Ocak, Gaziantep, spor, siyaset, ekonomi.

## Abstract

The city of Gaziantep, as it has been through the historical ages, has still a strategic location, geographical wealth, commercial and economic thinking capabilities of the people today and as a result of this, it has always had an important place in the Republic of Turkey. In fact, all these factors took place through the politicians, intellectuals and businessmen. These people brought the characteristics of the society they grew up into the political and economic field.

Mehmet Kamil Ocak was also one of these precious people. It is an undeniable fact that the education he had, the family and the environment in which he grew, made significant contributions to his abilities. After completing his education, Mehmet Kamil Ocak, who continued his successful business life, continued his duty as the manager for 8 years. Afterwards, Mehmet Kamil Ocak who was assigned to Gaziantep Peanut Agricultural Sales Cooperatives Association in 1948, continued his duty for 12 years and left his job in 1960 and started to deal with farming. Especially besides his sportsman personality, successes in the period when he went into politics made Mehmet Kamil Ocak one of the symbol names of Gaziantep. Kamil Ocak, who was mayor of Gaziantep for a short time, had his political career in the Democratic Party and then following the closure of the party he had the chance to become a member of parliament by switching to one of the important political parties of Turkey, the Justice Party.

While Mehmet Kamil Ocak fulfilled his duties as state minister and sports minister, he made great efforts for the promotion and development of both the country and Gaziantep. As a result of these efforts, a football stadium bearing his name was built in Gaziantep. Mehmet Kamil Ocak, who was married to Fevzi Ocak's daughter Mübeccel, died in Ankara in 1969 and had 4 children, 2 of them were girls and 2 of them were boys.

**Key words:** Mehmet Kamil Ocak, Gaziantep, sports, politics, economy.

---

\* Dr. Öğretim Üyesi, Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, e-mail: biçici@gantep.edu.tr

## Giriş

Gaziantep şehri tarihi boyunca gerek Antik dönemlerde gerekse de Türk-İslam şehri hüviyetine büründüğü Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde önemli bir yere sahip olmuştur. Buna sebep olan hiç şüphesiz coğrafi ve sosyo-ekonomik konumudur. Bu konumundan ötürü Yeni Türk devletinin inşasında ve devam eden süreçte milli-manevi değerlerinin yanı sıra yetiştirmiş olduğu fikir adamları, aydınlar, iş adamları ve siyasetçilerle de ülkenin gelişimine ve ilerlemesine büyük katkılarda bulunmuştur.

Cumhuriyet'in ilanı öncesi Osmanlı Devleti 'nin demokratikleşme süreci içerisinde Halep Sancağına bağlı olarak idare edilen ve eski ismi Ayıntab Osmanlı Devleti Parlamentosunda yine bağlı olmuş olduğu Halep Sancağı tarafından temsil edilmiş olup, Ayıntab şehrinin siyasi olarak müstakil bir şehir olarak temsil edilmesi ancak Cumhuriyet dönemine rast gelmektedir. Şöyle ki; Birinci Dünya savaşı döneminde ve akabinde Kurtuluş savaşı esnasında şehrin kendini üç yıldan uzun bir müddet müdafaa edebilme kabiliyeti hiç şüphesiz onu Cumhuriyetin en değerli örneği olmasına sebep olmuştur.

Osmanlı Devleti tarihteki yerini aldıktan sonra temel felsefesi Türk Milliyetçiliği olan bunu da yetiştirmiş olduğu fikir adamlarıyla sağlayan Yeni Türk Devleti<sup>1</sup>, 1920'de kurulan I. Meclisle ve devamında kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bütün meclislerinde temsil edilen Gaziantep, 1920 yılından başlayarak günümüze kadar 151 milletvekili ile temsil edilmiştir. İşte bu milletvekillerinin arasında göze çarpan Gaziantep Şehri'nin yetiştirmiş olduğu önemli değerlerden olan Mehmet Kamil Ocak'ta bulunmaktadır. 1941 yılında siyasi hayata atılan Kamil Ocak fiilen 1946 yılında Demokrat Parti ile siyasi bir kimliğe kavuşmuştur. Ayrıca Demokrat Parti'nin Gaziantep İl Teşkilatı kurucuları arasında yer almış ve bu partinin İl Başkanlığını yapmıştır. 1955-1956 yılları arasında Gaziantep Belediye Başkanlığı da yapan Ocak, Demokrat Parti'nin kapatılıp devamı niteliğinde olan Adalet Partisi'nin kuruluşuna kadar bu partide siyaset yapmaya devam etmiştir. 1961 yılında belediye başkanlığı görevini ifa ederek Adalet Partisine geçiş yapmıştır<sup>2</sup>.

Mehmet Kamil Ocak önemli bir devlet adamlığının yansira, bölgeyle sürekli etkileşim halinde olmuştur. Buda bölgenin sorunları, ihtiyaçları ve beklentilerini iyi bilmesine sebep olmuştur. Gaziantep'te çeşitli sektörlerde ve kurumlara görev alarak bilgi birikimi ile tecrübe elde etmiş ilerleyen dönemlerde bakanlık yaptığı dönemlerde gerek Gaziantep'in gerekse de Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli siyaset ve devlet adamı kimliğini muhafaza edebilmesi hiç şüphesiz ki bu unsurlara bağlıdır. Unutulmamalıdır ki bir siyasetçinin içerisinden geldiği bölgeyi iyi tanması, bölge insanlarıyla bilhassa işletilen sektörlerle ilgili bilgi sahibi olması en temel özelliklerin başında gelmektedir.

## Mehmet Kamil Ocak

Mehmet Kamil Ocak, 19 Şubat 1914'de Gaziantep'te doğmuştur. Gaziantep 'in eski Belediye Başkanlarından olan ve Konya'nın Mevlevi Şihlilerinden Şih Mustafa Efendi'nin

<sup>1</sup> EŞKİ, Mehmet Alpaşlan, Türk Milliyetçiliğinin Oluşum Sürecinde Osmanlı Dışı Unsurların Etkisi; Rusya Örneği, Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 6 Sayı 12 • Aralık 2016, ss. 16-37.

<sup>2</sup> DAĞ, Murat, Ayıntab'dan Antep'e Gaziantep Milletvekilleri Biyografisi 1920-2015, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, Ocak 2015.

oğludur<sup>3</sup>. Annesi Şakire Hanımdır. İlköğrenimini Gaziantep'te Sarı Mektep adı verilen ilkokulda yapmıştır. İlkokulu Gaziantep'te okuduktan sonra yükseköğrenim görmek amacıyla İstanbul'a gitmiştir. 1925 yılında İstanbul'daki Robert Kolejine kaydolarak burada öğrenim hayatına devam etmiştir<sup>4</sup>. On yıl boyunca Robert Kolejinde iyi bir eğitim alan Mehmet Kamil Ocak, 1935 yılında ilgili kolejnin Ticaret bölümünde eğitimini tamamlayarak mezun olmuştur<sup>5</sup>.

Eğitim gördüğü dönem boyunca çeşitli dallara ilgi duyan Mehmet Kamil Ocak, eğitim ve öğreniminin yanı sıra bu dönemde sportif faaliyetlerle de ilgilenmiştir<sup>6</sup>. Hatta bu ilgi uygulamaya da dönüşerek Robert Koleji ve Galatasaray Basketbol takımlarının formasını giyebilmesine neden olmuş, 1935 yılında ise Türk Basketbol Milli Takımıyla Berlin Olimpiyatlarına katılma başarısını göstermiştir.

Eğitim ve spor hayatını başarılarla bitirdikten sonra iş hayatına atılmıştır. 3 yıl süreyle Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nda çalışmasının ardından yedek subay olarak askerlik vazifesini ifa etti<sup>7</sup>. Askerlik görevinin ardından 1940 yılında Gaziantep Dokumacılar Kooperatifine müdür olarak görevlendirildi. Başarılı bir iş hayatı sürdüren Mehmet Kamil Ocak müdürlük görevini 8 yıl boyunca devam ettirdi. Daha sonra 1948 yılında Gaziantep Fıstık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Genel Müdürlüğü'ne görevlendirilen Mehmet Kamil Ocak, 12 yıl süreyle bu görevi sürdürdükten sonra 1960 yılında görevinden ayrılarak sahibi olduğu çiftlikte, çiftçilikle uğraşmaya başlamıştır<sup>8</sup>.

1941 yılına gelindiğinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin gerek siyasi gerekse de uluslararası ilişkiler alanında hareketli dönemlerin yaşandığı görülmektedir. Öyle ki bu dönem dünyanın en büyük ve küresel çapta en etkili savaşlardan ikincisinin patlak verdiği dönemdir. Yani 2. Dünya savaşı dönemi<sup>9</sup>. İşte hem Türkiye hem de Dünya açısından en çalkantılı dönemlerden olan bu dönemde siyasi hayata atılan Mehmet Kamil Ocak, 1950 yılında DP parti il ve idare kurulu başkanlığına, 1951 yılında DP İl Başkanlığına seçildi. 1957 yılına kadar DP parti il başkanlığı yaptı. 17 Kasım 1955 tarihinden 16 Kasım 1956 tarihine kadar Gaziantep Belediye Başkanlığı görevini yaptı. 1961 yılına kadar üyesi olduğu ve Demokrat Parti Gaziantep İl teşkilatı kurucuları arasında yer almaktadır. Aynı zamanda Demokrat Parti'nin il başkanlığı da yapmıştır.

Mehmet Kamil Ocak siyasi hayatına Demokrat Parti kapatıldıktan<sup>10</sup> sonra 1961 yılında Adalet Partisine geçerek devam etmiştir<sup>11</sup>. 1961 yılında genel seçimlerde Adalet Partisi Milletvekili adayı oldu. 1962 yılında Adalet Partisi İl Yönetim Kurulu Başkanlığına seçildi ve bu görevini 1965 yılına kadar devam ettirdi. 1963 yerel seçimlerinde Gaziantep Belediye Meclisine seçildi ve dönem dönem meclis başkan vekilliği yaptı. 1965 seçimlerinde Adalet Partisi Milletvekili olarak meclise giren Kamil Ocak yeni kurulan Süleyman Demirel

<sup>3</sup> <http://www.gaziantepspor.org.tr/sayfa56cb.html?Sayfa=Kamil%20Ocak%20Kimdir?> Et:04.11.2019

<sup>4</sup> Mehmet Kamil Ocak, Tercüme-i Hal Evrakı, 2.Dönem/541

<sup>5</sup> Ayaz, Mehmet, Kamil Ocak Kimdir?, <https://www.gazeteespres.com/makale/kamil-ocak-kimdir-8076>

<sup>6</sup> Dağ, a.g.t, s.95

<sup>7</sup> <https://www.change.org/p/kamil-ocak-stadyumumuz-a-dokunma-gaziantepbeld-fatmasahin/u/11219211> Et:08.11.2019

<sup>8</sup> Ocak, Tercüme-i Hal Evrakı.

<sup>9</sup> Sarıahmetoğlu Nesrin, Kemaloğlu, İlyas, İkinci Dünya Savaşı Ve Türk Dünyası, Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Yayınları, No: 17, İstanbul, 2016, s.7

<sup>10</sup> Aslan, Emel, Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960), Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir Aralık 2014, s.117-120.

<sup>11</sup> Ocak, Tercüme-i Hal Evrakı.

Hükümetinde Spor İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanlığı görevine getirildi. Spor Bakanlığı yaptığı dönem boyunca Gaziantep 'e 1 Stadyum ve 1 Spor Salonu kazandıran Mehmet Kamil Ocak. Kendi adını taşıyan stadyum, spor salonu ve spor kompleksi 2018 tarihinde yıkılarak yerine Gaziantep Büyükşehir belediyesi tarafından, park ve camii yapıma kararı alınmıştır. Kamil Ocak 1969 yılında Ankara'da vefat etmiştir. Fevzi Ocak 'ın kızı Mübeccel hanımla evli olan Kamil Ocak'ın 2'si kız, 2'si erkek olmak üzere 4 çocuğu vardır. Kamil Ocak çok iyi İngilizce, Fransızca ve Arapça bilmekteydi. Kamil Ocak'ın oğlu Osman Ocak hayatta, Fevzi Ocak vefat etmiştir. Kızı Nühket Ocak Balkan ile Nezihe Ocak Ankara'da yaşamaktadırlar<sup>12</sup>.

Gaziantep şehrinin yetiştirmiş olduğu nadide şahsiyetlerinden ve siyasi simalarından olan Mehmet Kamil Ocak, şehre ve ülkesine özellikle spor ve spor politikası alanlarında önemli katkılar sağlamış. Şehrinde ve ülkesinde siyasetin yansırı sporunda gelişmesini sağlayarak uluslararası düzeye getirmeye çalışmıştır. Bu çalışmalarını Türkiye Büyük Millet Meclisinde verdiği demeçler, yasa tekliflerinde çok net görmekteyiz.

### **Meclis Verilerine Göre Mehmet Kamil Ocak**

Mehmet Kamil Ocak, Türkiye gündemini yakından takip etmekle birlikte, sporcu kimliğinin de getirmiş olduğu yaklaşım tarzıyla özellikle Türkiye'nin sportif faaliyetleri ve bu faaliyetleri yapabilmek için ihtiyaç duyulan donanım, tesis ve planlamalarla yakından ilgilenmekteydi. Öyle ki meclis konuşmalarına baktığımızda genellikle bu konular hakkında söz hakkı aldığı ve çözümler üretmeye çalıştığını görmekteyiz.

Gaziantep milletvekiliği yaptığı ayrıca devlet bakanlığı görevini icra ettiği dönemde, sportif faaliyetlerin icrası için meclis gündeminde yapılan konuşmalara baktığımızda; profesyonel spor kulüplerinin durumu hakkındaki bir konuşmaya cevaben;

DEVLET BAKANI KÂMİL OCAK (Gaziantep) — Muhterem Başkan, aziz milletvekilleri; Beden Terbiyesi Teşkilâtımızın, 1966 Bütçesinin Millet Meclisinde müzakeresi sırasında değerli arkadaşlarımın çok yerinde tenkit, temenni ve tavsiyelerini dikkat ve alâka ile dinledim. Hemen şunu arz etmek isterim ki, dermeyeran ettikleri müspet fikirleri samimiyetle nazarı itibara alacak ve mümkün olanları tatbik edeceğim. Türkiye'de sporun inkişafı hususunda muhterem milletvekili arkadaşlarımla daima teşriki mesai etmeye ve fikirlerinden istifadeye amade olduğumu büyük bir memnuniyetle ifade eder, kendilerine teşekkür ederim. Bütçe müzakerelerinde üzerinde ittifaka varılan yegâne mevzu spor olmuştur. Bu bakımdan da arkadaşlarıma müteşekkirim. İttifak halinde bulunduğumuz bu mevzuda cevaplarım da toptan olacaktır. Muhterem milletvekilleri, şurası bir hakikattir ki, bugün Türkiye'mizde spor geniş halk kütlelerini alâkadar etmekte ve günden güne gelişmektedir. Nitekim 1940 yılında on spor branşı ve on federasyona malik olan Beden Terbiyesi Teşkilâtı bugün 25 çeşit spor branşına ve on sekiz federasyona sahiptir. Binaenaleyh, günden güne inkişaf etmekte olan spor hayatımıza muvazi olarak, günün şart ve ehemmiyetine göre bir çalışma ve teşkilatlanma temposu içerisine girmek artık kaçınılmaz bir hakikat haline gelmiştir. Bunun için 1938 yılında çıkarılan 3530 sayılı Kanun bazı iyi hükümleri ihtiva etmesine rağmen, gerçekten büyük bir gelişme gösteren sportif faaliyetlerimizin istek ve ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak bulunmaktadır. 1963 ve 1964 yıllarında yapılan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Teşkilât Kanunu Gençlik ve Spor

<sup>12</sup> <https://fikriantep.wordpress.com/2012/09/12/kamil-ocak/> Et.15.11.2019

Bakanlığı, Spor ve Gençlik Genel Müdürlüğü adını taşıyan kanunlar yeniden büyük teşkilâtların kurulması yeni kadroların ihdası ve netice olarak malî problemlerin ortaya çıkması sebebiyle gerçekleştirilememiştir. Üzerinde çalışmakta olduğumuz yeni Teşkilât kanunumuzu demokratik bir anlayış içinde ve günün sportif icaplarına cevap verebilecek şekilde ve Hazinemize de büyük bir yük teşkil etmeyecek zihniyetle hazırlamaya gayret etmekteyiz. Yeni Teşkilât kanunumuzun muasır memleketlerde tatbik edilen ve millî bünyemize en uygun vasıfta olmasını sağlamak için itina göstermekteyiz. Bu kanun tasarısının meclislerimizce tasvip görmesini ve uzun ömürlü olmasını arzu ettiğimizden üzerinde fazla hassasiyet göstermeyi ve spor mütehassıslarımızın da fikirlerinden istifadeyi lüzumlu telâkki etmekteyiz. Muhterem arkadaşlarım, 655 sayılı Kanunun meriyete girmesiyle belediyeler % 4 ve özel idarelerden % 2 bölge payları kaldırılmış ve ortalama olarak bölgelerimiz 35 milyon lira kadar gelirden mahrum kılınmıştır. Maliyemiz 20 milyonluk tavize karşı, ancak on milyon lira personel ve yönetim masraflarına karşılık olmak üzere bir tahsisat kabul etmiştir. Diğer taraftan 67 ilin amatör spor faaliyetlerinin idamesinde büyük güçlüklerle karşılaşacağı bir gerçektir. 655 sayılı Kanunun tatbik mevkiine konmasıyla bölgelerce yapılmakta bulunup, fakat gelirlerinin kesilmesiyle yarıda kalan 3 milyon tutarındaki tesisler Genel Müdürlük 1966 yatırım plânına alınması zarureti hâsıl olmuştur. Muhterem arkadaşlar spor teşkilâtımız, ordumuz ve eğitim müesseselerimizle spor alanında sıkı işbirliğinin çok faydalı olduğuna inanmış bulunmaktadır. Bu sebeple, gerek Silahlı Kuvvetlerimiz Spor Teşkilâtı ve gerekse üniversite ve okullarımızda karşılıklı işbirliği halinde çalışılmaktadır. Bu maksatla, 1966 yılı bütçe ve faaliyet programımızda yüksek tahsil gençliğinin spor faaliyetlerini sağlayıcı malî imkânlar temin edilmiştir. Bu faaliyet programlarını müştereken gözden geçirmek üzere üniversite ve yüksekokul spor teşkilâtlarının salâhiyetli mümessillerinin iştiraki ile 25 Şubat 1966 günü Ankara'da bir toplantı yapılacaktır.

Her türlü spor faaliyetlerinin yapılması ve memleket sathında sporun geliştirilmesi her şeyden evvel yurdumuzda modern anlayış içinde yapılacak ucuz, kullanışlı lüksten uzak ve çok sayıda tesislerin mevcudiyetine bağlıdır. Spor - Toto gelirlerinin sağladığı 1960 yılından bu yana inşasına girişilmiş bulunan spor tesislerimizin çoğu icraat öncesi noksanlıkları, teknik hatalar, kontrol yetersizliği müteahhit ihtilâfları ve nihayet düzensiz ve isabetsiz bir yatırım politikasının uygulanmasından dolayı verimli olamadığı bir gerçektir. Çeşitli sebeplerle yarıda kalmış spor tesislerimin ikmalî hususunda bir sorumlu heyet teşkil ettirilmiş ve dosyalar inceden inceye tetkik ettirilerek işlerinin icaplarına tevessül edilmiştir. Bunlardan birçokları karara bağlanmış ve icraatların devamının sağlanması için lüzumlu tedbir ve kararlar alınmıştır. 1966 yatırım programımız 41 milyon lira olup bunun 28 milyon lirası geçen senelerden müdevver inşaatların tamamlanmasına 13 milyon lirası ise 1966 yılında programa alınan yeni işlere aittir. 1966 yatırım programımızın çok mühim bir kısmını bu yıl zarfında itmam edecek ve gençliğin hizmetine arz edeceğiz. Muhterem milletvekilleri sportif tesislerden bahsedilmiş iken şurasını da bilhassa izah etmek isterim ki, şimdiye kadar girişilen bu işte bir prensip ve kaide vaz 'edilemediği için birçok aksaklıklar zuhur etmiş netice olarak arzu edilen hedefe vasıl olunamamıştır. Bundan sonra sportif tesislerin inşasında dikkatle riayet ve tatbik edeceğimiz prensipler şunlar olacaktır. 1. Tesisin yapılacağı yerdeki nüfus kesafeti, 2. Okulların sayısı ve bu okullardaki öğrenci adedi, 3. Kulüplerde kayıtlı bulunan sporcuların ve kayıtlı olmayan aktif sporcuların sayılarıyla iştigal branşları, 4. Gerçek

ihtiyaçlar, beynelmilel temas yerleri, 5. Mahallî hususiyetler ve mahallin örf ve adetleri, 6. İklim şartları, Yukardaki prensiplere riayetkâr olduğumuz müddetçe sportif tesislerden istifademiz büyük olacaktır. Aziz arkadaşlarım, bugün Türkiye'de hakikaten enkaz halinde bulunacak kadar fecî bir surette yatan tesisler vardır. Ama bunların mesulleri biz değiliz. Biz, bunları bugünkü haliyle teslim aldık. Bütün gayretimiz bunları ihya etmek, bunları biran evvel memleket sporuna, memleket hizmetine arz eylemektir. Arkadaşım yüzme havuzundan bahsettiler. Bu yalnız Ankara'da değil, Türkiye'nin birkaç yerinde vardır. Ankara'da bir yüzme havuzu yapılması düşünülmüş, fakat bunun suyunun nereden temin edileceği düşünülmeyen için Ankara'daki yüzme havuzu bugün susuz bir haldedir. 119 metreye kadar yaptırdığımız sondajdan da bir fayda temin edilmemiştir. 1962 yılında ihalesi yapılmış olup, bugün hâlâ çok kötü vaziyette olan 6 vilâyette kapalı spor salonlarımız vardır. Bunlar takipsizlik, tedbirsizlik, işe ehemmiyet verilmez iş yüzünden bugünkü hale gelmişler ve bir ihtilâf mevzuu olmuşlardır<sup>13</sup>. İfadelerini kullanarak aslında döneminin spor etkinlikleri ve spor siyaseti hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bu çıkarımda aslında spora ne kadar değer verildiğinin fiziki ispatı niteliğindedir.

Gerekli tespitler yapıldıktan sonra hiç şüphesiz bu yapılan tespitlerin ve sorunların kısa vadede başarı getirecek çözümlerinin üretilmesi gerekmektedir. Bu konuda lazım gelen tedbirlerin alınmasının yansırı uzun vadede sağlıklı sonuçlar verecek başta tesislerin iyileştirilmesi olmak üzere birçok alanda Mehmet Kamil Ocak'ın sorumluluk üstlendiğini görmekteyiz. Dönemin İzmir Milletvekili Şinasi Osman'ın İzmir'deki durum hakkında Mehmet Kamil Ocak'a Mecliste yöneltmiş olduğu sözlü bir soruya verdiği cevap Devlet bakanı kimliğiyle birlikte bir spor adamı olduğunu göstermektedir.

DEVLET BAKANİ KÂMİL OCAK (Gaziantep) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar; İzmir Milletvekili Sayın Şinasi Osman'ın sözlü sorularına cevaplarımı arz ediyorum. 1. Projelerin hazırlanmasında ön çalışmalar tam yapılamadığından bazı inşaatların maliyeti tahmin bedelinin üstüne çıkmıştır. Projelerin tatbiki ile müteahhitlerin istihkaklarının ödenmesinde bazı fazla ödemeler ortaya çıkmış, bunların bir kısmı tespit edilmiş ve mahkemeye müracaat edilmiştir. Tespit edilmemiş olanlar ise tetkik safhasında olup mahkeme yoluyla tespitine intizar edilmektedir. (Misal : Cebeci Stadı.) Alman neticelere göre bunların mesulleri hakkında takibat yapılmaktadır. Av an projelerle ihalesi yapılan işler mevcuttur. Banların da çoğunluğunun mukavelesinde tatbikat projelerinin müteahhitlikçe yapılması derpiş edildiği görülmüştür. Tatbikatları esnasında işler; kontrol sisteminin ve Tesisler Dairesinin eleman yetersizliği dolayısıyla gerekli şekilde takip edilemediğinden bu işlerden bir kısmının tatbikat projeleri yapılmamış, bir kısmı da noksan yapılmıştır. Bunlar üzerinden yapılan inşaatlar ise yarım kalmış, ihtilâflara sebep olmuş veya tahakkuk ettirilememiştir. (Bingöl saha drenajı, Bingöl açık tribün inşaatı, Trabzon kapalı tribün inşaatı, Elâzığ koşu pisti, Uşak stadı tribün inşaatı, Afyon kapalı tribün ilâve inşaatı, Corum stadı, Çankırı kapalı tribün inşaatı.. gibi.) Bunların noksanlıkları zamanla ele alınarak ikmali yoluna gidilmiş ve inşaatların bir kısmı tamamlanmış, bir kısmı da halen devam etmektedir. Devam edemeyenler ise ihtilâflar dolayısıyla aşağıda bahsettiğimiz komisyonun tetkikine bırakılmıştır. 3. Spor tesislerinde rantabilite hesabının müessiriyeti çok geri plânda düşünülecek bir mevzu olduğu kanaatindeyiz. Elde mevcut ve halen meriyette olan Genel Müdürlük mevzuatında da bu

<sup>13</sup> T.B.M.M ZC. C3. B.48. S:375-381

tesisler amme hizmeti görme, ruh ve beden sağlığına yardım etme gayesiyle yapıldıklarından bir rantabilite hesabına tâbi tutulmamışlardır.

4. Bugünkü Beden Terbiyesi Tesisler Dairesi bahis konusu eski dosyalara el sürmemelik yapmayı bu dosyalarla ilgili ihtilâf ve anlaşmazlık yüzünden işlerin sürüncemede kalmamasını sağlamak maksadıyla 4 yüksek mühendis ve 4 hukukçudan müteşekkil bir komisyon kurarak ve bu komisyonda bütün dosyaların tetkikini mütaakip işlerin nasıl bir yolla yürütüleceğine dair kararlar vererek tatbikine geçmektedir. Hâlihazırda ihtilâf dolayısıyla sürüncemede kalmış bu tip işlerden öncelikle ele alınan 28 dosyanın 24 ü hakkında karar verilmiş ve derhal tatbikata geçilmiştir. Ayrıca Tesisler Dairesiyle ilgili işlerden suiistimal veya usulsüzlük olup olmadığı hususları Genel Müdürlüğün vâki müracaatı ile Nafia Vekâletinden- 1964 senesi içerisinde bir heyete elde mevcut 127 dosya j tetkik ettirilmiş ve bunlardan sakıncalı olanlar ayrılmıştır. Yine aynı dosyalar Maliye Vekâletinden istenilen heyete tetkik ettirilmiş ve yine sakıncalı olanlar ayrılarak Başbakanlık Tahkik Heyetine gönderilmiş ve heyet de yaptığı inceleme neticesinde lüzum gördüğü dosya ve eşhası Devlet Şûrası kanalı ile mahkemeye sevk etmiştir. Bunlardan sonra tekrar ortaya çıkan bâzı ihtilâflı dosyaların tetkiki için de yine Nafia Vekâletinden bir heyet celbedilmiş ve 1965 senesi 7 inci ayında yaptıkları teklifi bir raporla belirtilerek Tesisler Dairesine dikkat edecek husus ve takibe dilecek yol hakkında tavsiyelerde bulunmuşlardır. Yukarıda bahsettiğimiz bu çalışma ve tetkiklerden sonra komisyonu kurarak işler bir yön veren ve dosyaları derinlemesine tetkik etme yoluna gidilerek işlerin sürüncemede kalmaması sağlanmaktadır. 5. Milletın milyonlarının sarf edildiği ekli listede görülen tesislerin yapımı ile ilgili çalışmalar sırasında bâzı şahısların menfaatlenip menfaatlenmediği; bir önceki maddede bahsetmiş olduğumuz tetkik, tahkik ve mahkemelerin neticesinden belli olacaktır. Bu konuda mahkemeye sevk edilmiş işler hakkında netice almamadan daha fazla bir şey söylemenin doğru olmayacağı kanaatindeyiz. 6. Yeniden inşası düşünülen tesis işlerinde bir öncelik sırası hazırlayabilmek için muasıra memleketlerde tatbik edilen metotlarla nüfus, okul sayısı, sporcu sayısı gibi faktörler göz önüne alınarak Genel Müdürlüğümüzce bir statü hazırlanmış ve bu niteliklere göre 1967 yılı yatırım ve 2 inci 5 yıllık yatırım plânları tanzim edilmiştir. Genel Müdürlüğünün kısmen 1965, 1966 ve hatta 1967 yılı yatırım programları]fi hazırlanmasındaki ön görüş ekli listelerden de anlaşılacağı gibi natamam ve sürüncemede kalmış işlerin bitirilmesi yönündedir. Nitekim 1966 programı bu prensibe göre hazırlanmış bu şekliyle tasdikten geçmiştir<sup>14</sup>. Hürmetlerimle arz ederim. Diyerek meclis konuşmasını sonlandırmıştır.

Uluslararası spor organizasyonlarında Türkiye'nin en iyi şekilde temsil edilebilmesi için dönemin şart ve imkânları göz önünde bulundurulduğunda yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Mehmet Kamil Ocak'ın çalışmaları bu noktaya yoğunlaşsa da ülkenin imkânları buna ele vermemektedir. Fakat yenilik anlayışlarının yansira iyileştirme faaliyetlerinin de yürütülmesi önemli bir yer teşkil etmektedir. Gerek dünya şampiyonları gerekse de olimpiyat müsabakaları Türkiye'nin prestiji ve tanıtılması adına önemli bir noktadır. İşte bu yüzden Türkiye Büyük Millet Meclisiyle beraber devlet bakanı Kamil Ocak önemli çalışmalara imza atmışlardır. Öncelikle kanun tasarıları olmak üzere sportif

<sup>14</sup> T.B.M.M ZC. C9. B.18. S:579-584



faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi maksadıyla spor tesislerinin, konaklama yerlerinin bakım onarım ve hijyeni uluslararası seviyeye getirilmesi planlanmıştır.

DEVLET BAKANI KÂMİL OCAK (Devamla) — Dünya şampiyonluğundan daha yüksek bir şey olmaz. Ay şampiyonluğu bugün mevzubahis değildir. Muhterem arkadaşlar, biz her şeyin dört bası mamur olduğu iddiasında değiliz, fakat bir gayret içindeyiz. Güreşimiz iyi yoldadır. Sair spor kollarımız, iyi yoldadır. Bunları daha iyi bir hale ifrağ etmek için, daha iyi bir hale getirmek için mütemadiyen çalışmaktayız. Güreş Federasyonunun iyi çalışmadığını ifade ettiler, iyi çalışmayan bir federasyon bu neticeyi alamaz. Biz, dedikodudan daha ziyade, söylentilerden daha ziyade neticelere ve fiiliyata 'bakmak mecburiyetindeyiz. Biz bir federasyonun çalışma ölçüsünü, sağdan soldan söylenen lâflarla değil, aldığı neticelerle ölçeriz. Şunu ifade etmek isterim ki, evvelâ Avrupa ikinciliği ki, o da Ruslara bir puan farkla kaybedilmiştir. Ondan sonra Dünya Birinciliği, onun arkasından Tran galibiyeti Millî Takım olarak, onun arkasından Rus Millî Takımını yenişimiz, güreş federasyonumuzun ve güreş federasyonuna verdiğim not müspettir. (Boldan alkışlar). Muhterem arkadaşlarım, biz her sporcumuzun temin ettiği muvaffakiyetten haz duyan, her sporcumuzun, her Ay Yıldızlı formayı göğsünde tanıyan insanın bize gönderdiği müjdeli haberden sevinç duyan insanlarız. İsmail Akçay da Meksika'dan bu müjdeyi bize göndermiştir. Ve Balkanlarda birinci olduktan sonra maratonda dünya ikinciliğini almıştır. Arkadaşım belki iyi tetkik etmemiş olabilir. İsmail Akçay kendi masraflarıyla gitti dediler. öyle değildir. İsmail Akçay'ı biz gönderdik. İsmail Akçay'ın maddeten kendi masrafı ile Meksika'ya gitmesine imkân yoktur, onu biz (gönderdik, masraflarını biz verdik. Binaenaleyh, İsmail Akçay bizim verdiğimiz masrafları, para olarak ödediğimizi bize manen çok [büyük bir halde iade etmiştir. Bu kürsüden bu şekilde hareket eden bütün sporculara minnet ve şükranlarımı arz etmek isterim. (Alkışlar). Muhterem arkadaşlarım, sahalara giriş keyfiyeti, tarafımızdan tekrar ele alınmıştır, bir talimata bağlanacaktır ve hakikaten doğrudur, bugünkü uygunsuzluklar da izale edilecektir. Y. T. P. sözcüsü Sayın Misibah Ongan, genç Basketbol Millî takımımızda nüfus tezkeresi düzeltilmesinin olduğunu ifade ettiler. Aziz arkadaşlarım, bu bir gazete havadisidir. Biz de okuduk. Tarafımızdan tetkik edilmiştir. Böyle bir şey yoktur. Nitekim, gene bize bazı gazeteler, bazı gazeteler demeyeyim, bir gazete amatör küme grup birinciliğini kazanan takımımızın profesyonel olduğunu iddia etmiştir, memleketimizde. Ve bizi ihbar eylemiştir. Beynelmilel federasyona. Fakat Beynelmilel Federasyon bunun profesyonel olmadığını, amatör bulunduğunu tescil etmiştir.

Bu hâdise de böyledir. Arkadaşım müsterih olsunlar, böyle bir şey yoktur. Türkiye - İtalya Millî Boks müsabakasından evvel maalesef bir hakem meselesi dolayısıyla anlaşmazlık olmuştur. Yugoslavya'dan davet edilen hakem gelmediği için müsabakalar yapılamamıştır. Yalnız, İtalyan gazetesinin yazdığı gibi, ne otelden kovuna keyfiyeti, ne linç edilme tehlikesi gibi bir şey varit değildir. Biz, esasen bu meseleyi müfettişlerimize tevdi ettik, müfettişlerimiz bunu tetkik etmektedirler ve bu meseleyi İtalyan Federasyonuna da intikal ettirdik. İtalyan Federasyonundan gelecek cevaba göre de katî kararımızı alacağız. Gene Sayın Ongan, üç tarafı su ile çevrili bir memlekette yüzücü yoktur, dediler. Muhterem arkadaşlarım, bir memleketin üç tarafı değil, dört tarafı da su ile çevrilmiş olsa dahi, yüzücü yetiştirmeye imkân yoktur. Çünkü bugün dünyada yüzücü denizde değil, havuzda yetişmektedir. Eğer yüzücü yetiştirmek istiyorsanız, havuz yaptıracaksınız. Bunun misali Adana'dır. Türkiye'nin en iyi yüzücüleri, Türkiye'nin rekortmen yüzücüleri Adana'dadır. Adana da sahilde değildir. Onun

İçin biz, 1967 ve onu müteakip 5 yıllık programımızda memleketin uygun yerlerinde yüzme havuzları yapmak gayretindeyiz. Toto Bankası kurulması üzerinde durdular. Bu, tarafımızdan ve bizden daha evvel tetkik edilmiş bir mesele. Fakat yapılan tetkikat iyi netice vermemiştir ve arkadaşlarımızın bize ifade ettiklerine göre, o zaman da bulunmamıştır. Geçen sene bölgelere lâyık veçhile yardım edilmediği doğrudur. 655 sayılı Kanunun çıkması. Bölgelerin belediyelerden ve özel idarelerden almakta oldukları paylardan, bölgeleri mahrum bırakmıştır. Bölgeler, Beden Terbiyesinden de büyük bir yardım göremeyince müşkül anlar geçirmişlerdir. Fakat, bu sene bütçeye konulan biraz fazla parayla bölgelerimize daha fazla yardım imkânlarını elde edeceğiz. Sayın T. I. P. Sözcüsü Bahadınlı, sporun okullara teşmil edilmesini ve okullarda spor yaptırılmasını istediler. Muhterem arkadaşlarım, bu hususta da sizlere biraz malûmat vermek isterim: Bizim okul sistemlerimizde spor tesisleri yoktur. Bunun içindir ki, gerek orta dereceli, gerekse yüksek dereceli okullarımız âdetâ spor yapmak imkânlarından mahrumdurlar.

Biz teşkilât olarak 1966 senesinden itibaren ve hemen hemen ilk defa okullara girmiş bulunmaktayız. Orta dereceli ve yüksek dereceli okullar arasında müsabakalar, futbol müsabakaları, güreş müsabakaları, atletizm müsabakaları, basketbol müsabakaları tertipletmekle, onları spora karşı teşvik etmeye, heveslendirmeye gayret sarf etmekteyiz. Geçen sene Konya'da Üniversitelerarası Spor Haftası tertip ettik. Bu sene de bunu yine Anadolu'nun başka bir şehrinde tekrarlayacağız ve bu sene geçen senekinden daha fazla bütçemize koyduğumuz tahsisatla mektepler arası sportif faaliyetleri, daha büyük bir mikyasta icra edeceğiz ve okullarımızda spora hevesli çocuklarımızın sporla iştigalini temin edeceğiz. Bundan başka, Anadolu'nun muhtelif yerlerinde yaptığımız sportif tesislerden okullarımızın ve öğrencilerimizin âzami derecede istifade etmesini sağlamak için de her türlü tedbiri almış bulunmaktayız. Son defa açtığımız ve bundan sonra açacağımız spor salonlarımızdan öğrencilerimiz istifade edeceklerdir. İlgililere talimat verilmiştir. Onun için biz okullarda da sporun yapılmasını ve okul çağında olan çocuklarımızın Beden Terbiyesi tarafından inşa edilen sportif tesislerden âzami derecede istifade etmesini can ve gönülden arzu etmekteyiz. Gelecek yıllarda bu hususta faaliyet ve gayretlerimiz daha çok olacaktır. Pekiyi anlayamadım, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından mı dediler, yoksa bizim tarafımızdan mı dediler, 5 salon yaptırılmıştır, dediler. Kaydı ihtiyati ile söylüyorum, tarafımızdan şimdiye kadar Anadolu'nun muhtelif yerlerinde 40 aidat salon yapılmıştır ve bundan sonra da yapılmaya devam edilecektir. Muhterem arkadaşlarım, daha fazla vakitlerinizi almamak için sözlerimi burada bitiriyorum. Yalnız sözlerimi bitirirken A. P. Sözcüsü Sayın Şinasi Osman'a samimî görüş ve ifadelerinden dolayı huzurunuzda teşekkürü borç telâkki etmekteyim. Saygılarımla. (Alkışlar)<sup>15</sup>

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinden itibaren yürütmüş olduğu politikalar, adalet, eşitlik ve hürriyetçi politikalar olmuştur. Nitekim soyadı kanunu<sup>16</sup>, harf inkılabı ve eğitim-öğretimin zorunlu ve devlet tarafından ücretsiz olarak sunulması Cumhuriyetin ve

<sup>15</sup> T.B.M.M ZC. C13. B.56. S:296-301

<sup>16</sup> Avşar, Zakir- Emre Kaya, Ayşe Elif, Cumhuriyet Türkiye'si'nin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/5 Spring 2013, p. 73-90, ANKARA-TURKEY, s.77

sosyal devlet anlayışının yanı sıra Halkçılık ilkesiyle<sup>17</sup> de doğrudan ilişkilerdir. Bütün bunlara paralel olarak toplumsal uzlaşmayı ve kaynaşmayı sağlayacak adımlar kuruluşun sonraki süreçte de tüm hızıyla devam etmiştir. Mehmet Kamil Ocak'ın özellikle spor alanında yukarıda zikretmiş olduğumuz durum paralelinde hareket ettiğini açık bir şekilde görmekteyiz. Şöyle ki;

Dönemin meclis milletvekili Sayın Yusuf Ziya Bahadınlı Başkanlığa gönderdiği bir yazı ile zatiâlinizden bir soru sormaktadır. Fabrikalarda, ceza evlerinde, köylerde, spor ve beden eğitimi çalışmalarımız oldu mu, olduysa neler yapıldı? Sorusuna şöyle cevap vermiştir. Belki de Kamil Ocak'ın o dönem Türkiye şartlarını da göz önünde bulundurarak, Fabrikalarda, cezaevlerinde her hangi bir spor çalışmamız olmamıştır. Ve buna da bugünkü imkânlarımızla girmek bizim için mümkün değildir<sup>18</sup>. Cevabını vererek devletin imkânlarının yetersiz olduğunu ifade etmiştir.

DEVLET BAKANİ KÂMİL OCAK (Gaziantep) — Muhterem Başkan, sayın milletvekilleri, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Bütçesinin Mecliste müzakeresi esnasında muhterem arkadaşlarımla fikir, mütalâa ve tenkitlerine cevap arz etmeden evvel, bazı maruzatta bulunmak istiyorum. Bugünkü spor mefhumu, milletlerin politik ve moral gücü olmaktan çok ötede, fertlerin beden ve ruh eğitimiyle birlikte memleketlerin kalkınması için yapılması şart olan ve Devletin yüklendiği kaçınılmaz ciddî bir hizmet kapsamı içine girmiştir. Bunun açık örneklerini, diğer devletlerin sportif faaliyetler ve tesisler için bütçelerinden ayırdıkları ödeneklerin tetkikiyle müşahede etmek mümkün olabilir. Dünya memleketleri sportif tesis ve faaliyetlere, spor akademilerine ve spor hekimliğine çok yıllar evvel âzami derecede önem vermişlerdir. Spor alanında iyi durumlarını gıpta ile seyrettiğimiz milletler bugünkü seviyelerine birkaç sene içinde değil, uzun yıllar evvel başladıkları plânlı programlı çalışmaları ve gayretleri neticesinde vasil olmuşlardır. Sporun ehemmiyet ve faydalarını yıllar evvel idrak etmiş olan milletler, her şeyden önce tesislerini inşaya başlamışlar, spor akademilerini açmışlar, spor adamlarını yetiştirmişler, sporun teknik ve ilim haline gelmesine gayret etmişlerdir. Bizde ise, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, esaslı plân devresine 1963 yılından itibaren girmiş bulunmaktadır. Çünkü Hazine imkânlarıyla gelişme ve tesis yapma imkânı elde edilememiştir. 1960 yılında faaliyete geçen Spor - Toto Teşkilâtının Beden Terbiyesine ayırabildiği paylarla, yurdun her tarafına her türlü spor tesisi yapımına girişilmiş ve bugüne kadar 461 milyon liranın 320 milyon lirası fizikî yatırıma harcanmıştır. Geriye kalan kısmıyla de federasyon faaliyetleri yürütülmüştür. Vazife deruhte ettiğimiz ilk günden itibaren ifade ettiğimiz gibi, Türkiye'mizde sporun yükselmesi, iyi kalitede sporcu yetişmesi ve memleketimizin dünya sporu alanında arzu edilen seviyeye ulaşabilmesi ancak ve ancak tesislerin yaygın ve kifayetli bir hale gelmesiyle mümkün olabilir. Bunun için de para ve zaman mefhumunun takdirini sizlere bırakıyorum.

Bu görüşün ışığı altında, malî imkânlarımız yeterince, iktidarımız, tesislerin gerçek önemime eğilmek suretiyle, işbaşına geldiğinden bu yana bitmiş ve bitmek üzere olan 37 salon, 35 stad, 7 yüzme havuzu, 6 teleski ve telesiyej tesisi yapmış bulunmaktadır. Bu investisman sonunda, tevsii ve onarımı yapılmış diğer bütün statlarla birlikte 186 adede, salonlarımız 58 adede baliğ olmuştur ki, bunlar Cumhuriyet devrinde yapılmış olanlardan

<sup>17</sup> Goloğlu, Mahmut ; Devrimler ve Tepkileri, Ankara . 1972, sh. 235-237, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre. III, c. III, sh. 104, 112, 125.

<sup>18</sup> T.B.M.M ZC. C13. B.56. S:302-303

daha fazladır. Her ne kadar İkinci Beş Yıllık Plânda seyir sporu yerine kütle sporu öngörülmekte ise de, yeterli tesis olmayan memleketlerde sporu teşvik için seyircili tesislere ihtiyaç vardır. Aksi takdirde sporun teşvik imkânı olamaz. Bu şekilde lüzumlu tesisler inşa ve itmam edildikten sonra, semt saha ve tesisleri şeklinde seyircisiz tesisler inşa edilebilir. Türkiye'de okul, ordu ve müessese sporu büyük önem taşımaktadır. Şimdiye kadar ihmale uğramış bu mesele zamanı idaremizde ele alınmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak okul spor işleri bir düzene sokulmuştur. 1968 yılında 18 milyon lira olan spor faaliyetlerinin 3 milyon liradan fazlası, okul içi ve üniversite spor faaliyetlerine harcanmıştır. Bütçemizin mahdut oluşu, orta ve yüksek dereceli okullara daha fazla yardım imkânlarından "Hızı alıkoymaktadır. Gayretimiz, sporun okul içi ve okul dışı sahalara yayılmasını temin etmek yolunda olmakla beraber, vatandaşa ferdi spor yapma imkânlarını da sağlamaktır. Gençlerimizin boş zamanlarını, her türlü tesislerimizden istifade ettirilmek suretiyle değerlendirmeleri gayemizdir. Birçoklarının anladıkları gibi, Türkiye ^de spor yalnız futbol değildir, ama şurası da bir hakikattir ki, futbol, bütün dünyada olduğu gibi büyük kütleri çeken bir spordur. Bunu da önlemeye imkân yoktur. Statlarımızın bugünkü yükü çekemedikleri bir vakiadır. Yapılmakta olan yeni statlar sıkıntının giderilmesinde azami yardımcı olacaklardır. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, futboldan başka yirmi federasyon çalışmasıyla alâkadardır. Artık, sporu gerek ilim ve gerek teknik olarak ele almanın bir zaruret olduğunu bilmekteyiz. Spor eğitimcilerinin ilmî metotlar içinde yetiştirilmeleri icap etmektedir. Bunun için de, Anadolu Hisarı Spor Akademisinin inşasına başlanmış ve inşaat hızla devam etmektedir. Bu Akademiden mezun olacak spor hocası, çalıştırıcı, monitör ve buna benzer elemanlar Türk sporuna büyük hizmette bulunacaklardır. Aynı şekilde, güreşi, bugünkü şartların mecburi kıldığı teknik bir yöne getirebilmek için Yaşar Doğu Spor Salonu bir güreş okulu haline getirilmiştir. Buradan yetişecek genç güreşçiler istikbalin ümidi olacaklardır<sup>19</sup>.

Millî değerler ve devletin imkânları çerçevesinde, azimli, kararlı ve yetenekli sporcuların yetiştirilmesi gailesiyle hareket eden özellikle vekili olduğu Gaziantep şehrinde de sporun gelişmesini sağlayan Mehmet Kamil Ocak deyim yerindeyse spordan sorumlu devlet bakanlığı yapmış özellikle bu konularla ilgilenmiştir. 1969 yılında Gaziantep'in adını taşıyan 'Gaziantepspor' kuruldu. Kentin önde gelen kişileri, dönemin belediye başkanı Abdulkadir Batur başkanlığında bir toplantı yaparak, Gaziantepspor'un kuruluşunun ilk tohumlarını attılar<sup>20</sup>.

### Sonuç ve Değerlendirme

Şehirler ve ülkeler bulunmuş oldukları konumları yeteri kadar iyi bir şekilde değerlendirdiklerinde gerek ulusal çapta gerekse de yerel çapta olumlu noktalara gelerek markalaşmaktadırlar. Sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve stratejik anlamla değerli olmaları kuruluş felsefelerine paralel olarak gelişmektedir.

Mehmet Kamil Ocak'ta Gaziantep'in yetiştirmiş olduğu siyasetçi ve devlet adamı kimliğini çok iyi bir şekilde kullanarak hem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde hem de ulusal arenada temsil etmiştir. Yenilikçi ve ileri görüşlülüğü sayesinde Türk siyasi hayatında önemli bir noktaya ulaşmış olduğu aşikârdır.

<sup>19</sup> T.B.M.M ZC. C33. B.53. S:298-306

<sup>20</sup> <http://www.kimkimdir.net.tr/spor-kulupleri/gaziantepspor> Et:18.11.2019

---

Olimpik bir basketbol oyuncusu olan Mehmet Kamil Ocak, futbol oyunun küresel çaptaki etkilerini fark ederek geliştirilmesi gereken en önemli alanlardan birinin futbol olduğu düşüncesindeydi. Bu düşüncesine paralel olarak Anadolu'nun birçok kentinde futbol takımları kurulmasına ve bu takımların yer alacağı liglerin oluşturulmasına öncülük etti. Futbolun daha verimli oynanması için toz ve çamurdan kurtulması gerektiğini savunan Kâmil Ocak, Avrupa'daki çim sahaları inceleyerek benzerlerinin nasıl meydana getirileceğini araştırdı. Araştırmalar sonrası belediyelerden geniş araziler kiralanarak buralarda çim yetiştirildi. Bloklar hâlinde kesilen çimler stadyumlara taşınarak daha iyi futbol zeminleri yaratıldı<sup>21</sup>. Dünyadaki gelişmeleri böyle bir titizlikle yakından takip ederek bunu hem ülkesinde hem de vekilliğini yaptığı Gaziantep şehrine tatbik eden Mehmet Kamil ocak Süleyman Demirel kabinesinde Spor İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanlığı görevini yürütmüştür. Bakanlık yaptığı dönem süresince ülke çapında spor alanındaki bu tesisleşmeden kendi memleketi Gaziantep'in de faydalanmasını isteyen Mehmet Kamil Ocak Gaziantep 'e 1 stadyum ve 1 spor salonu inşa ettirmiştir. Yakın zamana kadar adını taşıyan stadyum, spor salonu ve spor kompleksi mevcuttu aynı zamanda adını taşıyan Kamil Ocak ilköğretim Okulu 'da hala eğitim öğretimi vermeye devam etmektedir.

---

<sup>21</sup> <https://medyascope.tv/2017/07/19/gaziantep-te-sporu-insa-eden-kamil-ocakin-ismi-sehirden-siliniyor/>

---

---

## Kaynakça

### TBMM Arşiv Kaynakları

- T.B.M.M ZC. C3. B.48. S:375-381 1966  
T.B.M.M ZC. C9. B.18. S:579-584 1966  
T.B.M.M ZC. C13. B.56. S:296-301 1967  
T.B.M.M ZC. C13. B.56. S:302-303 1969  
T.B.M.M ZC. C33. B.53. S:298-306 1967

### Diğer Kaynaklar:

- Aslan, Emel, *Türkiye'nin İç Siyasetinde Demokrat Parti (1950-1960)*, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir Aralık 2014, s,117-120.
- Avşar, Zakir- Emre Kaya, Ayşe Elif, Cumhuriyet Türkiye'si'nin Halkçılık Uygulamaları: Soyadı Kanunu Örneği, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/5 Spring 2013, p. 73-90, ANKARA-TURKEY, s.77
- Ayaz, Mehmet, *Kamil Ocak Kimdir?*, <https://www.gazeteekspres.com/makale/kamil-ocak-kimdir-8076>
- Dağ, Murat, *Ayıntab'dan Antep'e Gaziantep Milletvekilleri Biyografisi 1920-2015*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, Ocak 2015.
- Eşki, Mehmet Alpaslan, Türk Milliyetçiliğinin Oluşum Sürecinde Osmanlı Dışı Unsurların Etkisi; Rusya Örneği, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6 Sayı 12 • Aralık 2016, ss. 16-37.
- Goloğlu, Mahmut ; Devrimler ve Tepkileri, Ankara . 1972, sh. 235-237, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre. III, c. III, sh. 104, 112, 125.
- <http://www.gaziantepspor.org.tr/sayfa56cb.html?Sayfa=Kamil%20Ocak%20Kimdir?>
- <http://www.kimkimdir.net.tr/spor-kulupleri/gaziantepspor>
- <https://fikriantep.wordpress.com/2012/09/12/kamil-ocak/>
- <https://medyascope.tv/2017/07/19/gaziantep-te-sporu-insa-eden-kamil-ocakin-ismi-sehirden-siliniyor/>
- <https://www.change.org/p/kamil-ocak-stadyumumuz-a-dokunma-gaziantepbeld-fatmasahin/u/11219211>
- Mehmet Kamil Ocak, *Tercüme-i Hal Evrakı*, 2.Dönem/541
- Sariahmetoğlu Nesrin, Kemaloğlu, İlyas, *İkinci Dünya Savaşı Ve Türk Dünyası*, Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Yayınları, İstanbul, 2016
-

---

# Mahalle Avâriz Vakıfları (17. Yüzyıl Ayntab Örneği)

İsmail KIVRIM\*

## Özet

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'a kadar olağanüstü hallerde özellikle savaş masraflarını karşılamak için padişahın emriyle halktan alınan her türlü hizmet, eşya ve paraya Avâriz veya avâriz-ı divanîye ismi verilir. Bu örfi vergiler (tekâlif-i örfiyye), başlangıçta nadiren ve çok cüzi miktarlarda toplanırken giderek ihtiyaçların artması ve devlet hazinesinin bunları karşılayamaz hâle gelmesi üzerine daha sık aralıklarla ve artan miktarlarda toplanmaya başlanmıştır. Nitekim bu vergileri ödemekte güçlük çeken fakir halka akar veya para olarak tahsis edilen vakıflar tarafından yardım edilmiştir.

Bu çalışmada 17. yüzyılda Ayntab şehrinde kurulan mahalle avâriz vakıfları, bu vakıfların işleyişi, vakfedilen para ve gayrimenkuller ayrıca vakıflardan para alanların kimler olduğu verilmeye çalışılmıştır.  
**Anahtar Sözcükler:** Ayntab, avâriz, para vakfı, mahalle

## *Avarız* Waqfs of Districts (Example of Ayntab in the 17th Century)

### Abstract

In the Ottoman Empire, in extraordinary situations, all kinds of services, goods and money received from the people especially in order to meet the costs of war under the orders of the sultan, until the Tanzimat Period, are called *Avâriz* or *avâriz-ı divanîye*. These *örfi* taxes (*tekâlif-i örfiyye*) were collected rarely and in very small amounts at the beginning, but as the needs increased and the state treasury could not meet them, more frequent and increasing amounts began to be collected. As a matter of fact, the poor people who have difficulty in paying these taxes have been assisted by these foundations.

In this study, *avarız* wafs of district-*mahalle*- established in Ayntab city in 17th century, the operation of these foundations, money and real estates which are given, and people who are receiving money from foundations are tried to be given.

**Key Words:** Ayntab, *avarız*, cash waqf, district-*mahalle*

---

\* Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, e-posta: ikivrim@gmail.com

## Giriş

Avâriz veya avâriz-ı divanîye, Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'ın ilan tarihine kadar, fevkalâde hâllerde ve bilhassa harp masraflarını karşılamak üzere, hükümdarın emri ile halkın doğrudan doğruya devlete vermeye mecbur tutulduğu, her türlü hizmet, eşya ve para şeklindeki tekâlîfe verilen isimdir<sup>1</sup>. Nitekim avâriz vergileri, “hali vakti yerinde Müslümanların cihada manen yardım etmeleri” şeklinde bir Müslümanlık görevi sayılması ile şer’i temele dayandırılmıştır<sup>2</sup>. Böylece “avâriz-ı divaniye” vergileri varlıklı Müslümanların cihat harcamalarında, devlete yardım etmeleri gereğinden hareketle, bir “sevap” işi olarak doğmuş görünüyor. Fakat, İslam devletleri, tarihinde düzenli maliye hayatı geliştikçe, reayanın isteğe bağlı yardım ödemeleri, yerine getirilmesi gerekli olan bir devlet ödevi şekline dönüştürülmüş oluyordu. O kadar ki, örnek olarak 15. ve 16. yüzyılın Müslüman-Hristiyan bütün Osmanlı reyası vergilerin her çeşidini (cizye hariç) birbirlerine eşit şekilde ve resim-vergi adı altında ödüyorlardı<sup>3</sup>.

Osmanlılarda örfi vergiler (tekâlîf-i örfiyye), başlangıçta nadiren ve çok cüzi miktarlarda toplanırken giderek ihtiyaçların artması ve devlet hazinesinin bunları karşılayamaz hâle gelmesi üzerine daha sık aralıklarla ve artan miktarlarda toplanır olmuştur. Nitekim bu vergileri ödemekte güçlük çeken fakir halka akar veya para olarak tahsis edilen vakıflardan yardım edilirdi<sup>4</sup>.

Avâriz vakfı ise, bir köy veya mahalle halkının ödemekte güçlük çektikleri avâriz, kürekçi bedeli ve diğer ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere kurulmuş olan akar ve para vakfidir<sup>5</sup>. Bu çeşit vakıflar başlangıçta doğrudan doğruya avâriz vergisi ve örfi tekâlîfin karşılanmasına tahsis edilmektedir. Ancak adı geçen vergilerin halktan toplanması uygulamasının eski önemini kaybetmesi üzerine, bu maksatla kurulmuş olan vakıfların gelirlerinin de köy veya mahalle heyetleri kararıyla uygun yerlere sarf edilmesi usulü getirilmiştir<sup>6</sup>. Bu şekilde elde edilen gelir halkın karşılaştığı yangın, deprem, su baskını, salgın hastalık gibi afetlerle fakir, dul ve yetimlerin ihtiyaçlarına, kimsesiz kızların evlendirilmesine, sahipsiz cenazelerin masraflarının karşılanmasına ve iş hayatına atılanların sermaye ihtiyacına sarf edildiği gibi, ayrıca su yolu, kaldırım ve sıbyan mektebi tamiri vb. kamu hizmetleri için de kullanılmaktaydı<sup>7</sup>. Böylece zamanla değişik bir mahiyet kazanan avâriz vakfı daha sonra “avâriz akçesi” ve “avâriz sandığı” olarak da adlandırılmıştır<sup>8</sup>.

Avâriz vakıflarının ana sermayesi genellikle vakfedilen paralar olmuş ve bu paraların işletilmesi ve bunlardan elde edilen kâr (rihb) ile vakfın kuruluş amacı gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Para vakıfları, 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı topraklarının genelinde yaygınlık kazanarak uygulanmaya başlanmış; beraberinde de günümüze kadar devam eden çeşitli tartışmalar gündeme gelmiştir<sup>9</sup>.

<sup>1</sup> Ömer Lütfü Barkan, “Avarız”, *İA*, II, Eskişehir 1997, s. 13.

<sup>2</sup> Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi (1456-1559)*, II, İstanbul 1995, s. 190.

<sup>3</sup> Akdağ, *İktisadi ve İçtimai Tarihi*, s. 191.

<sup>4</sup> Mehmet İpşirli, “Avâriz Vakfı”, *DİA*, IV, İstanbul 1991, s. 109.

<sup>5</sup> Ziya Kazıcı, *İslami ve Sosyal Açından Vakıflar*, İstanbul 1985, s. 89-91.

<sup>6</sup> İpşirli, “Avâriz Vakfı”, s. 109.

<sup>7</sup> Özer Ergenç, “Osmanlı Şehrindeki “Mahalle”nin İşlev Nitelikleri Üzerine”, *OA*, S IV, İstanbul 1984, s. 77.

<sup>8</sup> Osman Nuri Ergin, *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, İstanbul 1936, s. 27, 28-108.

<sup>9</sup> Colın Imber, *Şeriattan Kanuna Ebussuud ve Osmanlı'da İslâmi Hukuku*, İstanbul 2004, s. 155; İsmail Kurt, *Para Vakıfları Nazariyat ve Tatbikat*, İstanbul 1996, 10-21.



Para vakıflarında anapara, şu yöntemlerden biri veya birkaçı ile işletilmektedir. Bunlar; karz-ı hasen (ödünç verme), mudârebe (emek-sermaye ortaklığı yoluyla işletme), müşâreke (sermaye ortaklığı), murâbaha (malî peşin fiyatla satın alıp yıllık belli kârla alıcıya devretme), bidâ'a (vakıf parayı Allah rızası için meccanen işletip kârın ve anaparanın tamamını vakfa verme), veya bey' bi'l-vefâ'dır (mülkiyeti muhafaza kayıtlı geçici satış)<sup>10</sup>.

Para vakıfları yaygın geleneğe göre, müteveli eliyle, "...onu on bir buçuk..." (%15) nispetinde bir gelir karşılığında ihtiyaç sahiplerine kredi olarak verilmek suretiyle işletilmişlerdir. Bu durum vakfiyelerde, "*rehn-i kavî ve kefil-i melî veya ikisinden biri ile onu on bir buçuk hesabı ile mu'âmele-i şer'iyye veya murâbaha-i mer'iyye ile bâ-yedd-i müteveli beher sene 'alâ-vechi'l-helâl istirbâh ve istiğlâl oluna*", şeklinde geçmektedir. Hemen bütün para vakıflarının vakfiyelerinde geçen bu hukuki hüküm biraz açıklanacak olursa; *rehn-i kavî*, borcu karşılayabilecek bir rehin, teminat; *kefil-i melî*, borçlu borcu ödeyemediği zaman borcu ödeyecek kadar zengin olan kefil; *onu on bir buçuk hesabı*, %15 kâr veya ribh; *istirbâh*, kâr getirmek için paranın işletmeye verilmesi; *istiğlâl*, gelir getirme, işletme tarzına da "*mu'âmele-i şer'iyye veya murâbaha-i mer'iyye*" veya sadece *mu'âmele* veya *murâbaha* denilir. *Mu'âmele-i şer'iyye*, vakıf paralarının işletme usulünün İslam hukukundaki "*bey'ü'l-ine*" denilen satım akdi esas alınarak geliştirilmiş bir usuldür.<sup>11</sup> "Murâbahâ-i mer'iyye" ise, ticaret muamelesinde uyulması gereken veya devletin belirlediği kâr haddi için kullanılmıştır.

Vakıf paralar Osmanlı iktisadî hayatında önemli bir kredi ve finans kaynağı olmuştur. Bu paralardan elde edilen kazanç, vakıf kurucularının belirledikleri hayır işlerine harcandığı gibi, çeşitli kamu hizmetlerinin yerine getirilmesini de sağlamıştır. *Mu'âmele-i şer'iyye* konusundaki en önemli sınırlama muamele oranları üzerinde olmuştur. Değişik tarihlerde farklı oranların tespit edildiği görülmekle birlikte, daha çok onu on bir (%10) oranı ile muamele olunması fermanlara konu olmuş, fazlası yasaklanmıştır. Ebussuûd Efendi'nin 1536 yılı sonlarında verdiği bir fetvasında, kadıların muamele işlemlerinde onu on bir buçuktan (%15) fazlaya hükmetmemeleri istenmiştir<sup>12</sup>. Vakıf paraların muamele oranı, zaman içinde çeşitli farklılıklar göstermiş ve %10 ilâ %20 arasında değişmiş; ancak genelde bu oran ona on bir ya da ona on bir buçuk (%10-15) olarak gerçekleşmiştir.

Para vakıfları kuruluş amaçları açısından değerlendirildiğinde çok geniş bir faaliyet alanı ortaya çıkmaktadır. Prensip olarak şunu söylemek mümkündür. Para vakıfları vakıf müessesesinin bir şubesi olarak başta dinî kurumlar olmak üzere eğitim ve sağlık kurumlarının finansmanı ile her türlü bayındırlık faaliyetinin yürütülmesinde etkin bir rol oynamışlardır<sup>13</sup>. Yine bu kurumlar hayır yapmak isteyen ancak yeterli malî gücü olmayan, ya da malî gücü yeterli olmakla birlikte vâkıf olma yeterliliğine sahip kişilerin de hayır yapmalarına imkân tanımıştır. Bir de para vakıflarının, ihtiyaç sahiplerini daha yüksek faiz oranlarıyla tefecilik yapanların elinden kurtarma ve onlara uygun şartlarda kredi sağlama gayesine yönelik kurumlar olduğu söylenebilir.

<sup>10</sup> Hamdi Döndüren, *İslam Hukukuna Göre Günümüzde Vakıf Meseleleri*, İstanbul 1998, s. 6.

<sup>11</sup> Buna göre, bir malın veresiye olarak satılıp, alıcıya teslim edildikten sonra, yine alıcıdan peşin, ama daha az bir bedelle satın alınmasıdır. Bu uygulama ile kişi veresiye alıp, peşin satarak ödünç para bulmak ve para sahibine de bir miktar para kazandırmaktadır Ahmet Akgündüz, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, İstanbul 1996, s. 225.

<sup>12</sup> Tahsin Özcan, *Osmanlı Para Vakıfları, Kanûnî Dönemi Üsküdar Örneği*, Ankara 2003, s. 59.

<sup>13</sup> Özcan, *Para Vakıfları*, s. 280.

### Mahalle Avâriz Vakıfları

Bazı hayır sahipleri tarafından, kendi mahalleleri halkını avâriz vergi yükünden kurtarmak için vakıflar kurmuşlardır. Vakıf gelirleri avâriza tahsis edilir, gelir yetmediği zaman verginin geri kalan kısmını mahalle halkı kendi aralarında paylaşarak öderlerdi. Vergi konmadığı zamanlar ise vakfın geliri kamu yararına kullanılırdı. Avâriz vergisinin kaldırılması ile vakfın geliri mahalle ihtiyaçları için kullanılmaya devam etmiştir. Ayrıca, Müslim ve gayrimüslimlerin karışık olarak oturdukları mahalle veya köylerde avâriz vakfı her iki zümrenin de ihtiyaçlarına sarf edilir, vakfı yapanın Müslüman veya gayrimüslim olması buna tesir etmezdi<sup>14</sup>.

Ayntab şehrinde kurulmuş olan avâriz vakıfları, genellikle bulunduğu mahallenin avâriz, nüzul ve benzeri tekâlifini ödemek için akâr veya paranın vakfedilmesi şeklinde gerçekleşmiştir.

Avâriz vergisinin karşılanması için her mahallede avâriz vakıfları kurulmuştur. Bu vakıflar, mahalle halkının katkılarıyla kurulmuş ve çeşitli vesilelerle yapılan bağışlarla zenginleştirilmiştir. Örneğin, Zincirlikuyu Mahallesi'nden Hacı Arab 50 kuruş<sup>15</sup>, Tarlayatik Mahallesi'nden Ayşe Hatun 50 kuruş<sup>16</sup>, Şhreküstü Mahallesi'nden Hacı Ümmühatun 20 kuruş<sup>17</sup>, Çukur Mahallesi'nden Hacı Zeyneb Hatun 20 kuruş<sup>18</sup>, Kürtünciyan Mahallesi'nden Hacı Ebubekir 200 kuruş<sup>19</sup>, Kanalcı Mahallesi'nden Hanifi 10 kuruş<sup>20</sup> mahallelerinin avâriz vakıflarına para vakfetmişler ve bu paraların %20 ile kâra verilerek gelirlerinin mahalle avârizi için kullanılmasını istemişlerdir. Ayrıca, Kanalcı Mahallesi'nden Yakub (10 kuruş<sup>21</sup>), yine Kanalcı Mahallesi'nden Seyyid Halil (20 kuruş<sup>22</sup>) ise kendi evlerinden avâriz alınmamak şartı ile mahallelerinin avâriz vakıflarına bağışta bulunmuşlardır.

Ayntab'da avâriz vakıflarına para dışında gayrimenkuller de vakfedilmiştir. Kanalcı Mahallesi'nden Seyyid Mehmed, aynı mahallede bulunan evinin ¼ ünü mahalle fukarasının avârizine vakfetmiştir. Vâkıfın şartı ise, bu evin kiraya verilerek elde edilen gelirin avâriz vakfına verilmesini istemiştir<sup>23</sup>. Ammu Mahallesi'nden Aynî Hatun'da, aynı mahallede bir büyük oda (beyt), bir tahtânî (aşağı) küçük ev, bir kiler evi, altında bir oda, kapı üstünde bir oda ve avlusunda su kuyusu olan evini yaşadığı sürece kendisinin oturması şartı ile vakfetmiştir. Vefatından sonra ev satılıp elde edilen para rehin veya kefil (rehn-i kavî ve kefil-i melî) karşılığında ihtiyacı olanlara %20 ile kâra verilerek elde edilen gelirin, Ammu Mahallesi fukarasının menzil ve avârizlerine verilmesini istemiştir<sup>24</sup>. Yine Ammu Mahallesi'nde hayır sahibi Hatun isimli kadın, aynı mahallede olan iki oda, bir mutfak, bir hazine ve avlusu olan evini, yaşadığı sürece kendisinin oturacağını belirtmiş, vefatından sonra evin kiraya vermesini veya değeri misli ile satılıp akçesini *mu'âmele-i şer'iyye* (vakıf paranın

<sup>14</sup> İpşirli, "Avâriz Vakfı", s. 191.

<sup>15</sup> GŞS 30-139 (Evâil-i Rebiyülahir 1085/5-15 Temmuz 1674).

<sup>16</sup> GŞS 39-165 (Evâil-i Cemaziyülevvel 1101/10-19 Şubat 1690).

<sup>17</sup> GŞS 40-15 (Evâil-i Receb 1108/23-31 Ocak 1697).

<sup>18</sup> GŞS 27-64 (11 Receb 1076/17 Ocak 1666).

<sup>19</sup> GŞS 19-220 (Evâil-i Safer 1058/3 Mart 1648).

<sup>20</sup> GŞS 35-30 (Evâil-i Zilhicce 1085/26 Şubat-7 Mart 1675).

<sup>21</sup> GŞS 34-157 (Evâil-i Safer 1092/20 Şubat-2 Mart 1681).

<sup>22</sup> GŞS 25-28 (12 Zilkade 1067/22 Ağustos 1657).

<sup>23</sup> GŞS 10-363 (24 Muharrem 1014/11 Haziran 1605).

<sup>24</sup> GŞS 18-152 (Evâhir-i Zilkade 1056/29 Aralık 1646-7 Ocak 1647).

kâr getirecek usulde işletilmesi) ile kâra verilip elde edilen gelirin sakin olduğu Kasım ibn-i Sübhan bölümünde olan üç hanenin avâriz ve nüzulüne verilmesini istemiştir<sup>25</sup>. Bir diğer hayır sever ise, Senginakkaş Mahallesi'nden Hacı Ahmed, aynı mahalledeki evini vakfetmiştir. Hacı Ahmed, evin satılıp elde edilen semeni vech-i meşruh üzere istirbah olunup, elde edilen kârın mahalle avârizına verilmesini istemiştir<sup>26</sup>.

Bu vakıfların işleyiş tarzlarını mahkeme kayıtlarından öğrenmekteyiz. Örneğin, İbn Şeker Mahallesi avâriz para vakfından borç para alan Hüseyin'in davasında görüyoruz<sup>27</sup>. Vakfın mütevellisi İbrahim, vakfın nasıl para verdiğini şöyle ifade etmektedir: “*Hacı Hüseyin'in zimmetinde 24,5 kuruş olmağla bundan akdem meblağ-ı mezbûru tevliyetim hasebiyle onu on bir buçuk (% 15) hesabı üzere mezbûr Hacı Hüseyin'e kadr (değer, miktar) ve kıymeti beynimizde ma'lum dülbendi bey' ve teslim edüb iltizam-ı ribh eyledikten sonra mezbûr Hacı Hüseyin'in zimmetinde hesab-ı mezkûrdan 28 kuruş ile bir rub kuruş deyni zahir olmuştur.*” Bu davada da görüldüğü gibi, para vakıfları “*mu'âmele-i şer'iyeye*” yolu ile nasıl işletildiği belirtilmektedir.

Mahallelerde kurulan avâriz vakıflarının yöneticileri mahalleli tarafından seçilir ve yine mahalleli tarafından mahkemede tescil ettirilirdi. Örneğin Kanalcı Mahallesi ahalisi mahkemeye gelerek, mahallenin vakıf akçesinin mütevellisi olarak, Seyyid İbrahim'i belirlediklerini ve atanmasını istemişlerdir<sup>28</sup>. Bir başka kayıta ise, Kayser Mahallesi sakinleri, mahkemeye gelerek, mahallenin avâriz vakfına müteveli olarak, Molla Ebuderda'ya seçtiklerini belirterek atanmasını sağlamışlardır<sup>29</sup>.

Ayntab'da bazı kimseler avâriz vakfından aldıkları paraları ödemededen vefat etmişlerdir. Hukuk gereği, vakıf paraları ödünç alan şahıstan kâr istenmesi, borcun devamlılığına bağlıydı. Borçlu ölünce borç peşin hâle gelirdi. Terekesinden ifa edildiği takdirde, ancak ifa edildiği tarihe kadar ki kârı istenir, artık kâr işlemezdi. Ayrıca vakıf alacağının diğer alacaklardan da farklı bir imtiyaz hakkı yoktu. Müteveli de diğer alacaklılar gibi bir alacaklıdır<sup>30</sup>. Örneğin Tövbe Mahallesi'nden Halil avâriz vakfından aldığı 36 kuruşu ödemededen ölmüştür. Vakıf mütevellisi olan Hacı Mustafa şahitlerle borcun ödenmediğini ispat ederek Halil'in çocuklarının vasisine ödenmesi için tembih ettirmiştir<sup>31</sup>. Bir diğer örnek ise, Tarlayatik Mahallesi'nden Hacı Mustafa, mahallenin avâriz vakfından 21 kuruş almıştır. Ancak aldığı parayı ödemededen vefat etmiştir. Avâriz vakfının mütevellisi Mehmed Çelebi, mahkemede müteveffa Hacı Mustafa'nın zimmetindeki 20 kuruşu talep etmiştir. Ancak Hacı Mustafa'nın oğlu Ömer, babasının terekesinde bunu karşılayabilecek bir malının olmadığını belirtmiştir. Kadı da borcunu ödeyecek terekesinin olmadığını dair oğul Ömer'e yemin teklif etmiş, yemin etmesi üzerine müteveli davadan menedilmiştir<sup>32</sup>. Ancak müteveli daha sonra Ömer'in mülkiyetinde debbağhanede bir dükkânı olduğunu ispatlamıştır. Bunun üzerine mahkeme tarafından Ömer'in vakfa ait 20 kuruşu ödemesi istenmiştir<sup>33</sup>.

<sup>25</sup> GŞS 23-43 (Evâsıt-ı Cemaziyülevvel 1063/9-18 Nisan 1653).

<sup>26</sup> GŞS 25-199 (Evâhir-i Cemaziyülahır 1069/16-24 Mart 1659).

<sup>27</sup> GŞS 33-328/2 (Evâil-i Şevval 1089/16-26 Kasım 1678).

<sup>28</sup> GŞS 15/489 (24 Rebiyülevvel 1046/26 Ağustos 1636).

<sup>29</sup> GŞS 32-10/3 (30 Muharrem 1086/26 Nisan 1675). Diğer tayin örnekleri için bk. GŞS 30-76/3; GŞS 30-118/1; GŞS 30-174/4; GŞS 33-339/4; GŞS 33-344/5; GŞS 34-57/2; GŞS 34-227/4.

<sup>30</sup> Akgündüz, *Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, s. 228-229.

<sup>31</sup> GŞS 30-166 (Evâil-i Muharrem 1085/7-17 Nisan 1674). Diğer örnekler için bk. GŞS 34-111/3; GŞS 34-144/2.

<sup>32</sup> GŞS 32-85 (Evâil-i Cemaziyülahır 1086/23-31 Ağustos 1675).

<sup>33</sup> GŞS 32-93 (Evâil-i Receb 1086/21-29 Eylül 1675).

Ayntab'da 1692 yılında Nisan ile Kasım ayları arasında dokuz mahallenin avâız vakıflarının muhasebesi mütevellileri tarafından yapıp, mahkemede sicil defterine kaydettirmişlerdir<sup>34</sup>. Bu kayıtlarda, vakfın kimlere borç verdikleri miktarları ile belirtilmiştir. Ancak eklerde de görüldüğü üzere Çukur Mahallesi'nin avâız vakfından kimlerin ne kadar zimmetinde vakfın parası olduğu kayıtlıdır. Ayrıca rıbh (kâr) miktarı da yazılmıştır. Bu mahallede kar oranının %20 olduğu görülmektedir. Ancak diğer mahallelerde kâr miktarları belirtilmemiştir. Yine bazı mahallelerin bölük ve hanelere ayrıldığı görülmektedir. Nitekim, Ammu Mahallesi dokuz ve Alineccar Mahallesi iki bölük veya haneye ayrılmıştır (bk. Tablo 1).

Avâız vakıflarında en fazla paraya sahip mahalle 857,5 kuruş ile Ammu Mahallesi'dir. Bunu 549 kuruş ile Tarlayıatık, 515 kuruş ile Kayser, 460 kuruş ile Çukur, 427 kuruş ile Kızılcamescid ve 400 kuruş ile Kürkciyan Mahallesi, 300 kuruş ile İbn-i Eyyüb Mahallesi, 156 kuruş ile Alineccar Mahallesi ve 50 kuruşla Sengihoşkadem Mahallesi takip etmektedir. Ek 1'de görüleceği üzere avâız vakıflarından Müslim ve gayrimüslimler kâr ile para almaktadırlar. Erkeklerin yanı sıra kadınlarında vakıflardan para aldığı görülmektedir. Bu para vakıflarında en fazla esnaflar faydalanmaktadır. Bu esnaflar, aşçı, attar, berber, bıçakçı, bostancı, boyacı, cullah, debbağ, demirci, deveci, habbaz, hallaç, hamal, harat, kahveci, kalaycı, kalburcu, kasap, kasar, kebabçı, keçeci, kılıcı, kömürcü, kuyumcu, mumcu, mutaf, neccâr, nalband, nalçacı, okçu, pembeci, saka, saraç, semerci ve takyecidir.

Avâız para vakıflarından, şehre bağlı köy ahali ile yakın şehirdeki kişilerinde faydalandığı görülüyor. Ayrıca imam, müezzin, molla, şeyh gibi dini kisveye sahip kimselerde avâız para vakıflarından borç para almaktadırlar (bk. Ekler).

**Tablo 1.** Avâız Para vakfi olan mahalleler

| No | Mahallenin adı                                       | Mütevellisi                         | Vakıf para (kuruş) |
|----|------------------------------------------------------|-------------------------------------|--------------------|
| 1  | Çukur                                                | Monla Abdülgani                     | 460                |
| 2  | Kayser                                               | Monla Hanifi                        | 515                |
| 3  | Sengihoşkadem                                        | Hacı Ahmed                          | 50                 |
| 4  | Tarlayıatık                                          | Hamza b. Mehmed                     | 549                |
| 5  | İbn Eyyüb                                            | Hacı Hüseyin                        | 301                |
| 6  | Ammu- Seçte hanesi                                   | Derviş Yusuf                        | 145                |
|    | Ammu-el-hâc Mehmed hanesi                            |                                     | 110                |
|    | Ammu-Konuşlu hanesi                                  | Mehmed Ali                          | 53,5               |
|    | Ammu-Kurdoğlu hanesi                                 | Şeyh Mehmed                         | 68                 |
|    | Ammu-Haccac oğlu nisf hane-<br>Debbağlar nisf hanesi | Seyyid Mustafa Çelebi b. Hacı Nasır | 48                 |
|    | Ammu-Seyyid Mustafa Çelebi hanesi                    |                                     | 102                |
|    | Ammu-Hacı Muslu oğlu Hacı Mehmed                     | Hacı Muslu oğlu Hacı Mehmed         | 151                |
|    | Ammu-Emir Hüseyin bölüğü                             | Hacı Üveys                          | 128                |
|    | Ammu-Karaca hanesi                                   | Abdülhalim Çelebi                   | 52                 |
| 7  | Alineccar-Köse Ali Kaya bölüğü                       | el-Hâc Mehmed b. Mehmed             | 59                 |
|    | Alineccar-Ahi oğlu bölüğü                            | Ebu Derda b. el-Hâc Halil           | 97                 |
| 8  | Kızılcamescid                                        | ---                                 | 427                |
| 9  | Kürkciyan                                            | Hacı Bali                           | 400                |

<sup>34</sup> GŞS 40-59, 60, 61, 62, 220.

Osmanlıda mahallede yaşayanlar bazı ortak yükümlülükleri yerine getirmekle sorumluydular. En başta tekâlîf-i örfiye ve avâız-ı divaniye gelmektedir. Muaf<sup>35</sup> olanların dışındakiler bu vergiyi vermekle mükellefi. Bu vergilerin tarhında (dağıtma, bölme) avâız hanesi denilen ölçü birimleri esas olmakla beraber, söz konusu vergilerin tahsilinde mahalleler dikkate alınmaktadır. Benzer şekilde şehirlerin ortak ihtiyacının karşılanması, ordu için yapılan harcamalar ve benzeri ortak mükellefiyetlerin mahalleler arasında paylaştırıldığı görülmektedir. Fakat bu dönemde Ayntab'da, şehir halkının vermekle yükümlü oldukları avâız, nüzul, tekâlîf-i şâkka gibi vergilerin hane başına alınacak miktarın belirlenmesinde, bazı kimselerin müdahil olup halka zulmederek fazla akçe aldıkları tespit olunmuştur. Bunun üzerine şehir halkının ittifakıyla her mahalle, kendi Mahallesi'nden mutemet (güvenilir), dindar ve müstakim (doğru) bir kimseyi vekil seçerek mahkemede tescil ettirmiştir. Şehre varid olan avâız, nüzul vesâir tekâlîf-i şâkka gibi işlerin bu vekiller aracılığı ile yapılması kararlaştırılmıştır<sup>36</sup>. Tablo 2'ye bakıldığında seçilen vekillerin unvanlarının yarıdan fazlasının dinî ve ilmî unvanlar taşımadığı görülür. Bunlardan hacı unvanlı 14, molla, seyyid ve çelebi unvanlı iki, çavuş ve bey unvanlı birer kişi vardır. Diğer 16 kişi ise herhangi bir unvana sahip olmayan sıradan kişilerdir. Bu durum halkın kendi kendini yönetmesi ve yönetime katkısının bir ifadesi olarak da görülebilir.

**Tablo 2:** Avâız ve Tekâlîf-i Örfiye Vergilerinin Düzenli Şekilde Dağıtımı için Mahalle Ahalisi Tarafından Seçilen Vekiller.

| No | Mahalle adı        | Seçilen vekilin adı                            |
|----|--------------------|------------------------------------------------|
| 1  | Akyol              | Molla Ebubekir b. Abdülkadir                   |
| 2  | Alineccar          | el-Hâc Ahmed b. Osman                          |
| 3  | Ammu               | es-Seyyid Mustafa Çelebi ibn-i es-Seyyid Nasır |
| 4  | Beğ                | Ahmed b. Mehmed                                |
| 5  | Bostancı           | el-Hâc Mehmed ibn el- Hâc Ali                  |
| 6  | Cabi               | el-Hâc Cafer b. el-Hâc Hamza                   |
| 7  | Cevizlice          | el-Hâc Ahmed b. el-Hâc Hasan                   |
| 8  | Çukur              | Mustafa b. İsmail                              |
| 9  | Eblehan            | Mustafa b. el-Hâc Mehmed                       |
| 10 | Ehlicefa           | el-Hâc Hasan ibn el-Hâc Mehmed                 |
| 11 | Hayıkmüslüman      | Mustafa b. Ahmed                               |
| 12 | Hayızkimmiyan      | Ahmed b. el-Hâc Mehmed                         |
| 13 | Hızırçavuş Bostanı | el-Hâc İbrahim b. el-Hâc Halil                 |
| 14 | İbn Eyyüb          | Çavuş Mehmed b. Hasan                          |
| 15 | İbn Kôr            | el-Hâc Mehmed b. el-Hâc Osman                  |
| 16 | Kanalıcı           | Molla Mustafa b. Ebubekir                      |
| 17 | Karasakal          | el-Hâc Hüseyin b. Ebubekir                     |
| 18 | Kastel             | Numan b. Mansur                                |
| 19 | Kayacık            | Hasan b. Mustafa                               |
| 20 | Kayser             | Ramazan b. Abdülkaffar                         |
| 21 | Kozanlı            | el-Hâc Ahmed ibn el-Hâc Mehmed                 |

<sup>35</sup> Avâız vergisinden muaf ve belirli bir hizmetle yükümlü olanlar; derbencilik, tuzculuk, madencilik, celeplik, şahincilik, resmi görevliler, kadı, nâib, sipahi, muhassıl, müderris, din adamları, imam, hatip, müezzin, zaviyedâr, şeyh, seyyid, bedeni sakat ve düşkün olanlar, körlük, delilik ve ihtiyarlıktır. Halil Sahillioğlu, "Avâız", *DİA*, IV, İstanbul 1991, s. 108. Ayrıca bu dönemde Ayntab'da avâız vergisinden muaflar için bk. İsmail Kıvrım, *Ayntab'da Gündelik Hayat (1650-1700)*, Ankara 2019, s. 119-120.

<sup>36</sup> GŞS 57-109, 110, 11, 179, 180, 181, 182 (Evâil-i Cemaziyülahır 1118/ 10-19 Eylül 1706).

| No | Mahalle adı        | Seçilen vekilin adı              |
|----|--------------------|----------------------------------|
| 22 | Kurb-i Bostancı    | el-Hâc Mehmed ibn el-Hâc Hasan   |
| 23 | Kurb-i Kozanlı     | İbrahim b. el-Hâc Mehmed         |
| 24 | Kurb-i Molla Ahmed | Abdülaziz b. el-Hâc İbrahim      |
| 25 | Kurb-i Şehreküstü  | el-Hâc Mehmed b. Mahmud          |
| 26 | Kurb-i Zincirli    | İbrahim b. Ali                   |
| 27 | Kürkciyan          | el-Hâc Hasan ibn el-Hâc Ali      |
| 28 | Kürtünciyan        | Mustafa b. Ali                   |
| 29 | Sengihoşkadem      | el-Hâc Mahmud b. Dede            |
| 30 | Senginakkaş        | Mustafa Çelebi ibn el-Hâc Mehmed |
| 31 | Sengitavil         | Bektaş b. İbrahim                |
| 32 | Şarkıyan           | Hüseyin Bey b. Kılıç Hasan       |
| 33 | Şehreküstü         | Ali b. İmam Hüseyin              |
| 34 | Tarlayıatik        | Mehmed Çelebi ibn Ebubekir       |
| 35 | Tarlayıcedid       | Abdurrahman b. Ahmed             |
| 36 | Tışlaki            | es-seyyid Yusuf b. Mehmed        |
| 37 | Tövbe              | el-Hâc Hüseyin b. Osman          |
| 38 | Yahni              | Satılmış b. Şaban                |

### Sonuç

Ayntab şehrindeki pek çok hayırsever, mahallelerinde avâriz ve diğer tekâlifi ödeyemeyecek durumda olanlar için para veya gayrimenkul vakfederek para vakıfları kurmuşlardır. Bu vakıfların paralarının işletmesi genellikle “muamele-i şer’iyye” olan paranın kâra verilmesi ile yapılmıştır. Genellikle kâr haddi %15-20 arasında uygulanmıştır.

Bu vakıflar sayesinde hem mahallenin vergi yükü hafifletilmiş hem de nakit paraya ihtiyacı olanlara uygun krediler verilerek, bu kimselerin tefecilerin eline düşmesi önlenmiştir. Ayrıca şehrin ekonomisinin canlanmasına da katkı sağlamıştır. Nitekim avâriz para vakıflarından daha çok esnaf ve tüccarların faydalandığı görülmektedir. Nakit paraya ihtiyacı olan kadınların da para vakıflarından para almaktadırlar. Şehirdeki Müslümanların yanı sıra gayrimüslimlerinde bu vakıflardan kredi kullanmaktadırlar.

Ayrıca bu dönemde Ayntab’da, şehir halkının vermekle yükümlü olduğu avâriz, nüzul, tekâlif-i şakka gibi vergilerin hane başına alınacak miktarın belirlenmesinde, bazı usulsüzlüklerin yapılması üzerine, şehir halkının ittifakıyla her mahalle, kendi mahallesinden güvenilir, dindar ve doğru bir kişiyi vekil seçerek mahkemede tescil ettirmiştir. Şehir halkının ödemesi gereken avâriz, nüzul vesâir tekâlif-i şakka gibi işlerin bu vekiller aracılığı ile yapılması kararlaştırılmıştır. Bu durum halkın kendi kendini yönetmesi veya yönetime katkısının bir ifadesi olarak da görülebilir.

---

## Kaynakça

### Arşiv Malzemeleri

#### Gaziantep Şer'îye Sicili [=GŞS]

Numara: 10, 18, 19, 23, 25, 27, 30, 32, 33, 34, 35, 39, 40 ve 57.

### Kitap ve Makaleler

Akdağ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi (1456-1559)*, II, İstanbul 1995.

Akgündüz, Ahmet, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, İstanbul 1996.

Barkan, Ömer Lütfü, "Avarız", *İA*, II, Eskişehir 1997.

Döndüren, Hamdi, *İslam Hukukuna Göre Günümüzde Vakıf Meseleleri*, İstanbul 1998.

Ergenç, Özer, "Osmanlı Şehrindeki "Mahalle"nin İşlev Nitelikleri Üzerine", *OA*, S IV, İstanbul 1984.

Ergin, Osman Nuri, *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, İstanbul 1936.

Imber, Colin, *Şeriattan Kanuna Ebussuud ve Osmanlı'da İslâmî Hukuku*, İstanbul 2004.

İpşirli, Mehmet, "Avâız Vakfı", *DİA*, IV, İstanbul 1991.

Kazıcı, Ziya, *İslami ve Sosyal Açıdan Vakıflar*, İstanbul 1985.

Kıvrım, İsmail, *Ayntab'da Gündelik Hayat (1650-1700)*, Ankara 2019.

Kurt, İsmail, *Para Vakıfları Nazariyat ve Tatbikat*, İstanbul 1996.

Özcan, Tahsin, *Osmanlı Para Vakıfları, Kanûnî Dönemi Üsküdar Örneği*, Ankara 2003.

Sahillioğlu, Halil, "Avarız", *DİA*, IV, İstanbul 1991.

---

## Ekler

**Ek-1.** GŞS 40-59, 60, 61, 62, 220.

Defter nukûd mevkûfe-i mahalle-i Çukur el-avâriz es-Sultânîye an tahvîl Monla Abdülgani el-mütevelli tahriren fî evâsıt-ı Şabanü'l-mu'azzam li sene selâse ve mi'e ve elf.

| Der-zimmet                                                               | Kuruş | Rıbh (Kuruş) | Der-zimmet            | Kuruş | Rıbh (Kuruş) |
|--------------------------------------------------------------------------|-------|--------------|-----------------------|-------|--------------|
| Hacı Mehmed Efendi                                                       | 25    | 5            | Monla Abdülgani       | 52    | 10           |
| Monla Mahmud                                                             | 5     | 1            | Saraç Dayı            | 10    | 2            |
| Dümlüklü Ahmed                                                           | 25    | -            | Hacı Osman oğlu       | 15    |              |
| Hamal Hasan                                                              | 5     | 1            | Hacı Hamza            | 10    | 2            |
| Cafer oğlu Ali                                                           | 10    | 2            | Kör Mahmud            | 10    | 2            |
| Kara Ahmed                                                               | 5     | 1            | Bıçakçı Mustafa       | 10    | 2            |
| Menzilci Hacı Mehmed                                                     | 10    | 2            | Monla Halil           | 5     | 1            |
| Bıçakçı Hacı Hüseyin                                                     | 10    | 2            | Uşşaki avratı         | 15    | 3            |
| Müstecir Mehmed                                                          | 10    | 2            | Kızıl Osman           | 3,5   | 0,5          |
| Türüt Mehmed                                                             | 2,5   | 0,5          | Hacı Mahmud           | 5     | 1            |
| Abdurrahman                                                              | 5     | 1            | Ocak oğlu Hasan       | 4     | 4            |
| Karındaşı                                                                | 4     | 4            | Uluram? oğlu Hüseyin  | 5     | 1            |
| Abdal Mehmed                                                             | 25    | -            | Abdullah oğlu dükkâmı | 14    | 2 (İcar)     |
| Hacı Hüseyin                                                             | 5     | 1            | Nazır Hasan evi       | 20    | -            |
| Abdülcilil oğlu Mehmed                                                   | 20    | 4            | Kuyumcu Bogasar       | 10    | 2            |
| Zimmi Keser                                                              | 5     | 5            | Zimmi Tavut           | 5     | 5            |
| Zimmi Hamal oğlu                                                         | 7,5   | 1,5          | Canbaz Mahmud         | 2,5   | 0,5          |
| Aydın oğlu zimmi                                                         | 10    | 2            | Askalan Hatun         | 5     | 1            |
| Sudak Bedir oğlu                                                         | 5     | 1            | Vartan Göygey         | 15    | 3            |
| Vartan kızı                                                              | 15    | 3            | Büyül oğlu Karagöz    | 10    | 2            |
| Hamzakar Karabeyt                                                        | 5     | 1            | Zarik oğlu zimmi Ohan | 5     | 1            |
| Karındaşı Serkez                                                         | 5     | 1            | Görük oğlu            | 15    | 3            |
| <b>Ceman asl-ı mâl vakf-ı mezbûr 420 guruş dört yüz altmış guruştur.</b> |       |              |                       |       |              |

Oldur ki Ayntâb mahallâtından Kayser Mahallesinin hâne-i avârizi vakfi olan nukûdun mütevellisi olan Monla Hanifi marifetiyle zimem-i nâsda olan meblağın defterdir ki zikr olunur fî evâhir-i Zilkadetü'ş-şerîfe sene selâse ve mi'e ve elf

| Der-zimmet              | Kuruş | Der-zimmet    | Kuruş |
|-------------------------|-------|---------------|-------|
| Hacı Efendi oğlu şeriki | 5     | Boyacı Mehmed | 10    |
| Ömer Beğ oğlu Mehmed    | 10    | Saka Ömer     | 20    |
| Satılmış                | 22    | Ayaklı Halil  | 10    |
| Ayaklı Ali              | 25    | Ali Marak     | 10    |
| Muzaffer                | 5     | Alaüddeve     | 10    |
| Hasan                   | 20    | Okçu Mehmed   | 15    |



|                                                                        |     |                            |     |
|------------------------------------------------------------------------|-----|----------------------------|-----|
| Töhte oğlu Paşa                                                        | 5   | Ulu Ömer                   | 10  |
| Tokmak oğlu Arab                                                       | 10  | Oruç Beğ                   | 10  |
| Çavdu oğlu Ömer                                                        | 10  | Saraç Ebu Bekir            | 25  |
| Kara Hasan                                                             | 30  | Kasarcı Osman              | 6   |
| Berber Hacı Hüseyin                                                    | 5   | Dellakoğlu Hüseyin         | 10  |
| Monla Ebu Derda oğlu Mehmed                                            | 7,5 | Karındaşı Ahmed            | 2,5 |
| Boyacı Ramazan                                                         | 5   | Hacı Hamza oğlu Tanrıverdi | 15  |
| Aşçı avradı                                                            | 5   | Sarı Ali kızı              | 5   |
| Burnesir                                                               | 30  | Emir Mehmed                | 30  |
| Mircan oğlu Abraham                                                    | 10  | Kara Osman oğlu Yusuf      | 5   |
| Okcuoğlu Mehmed                                                        | 10  | Monla Himmet               | 5   |
| Şeyhoğlu Ahmed                                                         | 3,5 | Deveci Hasan               | 10  |
| Hallaç oğlu Hüseyin ve Mustafa                                         | 10  | Çelim Osman                | 5   |
| Hıyamlıoğlu Mehmed                                                     | 5   | Arab Beşe                  | 5   |
| İmam                                                                   | 10  | Beğzade                    | 5   |
| Yazıcı Ali                                                             | 10  | Berber Cuma oğlu           | 10  |
| Altun Toka semeni                                                      | 10  | Nakidi                     | 6   |
| <b>Ceman aslı mal vakf-ı mezbûr 515 guruş, beş yüz on beş guruştur</b> |     |                            |     |

Oldur ki Ayntâb Mahallâtından Sengihoşkadem Mahallesinin hâne-i avârızı vakfı olan nukûdun mütevellisi el-Hâc Ahmed marifetiyle zimem-i nâsda olan meblağın defteridir ki zikr olunur fi gurre-i Zilhicce sene selâse ve mi'e ve elf

| Der-zimmet                           | Kuruş | Der-zimmet         | Kuruş |
|--------------------------------------|-------|--------------------|-------|
| Monla İbrahim                        | 18    | Mumcu Hacı Hüseyin | 12    |
| Karagöz oğlu Ahmed                   | 7,5   | Mutaf              | 6     |
| Monla Ömer oğlu                      | 6     | Müezzin            | 4,5   |
| Zimmi                                | 6     |                    |       |
| <b>Ceman 50 yalnız elli guruştur</b> |       |                    |       |

Medîne-i Ayntâbda Tarlayıfatık Mahallesinin hane-i avârızına vakfı olan nukûdun mütevellisi olan Hamza bin Mehmed nâm kimesneden bade't-tefahüs zimem-i nâsda olan meblağı ashâb-ı zimeme rehn-i kavî ve kefil-i melî ile irbâh idüb muhâlefet idenlerini âhara nakle mütevellî-i mezbûre tenbih olunûb yedine virilen defterdir ki zikr olunûr fi evâhir-i Zilkadetü'ş-şerife li-sene selâse ve mi'e ve elf

| Der-zimmet                | Kuruş | Der-zimmet        | Kuruş |
|---------------------------|-------|-------------------|-------|
| Ulak Mustafa              | 20    | Yavru oğlu Mehmed | 20    |
| Kalburcu oğlu İbrahim     | 25    | Acı oğlu Mehmed   | 30    |
| Şağıdanlı oğlu Mehmed Beğ | 2     | Hacı Cafer        | 10    |
| Kahveci İsmail            | 15    | Nalçacı Mustafa   | 10    |
| Debbağ Ali Kaya           | 20    | Kasab Hasan       | 10    |
| Yazıcı Ahmed              | 10    | Canbazoglu Osman  | 10    |
| Helvacı Kôr Mustafa       | 10    | Hacı Osman        | 5     |

|                         |    |                                 |    |
|-------------------------|----|---------------------------------|----|
| Kebapçı Oğlu Mehmed     | 5  | Karaca Ali                      | 5  |
| Mehmed Emin             | 5  | Kasab Ahmed                     | 5  |
| Neccâr Bayram           | 5  | Hacı Hamza oğlu İsmail          | 5  |
| Hacı Hamza oğlu Mehmed  | 5  | Debbağ Kazife                   | 10 |
| Şeyh Hacı Mehmed Çelebi | 10 | Çolak Fakih oğlu Ahmed          | 12 |
| Harad Ahmed             | 5  | Kalburcu oğlu Bekir             | 5  |
| Dimoscü oğlu Ahmed      | 20 | Hacı Hüseyin                    | 10 |
| Balcı oğlu              | 10 | Helvacı oğlu Hasan              | 5  |
| Berber Mustafa          | 10 | Zimmi Karib oğlu Yasef          | 20 |
| Eşker oğlu zimmi Budak  | 10 | Zimmi Nersiz                    | 5  |
| Boyacı Kesir            | 10 | Zimmi Demirci                   | 10 |
| Zimmi Yesmi Ruhalı      | 15 | Kuyumcu zimmi Kesir             | 15 |
| Ruhalı zimmi Nersiz     | 7  | Zimmi Hetum                     | 5  |
| Safrazlı zimmi          | 10 | Kasarcı zimmi                   | 10 |
| Dellal Cevher           | 5  | Eskici oğlu Hacı Ali            | 10 |
| Karındaşı oğlu Ömer     | 2  | Karagözler dükkânı              | 20 |
| Kahveci Kader menzili   | 10 | Monla Abdülkerim vakfında tamir | 15 |
| Osman Efendi            | 5  | Mehmed Çelebi                   | 8  |
| <b>Yekûn 549 guruş</b>  |    |                                 |    |

İbn-i Eyyüb Mahallesinin avârızına vakfı olan nukûdun mütevellisi el-Hâc Hüseyin marifetiyle zimemde olan defterdir ki zikr olunur fî evâil-i Saferü'l-hayr li-sene erbaa mi'e ve elf

| Der-zimmet                           | Kuruş | Rub | Der-zimmet         | Kuruş | Rub |
|--------------------------------------|-------|-----|--------------------|-------|-----|
| Yazgülü oğlu Hacı Ömer               | 48    |     | Hallaç Allahverdi  | 12    |     |
| Hallaç Veli                          | 12    |     | Boyacı Murad       | 28    | 4   |
| İbrahim Çelebi                       | 8     | 2   | Kemal oğlu         | 8     | 1   |
| Kebabcı Ali                          | 36    |     | Mihçi? Hacı Mehmed | 5     | 3   |
| Ayşe Cullah Hüseyin zevcesi          | 12    |     | Taşçı oğlu Cuma    | 12    |     |
| Genç Osman                           | 12    |     | Aşçı Hacı Hasan    | 6     |     |
| Mustafa Subaşı                       | 100   |     |                    |       |     |
| <b>Ceman 301 üç yüz bir guruştur</b> |       |     |                    |       |     |

Medîne-i Aynâtâbda Ammu Mahallesinin bölüklerinde vâki' avârıza meşrûta nukûd-ı mevkûfenin mütevellileri ihbârı üzre erbâb-ı zimemden tahrîr olunan nukûd-ı mevcûdenin defteridir ki zikr olunur tahrîren fî evâil-i Saferü'l-hayr li-sene erbaa ve mi'e ve elf.

| <b>Seçte hanesi el-mütevellî Dervîş Yusuf bâ-habâr hod.</b> |       |     |                         |       |     |
|-------------------------------------------------------------|-------|-----|-------------------------|-------|-----|
| Der-zimmet                                                  | Kuruş | Rub | Der-zimmet              | Kuruş | Rub |
| Çam oğlu Mustafa                                            | 12    |     | Karındaşı Ahmed         | 8     |     |
| Çente Ahmed                                                 | 7     |     | Kızılhisarlı oğlu Ahmed | 14    |     |
| İncesulu Ahmed                                              | 5     |     | Mustafa Zevzir          | 7,5   |     |

|                                                                                                                   |              |            |                     |              |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|------------|---------------------|--------------|------------|
| Bostancı Ömer                                                                                                     | 5            |            | Demirci Hüseyin     | 10           |            |
| Kasab Muharrem                                                                                                    | 10           |            | Humuslu oğlu Mehmed | 5            |            |
| Güllüceli Halil                                                                                                   | 1            |            | Halaç Hasan         | 2            |            |
| Rumkalalı Ali                                                                                                     | 1            |            | Orullu oğlu Mustafa | 5            |            |
| Receb oğlu İbrahim                                                                                                | 1            |            | Zimmi Agob          | 2            |            |
| Zimmi Cebeci                                                                                                      | 9            |            | Zimmi Bedir         | 11           |            |
| Zimmi Turis                                                                                                       | 25           |            |                     |              |            |
| <b>Ceman 145 guruş</b>                                                                                            |              |            |                     |              |            |
| <b>Kezalik el-Hâc Mehmed hanesi müteveli bâ-haber hod</b>                                                         |              |            |                     |              |            |
| Debbağ el-Hâc Mehmed                                                                                              | 35           |            | Neccâr Mehmed       | 20           |            |
| Kazaz Mehmed Çelebi                                                                                               | 15           |            | Takyeci Mustafa     | 10           |            |
| Kazancı Yusuf Beşe oğlu                                                                                           | 10           |            | Kalaycı Mehmed      | 10           |            |
| Behisnili İbrahim                                                                                                 | 5            |            | Topal Hızır         | 3            |            |
| Emir Mehmed                                                                                                       | 2            |            | Kasab Mehmed Ali    | 23,5         |            |
| <b>Yekûn 110 guruş</b>                                                                                            |              |            |                     |              |            |
| <b>Konuşlu hanesi el-müteveli Mehmed Ali bâ-habâr hod</b>                                                         |              |            |                     |              |            |
| Kasab Mehmed Ali                                                                                                  |              |            | Çarık oğlu Mustafa  | 15           |            |
| Samlı Abdüsselam                                                                                                  | 5            |            | Telbis İbrahim      | 5            |            |
| <b>Yekûn 53,5 guruş</b>                                                                                           |              |            |                     |              |            |
| <b>Kurd oğlu hanesi el-müteveli Şeyh Mehmed- bâ-habâr hod</b>                                                     |              |            |                     |              |            |
| Şeyh oğlu İsmail Çelebi                                                                                           | 15           |            | Monla Ali           | 5            |            |
| Mehmed                                                                                                            | 10           |            | Mikdad              | 10           |            |
| Ömer                                                                                                              | 10           |            | Abdüssamed          | 5            |            |
| Cafer                                                                                                             | 3            |            | Mahmud              | 5            |            |
| Koca oğlu                                                                                                         | 5            |            |                     |              |            |
| <b>Yekûn 68 guruş</b>                                                                                             |              |            |                     |              |            |
| <b>Haccac oğlu nisf hane- Debbağlar nisf hanesi el-müteveli Seyyid Mustafa Çelebi bin Hacı Nasır- ikrâr-ı hod</b> |              |            |                     |              |            |
| Cegdeli                                                                                                           | 27           |            | der-zimmet          | 11           | 1          |
| Debbağ Kara Mustafa                                                                                               | 10           |            |                     |              |            |
| <b>Yekûn 48, 1 rub</b>                                                                                            |              |            |                     |              |            |
| <b>Yine mezbûr Seyyid Mustafa Çelebi Hanesi</b>                                                                   |              |            |                     |              |            |
| <b>Der-zimmet</b>                                                                                                 | <b>Kuruş</b> | <b>Rub</b> | <b>Der-zimmet</b>   | <b>Kuruş</b> | <b>Rub</b> |
| Kazaz oğlu Mehmed                                                                                                 | 70,5         |            | Kömürcü Ahmed       | 12           |            |
| Kirişçi Ali                                                                                                       | 15           |            | Emir Mehmed         | 10           |            |
| Kadı oğlu Mahmud                                                                                                  | 5            |            | Kılıcı Mehmed       | 12           |            |
| Seyyid Mustafa                                                                                                    | 12           |            | Ferraş Ahmed        | 4            |            |
| Pirli                                                                                                             | 5            |            | Hoca Attar          | 2,5          |            |
| Cegdeli Mustafa                                                                                                   | 3            |            | Abdülhalim Çelebi   | 1            |            |
| <b>Yekûn 102 guruş</b>                                                                                            |              |            |                     |              |            |

| <b>Hacı Muslu oğlu Hacı Mehmed el-mütevelli bâ-karârı hod</b>                          |      |  |                        |     |  |
|----------------------------------------------------------------------------------------|------|--|------------------------|-----|--|
| Kılıcı Mehmed                                                                          | 20   |  | Emrullah oğlu Mehmed   | 15  |  |
| Kara Şaban oğulları<br>Ahmed ve Mehmed                                                 | 16   |  | Bostancı Hüseyin       | 5   |  |
| Küçük Ali                                                                              | 10   |  | Zozo Mustafa           | 5   |  |
| Gerçeğinli Mehmed                                                                      | 10   |  | Hindi Hacı Mustafa     | 60  |  |
| Arife oğlu Hacı Ömer                                                                   | 10   |  |                        |     |  |
| <b>Yekûn 151 guruş</b>                                                                 |      |  |                        |     |  |
| <b>Emir Hüseyin Bölüğü el-mütevelli Hacı Üveys bâ-karârı hod</b>                       |      |  |                        |     |  |
| Hacı Uveys                                                                             | 60   |  | Nalband Hasan          | 35  |  |
| Hacı Ali bin Hacı<br>Şemseddin                                                         | 18   |  | Nalçacı Mehmed         | 5   |  |
| Hallaç Hüseyin                                                                         | 5    |  | Emin avradı            | 5   |  |
| <b>Yekûn 128</b>                                                                       |      |  |                        |     |  |
| <b>Karaca Hanesi el-mütevelli Abdülhalim Çelebi bâ-karârı hod</b>                      |      |  |                        |     |  |
| Abdülhalim Çelebi                                                                      | 23,5 |  | Bostancı Hamza         | 12  |  |
| Sarı Kadı oğlu Mahmud                                                                  | 9    |  | Karaca oğlu Mehmed Ali | 7,5 |  |
| <b>Yekûn 52 guruş</b>                                                                  |      |  |                        |     |  |
| <b>Ceman yekûn 857,5 guruş 1 rub yalnız sekiz yüz elli yedi buçuk guruş bir rubdur</b> |      |  |                        |     |  |

Oldur ki Medîne-i Aynâtâbda Alineccar Mahallesinin Ahi oğlu bölüğünün avârzına meşrûta nukûd-ı merkûmesidir ki mütevellisi olan Ebu Derda bin el-Hâc Halil nâm kimesneye cemâ'at marifetiyle teslim olunan meblağdır ki zikr olunur tahrîren fî evâsıt-ı Safer sene erbaa ve mi'e ve elf

| Der-zimmet                                                       | Kuruş | Rub | Der-zimmet          | Kuruş | Rub |
|------------------------------------------------------------------|-------|-----|---------------------|-------|-----|
| Topal Halil oğlu                                                 | 21    | 3   | Yahya               | 13,5  |     |
| el-Hâc Halil                                                     | 14    | 2   | Uveys               | 12    |     |
| Okçu Abdullah                                                    | 5     | 3   | Hums                | 2     | 4   |
| Karabaş oğlu Ramazan                                             | 12    |     | Ahi oğlu Hacı Halil | 1     | 1   |
| Gehlek Hacı Mehmed                                               | 4     | 4   | Ali                 | 6     | 0,5 |
| Mucuk Mustafa                                                    | 1     | 1   | Mehmed              | 3     |     |
| <b>Ceman yekûn 97 0,5 rub yalnız doksan yedi guruş yarım rub</b> |       |     |                     |       |     |

Oldur ki Mahalle-i Alineccar Mahallesinin Köse Ali Kaya bölüğünün avârzına meşrûta nukûd-ı mevkûfesidir hâlâ taraf-ı şer-i' şerîfeden ahali-i mahalle-i mezbûre talebiyle mütevelli nasb ve tayin olunan el-Hâc Mehmed bin Mehmed nâm kimesneye marifet-i şer ile teslim olunan zimemdir ki zikr olunur tahrîren fî evâsıt-ı Saferü'l-hayr sene erba'a ve mie ve elf

| Der-zimmet                                 | Kuruş | Der-zimmet    | Kuruş |
|--------------------------------------------|-------|---------------|-------|
| İbrahim                                    | 10    | Yeğen Mehmed  | 10    |
| Kıymetli oğlu Mustafa                      | 5     | Köse Ali Kaya | 12    |
| Macemi? oğlu el-Hâc İsmail                 | 12    | Nalçacı Ali   | 5     |
| Kara Hacı Mehmed                           | 5     |               |       |
| <b>Ceman 59 yalnız elli dokuz kuruştur</b> |       |               |       |

Oldur ki Medîne-i Ayıntâbda Kızılca Mescid Mahallesinin hâne-i avârızına vakf olan nukûdun mütevellisi olan (isim etiketin altın kalmış) yedinde olan defter mücebince ahâli-i mahalle ma'rifetleriyle mahallinden teftiş ve tefahhus olunur ahâli-i mahalle-i mezbûre mütevellî-i mezbûrdan râzı ve şâkir olmağla mezbûr müvekkil-i evvel mütevellî ihtiyâr idüb üslub-ı sâbık üzere ashâb-ı zimmede rehn-i kavî ve kefil-i melî ile ırbâha mütevellî-i mezbûre bade't-tenbih yedine virilen defterdir ki zikr olunur tahrîren fî evâhir-i zilkadetü's- şerife sene selâse ve mi'e ve elf

| Der-zimmet                                                                                                                                               | Kuruş | Rub | Der-zimmet          | Kuruş | Rub |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|-----|---------------------|-------|-----|
| Abdullah                                                                                                                                                 | 6     |     | Neccâr Mehmed       | 5     |     |
| ... Ali                                                                                                                                                  | 6     |     | Boyacı Sefer        | 12    |     |
| Safrancı Hüseyin                                                                                                                                         | 3     | 3   | Kûlabi oğlu         | 6     |     |
| Bıyık Mehmed                                                                                                                                             | 6     |     | Keçeci Hacı Ali     | 36    |     |
| Cullah Mehmed                                                                                                                                            | 12    |     | Şeyh Mehmed         | 12    |     |
| Cullah Yusuf                                                                                                                                             | 6     |     | Mutaf Hızır         | 12    |     |
| Kalaycı Cuma                                                                                                                                             | 6     |     | Neccâr Şaban        | 12    |     |
| Zimmi Nersis                                                                                                                                             | 6     |     | Monla Osman         | 3     | 3   |
| Hacı Süleyman                                                                                                                                            | 24    |     | Mutaf Osman         | 6     |     |
| Habbaz Ali                                                                                                                                               | 6     |     | Kezir İbrahim       | 3     | 3   |
| Kürd Seydi                                                                                                                                               | 12    |     | Semerci Mehmed      | 18    |     |
| Sefer                                                                                                                                                    | 12    |     | Bıyık Mehmed        | 6     |     |
| Kara Fakı oğlu                                                                                                                                           | 12    |     | Zimmi Bedr          | 3     |     |
| Hacı Latif oğlu                                                                                                                                          | 12    |     | Fermân oğlu         | 12    |     |
| Halim oğlu                                                                                                                                               | 15    | 3   | Kanber              | 6     |     |
| Çevik Ali oğlu                                                                                                                                           | 18    |     | Penbeci Hacı Mehmed | 26    |     |
| Monla Mustafa                                                                                                                                            | 12    |     | Karakaş Ahmed       | 6     |     |
| Çankal oğlu Abdullah                                                                                                                                     | 6     |     | Topuz               | 30    |     |
| Hacı Hüseyin                                                                                                                                             | 24    |     | Kürd Seyyid         | 1     |     |
| Abdullah                                                                                                                                                 | 0,5   |     | Halim oğlu Mehmed   | 2     |     |
| Karakaş Ahmed                                                                                                                                            | 2     | 4   | Kuşcu Ahmed         | 6,5   |     |
| Sağracı Hüseyin                                                                                                                                          |       | 3   |                     |       |     |
| <b>Ceman 427 dört yüz yirmi yedi guruştur 2 sümn</b>                                                                                                     |       |     |                     |       |     |
| Meblağı mezbûrda 40 guruş ribh olmağla 1104 senesi avârızına ifraz olunub bâki kalan 308 asl-ı mâl olmak üzere ırbâha mütevellî-i mezbûre tenbih olundu. |       |     |                     |       |     |

Oldur ki Medîne-i Ayıntâbda Kürkciyan Mahallesinin hâne-i avârızına vakıf olan nukûdun mütevellisi olan el-Hâc Bali yedinde olan defter mücebince ahali-i mahalle ma'rifetleriyle mahallinden tefahhus olunub üslub-ı sâbık üzere ashâb-ı zimmede rehn-i kavî ve kefil-i melî rehn-i meli kefil-i kavî ile meblağ-ı merkûmu ırbâha mütevellî-i mezbûre bade't-tenbih yedine virilen defterdir ki zikr olunur tahrîren fî evâhir-i zilkadetü's- şerife sene selâse ve mi'e ve elf

| Der-zimmet    | Kuruş | Der-zimmet         | Kuruş |
|---------------|-------|--------------------|-------|
| el-Hâc Ömer   | 40    | Ebu Bekir          | 10    |
| Arslan        | 20    | Ebu Bekir el-kürdi | 10    |
| Mahlebeci ... | 5     | Ahmed              | 8     |
| Bektaş        | 32    | Hacı Mehmed        | 10    |

|                                       |    |                                   |    |
|---------------------------------------|----|-----------------------------------|----|
| Köse oğlu Ahmed                       | 5  | Cafer                             | 5  |
| İbrahim                               | 5  | Musa                              | 10 |
| Kürdi Ali                             | 5  | Hayamlı İbrahim                   | 5  |
| Hasan                                 | 5  | Bedreddin oğlu Mustafa            | 20 |
| Şeker                                 | 10 | Mehmed                            | 10 |
| Kürd oğlu İbrahim                     | 5  | Mustafa                           | 10 |
| Hacı Koca oğlu Mehmed                 | 10 | Maksud                            | 5  |
| Bayram oğlu Mehmed                    | 10 | Güllüceli Hacı Mehmed             | 20 |
| Halebli Ömer                          | 30 | Ebu Derda                         | 20 |
| Mutab Osman                           | 10 | Hacı Mehmed                       | 20 |
| Kara Mehmed                           | 20 | Kara Mehmed                       | 10 |
| Hacı Ömer                             | 10 | Hacı Selim oğlu avradı Hacı Emine | 5  |
| <b>Ceman yalnız dört yüz guruştur</b> |    |                                   |    |

---

# Halfeti ile İlgili Toponomik Efsaneler Üzerine Bir İnceleme

Behiye KÖKSEL\*

## Özet

Bu makalede incelenen efsaneler Şanlıurfa'ya bağlı bir ilçe olan Halfeti'den derlenmiştir. Halfeti, 2000 yılından itibaren Birecik barajının suları altında kalmıştır. İlçenin kıyı kesimleri su altında kalmıştır ama nüfusun büyük çoğunluğu göç etmiştir.

Toponomik efsaneler yere, mekâna bağlı efsanelerdir. Mekânın adı, oluşumu hakkında bilgi verir. Halfeti'nin toponomik efsanelerini şu üç başlık altında sınıflandırdık:

- Taş, kaya ve mağaralarla ilgili efsaneler
- Fırat nehri ve pınarlarla ilgili efsaneler
- Meskûn mahalle ilgili efsaneler

Halfeti'nin toponomik efsanelerini inceleme amacımız efsanelerin geçtiği mekânların su altında kalması sebebiyle onları kayda geçirmektir. Bu çalışma ile kaybolan kültür varlığını kurtarmaya bir katkı sağlayacağımızı ümit ediyoruz.

**Anahtar kelimeler:**Efsane, Halfeti, sözlü kültür

## A Review of the Toponomic Myths Related to Halfeti

### Abstract

The legends in this study are collected from Halfeti which is a district of Şanlıurfa. Halfeti has been submerged under the waters of Birecik Dam since 2000. The coastline of Halfeti is submerged but the most of the population has migrated.

The toponomic legends are a kind of legends which are related to place and location. They give us information about the name and creation of the location. We have classified the toponomic legends in Halfeti in three headlines. These are:

- The legends about stones and rocks.
- The legends about Fırat River and caves.
- The legends about residential district.

The aim of the examination of the toponomic legends in Halfeti is to mention legends which are issued currently submerged districts. We will hope to provide a contribution in order to save forgotten cultural heritage.

**Key Words:**Legend, Halfeti, oral culture

---

\* Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,  
e-mail: behiyekoksel27@hotmail.com

## Giriş

Araştırma Alanı: Halfeti, Şanlıurfa ile Gaziantep arasında Şanlıurfa'ya bağlı bir ilçe merkezidir. Batısında Gaziantep'in Araban, Yavuzeli, Nizip ilçeleri, Güneyinde Şanlıurfa'nın Birecik ilçesi, kuzeyinde Adıyaman'ın Besni; Doğusunda Şanlıurfa'nın Bozova ilçesi yer almaktadır. Halfeti, Şanlıurfa'nın en batıdaki ilçesidir. En doğudaki ilçesi ise Ceylanpınar'dır.<sup>1</sup> Halfeti Gaziantep merkezi arası 98 km, Halfeti Şanlıurfa merkezi arası 122 km'dir. Halfeti, coğrafi yerleşimi itibariyle yurdumuzun en dikkate değer ilçelerinden biridir. İlçe merkezi günümüzde iki ayrı yerleşim yerindedir: Bu yerleşim yerleri Yeni Halfeti ve Eski Halfeti olarak geçmektedir. 2000 yılında Atatürk Barajı'nın suları altında kalıncaya kadar Halfeti, eski Halfeti'den ibaretti, nüfusu yaklaşık 40.000 civarında idi.<sup>2</sup> Eski Halfeti ovalık bir coğrafi alandı, ilçenin kıyı şeridi tamamen sular altında kalırken yüksek kesimlerine kadar su yükselmedi. Ancak ilçe merkezinin Yeni Halfeti olarak bilinen Kara Otlak mntikasına taşınmasıyla halkın önemli bir bölümü ilçeden göç etti. Bu göçün büyük bir oranı Gaziantep'e olmuştur. Bunda eskiden beri Halfeti'nin Şanlıurfa'ya bağlı olmakla birlikte yönünü Gaziantep'e dönmüş bir ilçe olmasının rolü büyüktür. Eski Halfeti mimarî ve tarihî yapılarıyla, kendine has bir yapı mimarisi taşıyan evleriyle ve somut olmayan kültürel miras mekânlarıyla su altında kaldıktan sonra bir turizm merkezi oldu. Eski Halfeti, 2013 yılında Türkiye'de 9, dünyada 154 şehrin sahip olduğu "Sakin Şehir" unvanını taşımaktadır. Su altında kalan somut olmayan kültürel miras mekânları ile sözlü kültürün, geleneklerin, inanışların yaşandığı, icra edildiği mekânları kastediyoruz. Özellikle Savaşan Köyü, su altında kalmış camii ile yarısı sulara gömülü duran minaresiyle Halfeti'nin sulara gömülüşünün simgesi haline gelmiştir.<sup>3</sup> Sular altında kalmadan evvelki Halfeti'nin içinden Fırat Nehri geçirdi ve nehir ilçeyi ikiye bölerdi. Fırat nehri aynı zamanda Gaziantep ile Şanlıurfa illerinin sınırını teşkil eder. Bu Sakin Kentin bir başka özelliği de yarısı bir ile, yarısı bir başka ile bağlı olmasıydı. İlçenin Kalemeydanı Mahallesi Gaziantep'in Nizip ilçesine, kalan kısım ise Şanlıurfa ilçesine bağlıydı.

Karasu koluyla Erzurum Dumlu'dan çıkan ve Basra'yı sulayıp Basra körfezine dökülen Fırat'ın bu uzun yolcuukta yolu Halfeti'ye de uğrar. Halfeti önlerine ulaştığında Şanlıurfa ve Gaziantep platolarını birbirinden ayırır, Kal'atü'l Müzlimin olarak da geçen Rumkale eteklerinden geçerek yoluna devam eder. 1952-1956 yılları arasında inşa edilen Birecik köprüsüne kadar kara yolu bu noktada Fırat üzerinde kesintiye uğrar ve ulaşım kayıklarla, sallarla sağlanırdı. Halfeti'ye hayat verip hayat alan Fırat nehrinin adıyla ilgili görüşlerden birine göre nehir adını Sümerce Buranunu olan Asur dilindeki Purattu kelimesinden alır. Kelimenin Arapçalaşarak Furat şekline döndüğü ifade edilmektedir. Güneybatı Asya'nın en büyük nehri olan Fırat, Farsçada Ufratu ya da Frat şeklinde geçmektedir.<sup>4</sup> Halfeti için Fırat birçok bakımdan hayatî öneme sahiptir.

Halfeti'den daha evvel Rum Kale bir yerleşim yeri idi. Bir dönemde yerleşim yerlerinin kale içlerinde olması da bunu doğrulamaktadır. Rum Kalenin 16. yüzyıldaki

<sup>1</sup> Şanlıurfa Uyarlılığın Doğduğu Şehir, (Ankara:Şanlıurfa İli Kültür Eğitim ve Sanat Vakfı Yay., Ank.,2002),s.3

<sup>2</sup> <http://www.urfakultur.gov.tr/Eklenti/48670,halfetipdf.pdf?0> ziyaret:1.7.2017,sa:08.00

<sup>3</sup> <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/sular-altinda-kalan-savasan-koyu-cazibe-merkezi-oluyor-410289.htm> ziyaret:1.7.2017,sa:08.00

<sup>4</sup> İslam Ansiklopedisi, "Fırat Maddesi" <https://islamansiklopedisi.org.tr/firat>



yerleşimcileri ise Çepnilerdi. Faruk Sümer 16. yüzyıl ortalarında Çepnilerin ana kolunun Rum Kale'de sâkin olduğunu, yörede bulunan Kasabalar, Kormazlu, Sarılı, Karalar, Köşeler, Şuayyiblu adlı obalara ayrılmış olduklarını, Rumkale'de oturan Çepnilerin 'Oturak Çepni' olarak adlandırıldıklarını söylemektedir.<sup>5</sup> Rumkale'ye Kazıklı Avşarlarının da yerleşmiş olduğundan söz edilmektedir.<sup>6</sup> 16. Yüzyılda Karkın boyu mensuplarının da Antep, Malatya, Rumkale, Rakka, Halep, Maraş bölgelerinde yaylak ve kışlak olarak buldukları ifade edilmektedir. Halep Türkmenlerinden olan bu Karkın boyuna ait en kalabalık kitle 16. yüzyılda Antep ve Rumkale civarlarına yerleşmişlerdi.<sup>7</sup>

Sözlü tarih verilerine göre de Halfeti'ye ilk gelip yerleşenler Rum Kale'den gelmişlerdir. Halfeti'ye bu ilk yerleşen Çepniler 24 Oğuz Boyundan biridir. Kaşgarlı Mahmut'ta, Reşidüddin Oğuznamesinde ve Ebülğazi Bahadır Han'ın eserinde Çepniler Oğuz boyları arasında yer alırlar. Çepniler, Oğuz'un oğullarından Üç Oklardan Gökhan'a bağlıdır. Gökhan'dan gelen diğer boylar Bayındır, Beçene ve Çavuldur'dur.<sup>8</sup> Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleşmişlerdir. Sivas, Amasya, Ankara, Çankırı, Çorum, Kastamonu, Bolu, Bursa, Kocaeli ve Balıkesir'de Çepni adını taşıyan yerleşim yerleri mevcuttur. Hacı Bektaş Veli Suluca Kara Höyük'e geldiği zaman burada ve komşu köylerde Çepniler yaşamaktaydı ve Hacı Bektaş Veli'nin ilk müridleri onlar olmuşlardır.<sup>9</sup>

Sözlü kaynaklara göre Halfeti'nin kimi köylerinde bir vakitler Ermeniler ikamet etmekte idiler. Bu köyler içerisinde en fazla bilinen ve Ermeniler ile yerli halkın arasındaki çeşitli hatıraların anlatıldığı Cibin köyünden Ermeniler gönderildiği zaman yerli halk der ki, siz zorlu bir yolculuğa çıkıyorsunuz, kız çocuklarınızı ve taşınmaz mallarınızı bize bırakınız, biz onları sizin emanetleriniz olarak saklayalım. Ermenilerin başka çareleri yoktur zaten kabul ederler, çoğunluğu 7-8 yaşlarında olan kız çocuklarını ve taşınmaz mallarını geri dönüp almak ümidiyle burada bırakırlar. Ancak zorlu yolculuktan geri dönmeleri mümkün olmamıştır. Burada kalan Ermeni kızları evlenme çağına geldikten sonra da buranın sakinleri ile evlenmiş, çoluk çocuğa karışmışlardır.<sup>10</sup>

Halfeti Kaymakamlığı'nın resmî web sayfasında verilen bilgilere göre Halfeti ilçe merkezine bağlı Yukarı Göklü ve Arğıç adlı iki kasaba ve 32 köy vardır.<sup>11</sup> Halfeti ilçe merkezinin yerli halkı Anadolu'nun muhtelif bölgelerindeki Türkmen aşiretlerinin uzantısıdır.<sup>12</sup> Gerek kültürel hayat, gerekse konuşulan dil, ağız özellikleri bakımından Halfeti, Şanlıurfa'nın diğer ilçelerinden farklılıklar taşır.

### Toponomik (Yerle ilgili) Efsaneler

Efsane, sözlü edebiyatın en eski türlerinden birisidir. Özellikle mitolojik efsaneler, insanoğlunun düşünce ve çevreyi algılama modellerinin başlangıç noktasıdır. En eski mitolojik anlatıların efsane olarak değerlendirilmesi ve halk edebiyatı içinde bir tür olarak ele

<sup>5</sup> Faruk Sümer, Oğuzlar (Türkmenler), (İstanbul:Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., 1999), s.327

<sup>6</sup> Necdet Sevinç, Gaziantep'te Türk Boyları, (İstanbul:Turan Yay.,1997), s.80

<sup>7</sup> Faruk Sümer, Oğuzlar (Türkmenler),Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları,İstanbul 1980, s.312'den aktaran Necdet Sevinç, Gaziantep'te Türk Boyları,( İstanbul: Turan Yay., 1997), s.81

<sup>8</sup> Peter B. Golden, Türk Halkları Tarihine Giriş,( Ankara, Karam Yay., 2002), s.171-172

<sup>9</sup> Sümer, age, s.323

<sup>10</sup> K.K.1

<sup>11</sup> <http://www.halfeti.gov.tr/ziyaret tarihi:01.7.2017. sa:24.00>

<sup>12</sup> <http://anadoluturkmenleri.com/sanliurfa-avsar-koyleri/ziyaret tarihi:01.7.2017, sa:12.00>

alınması 19. yüzyıla başlar. Bu yüzden sözlüklerde yer alan efsane tanımları terim özelliklerini ifade etmekten çok kelime anlamına bağlı açıklamalardır. Efsane, inandırıcılık özelliği ön planda olan; kişi, yer, zaman bakımından tanıklar veren, mitolojik dönemlerden günümüze mevcut olan, yeni hayat koşullarına göre günümüzde de yenileri ortaya çıkan, basit ve süslemesiz bir dille söylenen anonim halk edebiyatı türüdür. Bu tür, bazı alt türleri de muhafaza eder. Bunlar, memorat ve fabulatelerin<sup>13</sup> yanı sıra, gerçek ve kutsal hikâye diyebileceğimiz menkıbeleri ve mitleri de içerir. Efsane içerisine memorat adı verilen kişisel deneyim anlatılarının ve Fabulate adı verilen başkalarından öğrenilen kişisel deneyim anlatılarının yer alması efsane kavramını genişletmektedir. Efsane türü zaten bir yönüyle mitleri içerir, mitlerle içiçelik gösterir. Makalemizde toponomik efsaneler ele alınmaktadır. Bu konuya eğilmemizin sebebi ise Halfeti'nin Birecik Barajı'nın suları altında kalması ve efsaneye konu olan mekânların önemli bölümünün su altında kalmış olmasıdır. Toponomik efsaneleri ele alırken kaybolan sözlü kültür varlığını kurtarmaya da bir katkı sağlamış olmak istendi. Toponomik efsaneler, yere, mekâna bağlı efsanelerdir. Bu mekanlar meskûn olabilir veya taşlar, kayalar, mağaralar, ırmaklar, akarsular, göller gibi doğal unsurlar olabilir. Bu efsaneler bu mekânların adı, oluşumu, bir özelliği hakkında açıklayıcı bilgiler içeren efsanelerdir. Toponomik efsaneler coğrafyayla ilgili oluşumlar hakkında da bilgi verdiği için kozmogoninin devamı niteliğindedir. Kozmogoni ile dünya ve kozmik âlem oluşmuştur, ama bu oluşum devam etmektedir.

Konu alanımız olan Halfeti'nin efsaneleri ile ilgili bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu makalede incelediğimiz Halfeti'nin toponomik efsanelerini şu guruplandırmayla inceledik: a. Taş ve kayalarla, mağaralarla ilgili efsaneler b. Fırat nehri ile ve pınarlarla ilgili efsaneler c. Meskûn mahallerle ilgili efsaneler

### **Halfeti'den Derlenen Toponomik Efsanelerin Mitolojik Katmanları ve Halk İslam'ı Bağlamında Değerlendirilmesi**

#### **Taş ve kayalarla, mağaralarla ilgili toponomik efsanelerle ilgili değerlendirmeler:**

Taşlarla ilgili inanışlar, taş-kaya kültü, taşa dönüşme efsaneleri<sup>14</sup> Türk halk edebiyatında zengin çalışmalara sahip bir alandır. İzah edici bir tür olan efsane taş, kaya ve benzeri unsurların menşeiini anlatır. Anadolu-Türk efsanelerinde taş kesilme motifi ve bu efsanelerin tip kataloğu eserinde Sakaoğlu'na göre taş kesilme, şekil değiştirmelerin en yaygın olanıdır, diğer varlıklar da taşa dönüşebilmekle birlikte insanlar taş kesilir; taş kesilme cezalandırma, zor durumdan kurtulmak için yapılan dilek, dua, beddua sebebiyle olabilir.<sup>15</sup>

Halfeti'de anlatılan Ali kayası efsanesi, Ali kayasının bulunduğu yeri açıklar. Anadolu halk müslümanlığında önemli rolü olan Hz Ali sevgisi, Hz. Ali ile ilgili pekçok efsanenin,

<sup>13</sup> Linda Dégh, (çev. Selcan Gürçayır), Günümüz Bağlamında Efsane Üzerine Teorik Düşünme ve Efsanenin Tanımı, Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar (yay. haz. M.Öcal Oğuz, Selcan Gülçayır), (Ankara: Geleneksel Yay., 2010),s.205.

<sup>14</sup> Metin Ergun, Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi, (Ankara:TDK Yay., 1997). Hikmet Tanyu, Türklerde Taşla İlgili İnançlar, (Ankara: İlahiyat Fakültesi Yay.,1968).

<sup>15</sup> Saim Sakaoğlu, Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yay., 1980), s.38-42.

menkıbenin, destanın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Hz. Ali dinî-tarihî şahsiyetinin ötesinde efsanevî-menkıbevî bir şahsiyete dönüşmüştür. Anadolu'nun pekçok yerinde Düldül'le ilgili efsaneler anlatılır. Pekçok yerde Ali kayası olarak bilinen mekânlar ve bu mekânlara bağlı Hz. Ali ile ilgili efsaneler anlatılır. Kahramanmaraş Göksun arasındaki Ali Kayası denilen yerde de Ali Kayası efsanelerinin bir varyantı mevcuttur. Hz. Ali'nin atı Düldül, yere biraz sert basınca atın ayak izi kalmıştır.<sup>16</sup> Halfeti'deki Hz Ali Kayası efsanesine göre Hz. Ali'nin Rumkale'de bir süre yaşadığına inanılır. Hz. Ali'nin burada yaşadığına inanılması Rumkale'ye özel bir mana verildiğini de göstermektedir. Hz. Ali'nin kendisinin bulunduğu yere asla şeytanın giremeyeceğini söylemesi üzerine "benim giremeyeceğim yer yok" diyerek köpek kılığında içeri girip Hz. Ali'nin yanına kadar gidince Hz. Ali'nin yanındaki kayayı kaldırıp şeytana fırlattığı kaya, hâlâ orada durmaktadır.<sup>17</sup> Halfeti'de anlatılan Ali kayası efsanesi Anadolu'nun muhtelif yerlerindeki Hz. Ali sevgisi ve bağlılığı ile ortaya çıkmış efsanelerin bir varyantıdır.

Ali kayası ile ilgili efsane taş ve kayalarla ilgili izah edici bir efsanedir. Aynı zamanda dinî-kutsal bir şahsiyetin kerametini de anlatmaktadır. Efsanenin Hz. Ali ile ilgili olması yöre halkının ehl-ibeyte, Hz. Ali'ye duyduğu sevgi ve bağlılığın da ifadesidir. Kayanın halk için özel bir anlam ifade etmesi, dinî bir şahsiyetin elinin değmiş olmasına bağlanmakla birlikte İslamiyetten önceki inanç sistemimizde önemli bir yere sahip olan taş ve kaya kültü ile de alakalıdır. Tıpkı Göktaını dinî-mitolojik sisteminde olduğu gibi günümüzde de kimi taş ve kayalar kült niteliği taşımaktadır. Bazı taş ve kayalardan şifa umma, bunlara dokunmak, içinden geçmek veya ağrıyan bir yerine sürmek suretiyle şifa bulunacağı inancı bu eski inançların bir yansımasıdır.

Hidrellez mağarası önündeki taş, dua sebebiyle taş kesilen bir kadınla ilgili dönüşüm efsanesidir. Rumkale yakınlarında karşılıklı iki mağara vardır. Bu mağaralardan birinin adı "Hidrellez"dir. Bu efsane zor durumdan kurtulmak için dua ederek taşa dönüşen bir kadını konu almaktadır. Bu mağaranın önünde oyuk bir taş vardır. Bu taş mağaraya çamaşırını yıkamaya gelen bir kadındır. Efsanede geçen olay Hidrellez mağarası önünde gerçekleşmektedir. Hidrellez, Anadolu'nun ve Türk dünyasının pekçok yerinde olduğu gibi Halfeti'de kutlanan bir mevsim törenidir. Yazın başlangıcı olarak kutlanan Hidrellez, mitolojik anlamda dünyanın canlanması, yenilenmesi anlamını taşır. Efsanenin geçtiği alanın Hidrellez Mağarası önü olması mitolojik bir koddur. Hidrellez mağarası işlevsel olarak şifa için gelinen bir yerdir. Bu mağarada sarkıtlar vardır. Sütü az gelen kadınlar buradaki sarkıtları koparıp emerler. Bu şekilde sütlerinin çoğalacağına inanırlar.<sup>18</sup>

Henislik adını kralın kızı Henislik'ten almaktadır. Kral Kızı Henislik olarak anlatılan efsane Henislik adını izah etmemektedir ama Henislik'in bir vakitler niçin ateşe verildiğini izah etmektedir. Kavuşamayan iki sevgilinin hatırasına dayanan efsane tematik olarak aşk efsanesidir.

<sup>16</sup> <http://www.goksunlular.com/?Syf=18&Hbr=654220&/Hz.-Alinin-at%C4%B1n%C4%B1n-ayak-izleri-Ali-Kayas%C4%B1nda...ziyaret:01.12.2019 sa:08.00>

<sup>17</sup> K.K.2

<sup>18</sup> K.K.3

### **Fırat nehri ile ve pınarla ilgili ilgili toponomik efsanelerle ilgili değerlendirmeler:**

Eski Halfeti'yi ikiye ayıran Fırat nehri üzerine yörede pek çok efsane, memorat anlatılmaktaydı. Eski Halfeti'de evlerin tamamı Fırat nehrine bakardı ve ilçenin iki yakası arasında ulaşım da Fırat nehri üzerinden olurdu. Fırat'tan Çıkan Dişi Ruh efsanesi yer-su ruhlarına bağlı bir efsanedir. Demonolojik bir varlık olan albastının bir versiyonu olarak efsanede anlatılan dişi ruhun mekânı burada Fırat olmaktadır. Demonoloji, Türk mitolojisinde yeraltı ruhlarını ve yer üstünün korkunç, öldürücü, rahatsız edici varlıklarını kapsayan bir kategoridir.<sup>19</sup> Fırat'tan çıkan dişi ruh, insanlara zarar veren demonolojik bir varlıktır. Fırat'ın içinden çıkan kadının yakalanarak yakasına bir iğne takılırsa eve hizmet için alınabileceği söylenmektedir. Fırat'tan çıkan bu olağanüstü varlığın yaptığı herşey çok bol olur, eli bereketli olur. Yakasında iğne olduğu sürece bulunduğu eve sadakatle hizmet eder, bu iğne yakasından çıkarılırsa geldiği yere, Fırat'ın sularına döner, ama kendi tائفesi onu kabul etmez.<sup>20</sup>

Ab-ı Hayat Suyu adlı efsanemiz Fırat'ın doğduğu kaynağı izah etmektedir. Fırat'ın 40 pınarlı bir yerden doğduğu söylenir. Halfeti'de anlatılan bu efsaneye göre Fırat'ın doğduğu yerde Köroğlu atını yıkamıştır ve atı canlanmıştır. Köroğlu destanında Köroğlu yedi yılda bir cuma akşamı Mağripten doğan yıldızla Maşribten doğan yıldızın tokuştuğu ve nurunun döküldüğü Goşabulak'ın suyundan içmiştir. Goşabulak'ın suyundan Kırat da nasiplenmiştir.<sup>21</sup> Hem Köroğlu, hem Kırat mistik bir güce ve yardımcılarına sahiptirler. Halfeti'deki Âb- Hayat suyu efsanesinde Köroğlu'nun atının yıkandığı bu suyun ab-ı hayat suyu olduğuna ve bu suyun da senede bir gün aktığına inanılır. Yine bu suyun aktığı günde karada yaşayan Hızır ile suda yaşayan İlyas'ın da buluştuğuna inanılır. Bu gecede suya girenlerin hastalıklardan kurtulacaklarına ve şifa bulacaklarına inanılır. Efsane âb-ı hayatı Fırat'la birleştirmektedir. Fırat'la ilgili efsaneler su kültürünü yansıtmaktadır. Türk kültüründe su, sadece temizleyici ve yaşamı devam ettirici bir unsur değil, ruhu olduğuna, iyelerinin bulunduğu ve bunların insanların yaşamına etki ettiğine inanılan bir unsurdur.

Siyah Gülle ilgili efsane Fırat'ın sularına kendilerini atarak intihar eden kavuşmayan iki sevgilinin efsanesidir. Efsanede geçen Ulu Camii 1804-1807 yılları arasında yapılmış, inşasında Ermeni taş ustalar çalışmıştır. 2001 yılında Atatürk Barajı'na su tutulmasıyla camii tabandan 40 cm kadar suya gömülmüş olup herhangi bir restorasyonun yapılmadığı görülmektedir.<sup>22</sup> Siyah gül efsanesi doğrudan doğruya toponomik değildir ama olaya konu olan mekân Fırat Nehri olduğu için konuya dahil edilmiştir.

Halfeti'de bu eski tabiat kültürlerinden su kültürünün yansımaları taşıyan bir başka mekân da Süt Pınarı'dır. Süt pınarı adını renginin süt gibi bembeyaz olmasından ve sütü kesilen loğusa kadınlar için şifa olmasından almaktadır. Sütü kesilen veya az gelen loğusa ve emzikli kadın, sütünün gelmesi için buraya gelir, sütünün tekrar gelmesi için bu pınarda yıkanır. Burada yemekler yapılıp yenir, özellikle hedik pişirilir ve bu pişirilen hedikten üç defa "al sana hedik, ver bana süt" diyerek pınarın suyuna dökülür. Bu şekilde kadının sütünün geleceğine inanılır.<sup>23</sup> Bereket sembolü olan buğday ile yapılan hedik adlı yiyecekten üç defa pınara verilmesi suyun iyelerini memnun etmek amaçlıdır. Mitolojide ateşin, ocağın, dağın ve

<sup>19</sup> Fuzuli Bayat, Türk Mitolojik Sistemi 2, (İstanbul:Ötüken Neşriyat, 2007) s.278

<sup>20</sup>K.K.4

<sup>21</sup> Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi C.2, (Ankara:Atatürk Kültür Merkezi Yay., 2003) s.228-229

<sup>22</sup> halfeti.gov.tr ziyaret 23.11.2019 sa:23.00

<sup>23</sup> K.K.2

suyun iyeleri olduğuna inanılır.<sup>24</sup> Süt Pınarının suyunun ayrıca cildi güzelleştirici bir özelliği olduğuna inanılır. Pınarın suyunun rengi süt gibi bembeyazdı, elinizi suyun altına tuttuğunuz zaman bembeyaz görünürdü. Süt Pınarı aynı zamanda bahar ve yaz aylarına kadınların çok tercih ettikleri bir sahre yeri idi.<sup>25</sup> Süt pınarı ile ilgili inanışlarda suyun hem şifa verici, hem de güzelleştirici bir etkisine inanıldığı görülmektedir. Süt pınarı, Halfeti'nin Atatürk Barajı suları altında kalan mekânlarından biridir.

### Meskûn mahallerle ilgili toponomik efsanelerle ilgili değerlendirmeler:

**Halfeti adının kaynağı:** Halfeti kelimesi halfet/halvet kelimesinin nisbet  $\hat{i}$  almış şeklidir. Halfet/halvet dervişlerin inzivaya çekilmesi anlamına gelir. Eski Halfeti çıkmaz bir sokak gibiydi. Dağlar arasına sıkışmış olan bugünkü yaygın ifadesi ile bu saklı cennet gerçekten bir uzlet köşesi gibiydi. Burada vaktiyle dervişler gelip halvete çekilmişler midir? Efsanelerde bu konuda bir ipucu yok ama şehrin adıyla ilgili bir aşk hikayesi var. Halil ve Fatma adlı iki genç birbirlerini çok severler. Ne sebeptendir bilinmez aileleri bu iki gencin kavuşmasına engel olur, onlar da kendilerini Fırat'ın azgın sularına atarak intihar ederler. Şehrin adı bu âşıkların adından gelmiştir.

Halvetîlik adında bir de tarikat vardır. Tarikat 14. Yüzyıl'da Hazar'ın batısındaki Geylan bölgesinde doğup büyümüş olan Ömer-el Halvetî tarafından geliştirilmiştir. Azerbaycan'da kurulmuş olan Halvetîlik Anadolu ve Balkanlarda da yayılmıştır. Bünyesinden çeşitli tarikatlar çıkmıştır.<sup>26</sup>

Yöre halkının kültürel belleğinde Rum Kale ve Fırat ön plana çıkmaktadır, zira ilk ve eski yerleşim yerinin Rum Kale olduğu belirtilmektedir. Fırat ise sadece mekân anlamında Halfeti'nin ortasından değil, burada yaşamın içinden akan bir nehir olmuştur.

### Sonuç

Makalede muhteva itibariyle Halfeti'den derlediğimiz coğrafyaya, mekâna bağlı efsane metinleri üzerinden inceleme yapılmıştır. Efsane metinlerinin dinî-mitolojik kökenleri incelenmiş, halk İslam'ı bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Bugüne kadar Halfeti'nin efsaneleri üzerine bilimsel metodlarla alan araştırması ve herhangi bir inceleme yapılmamıştır. Kültür turizminin önemli merkezlerinden biri haline gelmiş olan Halfeti ile ilgili efsanelerin tespit edilmesi, mekânı anlamayı sağlayan, kültürü gelecek kuşaklara aktaran bir işlev taşımaktadır.

Makalemizde toponomik efsanelere yer vermemizin en önemli sebebi Halfeti'nin 2000 yılından sonra Birecik Barajı'nın suları altında kalması ve efsaneye konu olan mekânların önemli bölümünün kaybolmuş olmasıdır. Atatürk Barajı'na aşamalı olarak su tutulması ile GAP Bölgesi'nde hızlı bir değişim süreci yaşanmış, bir kısım yerleşim yerlerinin su altında kalmasıyla hem maddi kültür hem de sözlü kültür malzemelerinin sonsuz bir karanlığa gömülme tehlikesiyle karşılaşmıştır. Su altında kalan sadece maddi kültür varlığı değildir, somut olmayan kültür varlığı da Fırat'ın suları altında kalmıştır. Halfeti'nin toponomik efsanelerini ele alırken kaybolan sözlü kültür varlığını kurtarmaya da bir katkı sağlamış olmak istedik. Efsanelerin bağlı olduğu mekânlardan Süt Pınarı, Hidrellez Mağarası

<sup>24</sup> Satı Kumartaşlıoğlu, Türk Kültüründe Ateş ve Ocak Kültü, (Konya: Kömen Yay., 2016) s.89

<sup>25</sup> K.K.5

<sup>26</sup> <https://islamansiklopedisi.org.tr/halvetiyye> ziyaret:23.11.2019 sa:12.00

şifa ve sağlık için gidilen yerler olma bakımından işlevsel bir öneme sahiptiler. Efsane, mekâna, zamana ve şahsa bağlı bir türdür. Efsanelerle beraber efsanelere konu olan mekânlar etrafındaki sözlü kültür varlığı da kaybolmuş durumdadır.

### **Efsane metinleri**

**Hz. Ali Kayası:** Rumkale civarındadır. Halk buraya özel bir önem verir. Hz. Ali'nin Rumkale'de bir süre yaşadığına inanılır. Hz. Ali, kendisinin olduğu yere asla şeytanın giremeyeceğini söyler. Bunu duyan şeytan "benim giremeyeceğim yer yok" der. Şeytanla Hz. Ali iddiaya girerler bu konuda. Hz. Ali, kalenin kapısına nöbetçiler diker ve içeriye kimseyi bırakmamalarını söyler. Ancak şeytan köpek kılığına girip nöbetçilerin yanından içeriye girer. Doğruca Hz. Ali'nin yanına gider ve iddiayı kazandığını söyler. Buna çok kızan Hz. Ali, yanındaki kayayı kaldırır ve şeytana fırlatır. Kaya, hâlâ orada durmaktadır.<sup>27</sup>

**Hıdrellez Mağarası:** Rumkale yakınlarında karşılıklı iki mağara vardır. Bu mağaralardan birinin adı "Hıdrellez"dir. Bu mağaranın önünde oyuk bir taş vardır. Bu taş mağaraya çamaşırını yıkamaya gelen bir kadındır. Efsaneye göre kadın mağaraya çamaşır yıkamaya gelmiştir. Üstündeki kıyafetlerden başka kıyafeti olmayan kadın üstündekileri çıkarıp yıkamaya başlar. O sırada mağaraya başka adamlar gelir. Çıplak olan kadın o anda Allah'a kurtulmak için yalvarır ve orada taş haline gelir.<sup>28</sup>

**Henislik:** Kralın kızı krallara layık görülürken o gönlünü bir çobana kaptırır. Bu aşkı çevre kabul etmeyeceği için çobanla kral kızı Henislik denilen yere gelirler ve burada saklanırlar. Onların buraya kaçıp saklandığını gören birisi kral kızının arkasına düşenlere haber verir. Takip edenler gelirler ve Henislik denilen yeri ateşe verirler. İki âşık burada ölürlər.<sup>29</sup>

**Halfeti Adı:** İlçenin adıyla ilgili bir aşk hikayesi var. Halil ve Fatma adlı iki genç birbirlerini çok severler. Ne sebeptendir bilinmez aileleri bu iki gencin kavuşmasına engel olur, onlar da kendilerini Fırat'ın azgın sularına atarak intihar ederler. Şehrin adı bu âşıkların adından gelmiştir.

**Siyah Gül:** Efsaneye göre Halfeti'nin Ulu Camii'nin inşaatında Ermeni bir usta çalışmıştır. Ermeni usta Adır'ın Ermenice gülkız anlamına gelen Vartuhi adlı bir kızı varmış. Bu kız evlerinin bahçesinde en güzel gülleri yetiştirmekte imiş. Vartuhi'yi annesi doğururken ölmüş. Vartuhi Ermeni usatnın tek varlığı imiş. Suyun karşı tarafında Fırat adlı güvercin ve keklik yetiştirmeye meraklı bir genç varmış. Birgün bu genç kaçan güvercinlerinin ardından Adır ustanın avlusuna kadar gelmiş. Burada Vartuhi ile birbirlerini görür görmez âşık olmuşlar. Bu gençler evlenmek istediğinde Ermeni usta müsaade etmez. İki genç, kendilerini Fırat'ın sularına atarak intihar ederler. Onların ölümü üzerine Halfeti'deki bütün güller siyah açmaya başlamışlar.<sup>30</sup>

**Süt Pınarı:** Şimdi Fırat'ın suları altında kalmış olan Süt Pınarı süt gibi beyaz bir suyu, elini altına tutsan elin bembeyaz görünürdü. yaz kış buz gibi soğuktaki suyu. Süt Pınarına doğum yapan kadınları sütü bol olsun diye getirirlerdi. Bu pınarın suyunda loğusa kadının memesi yıkatılır, sütünün böylece bol olacağına inanılırdı. Suyun şifalı olduğuna inanılırdı. Süt Pınarı'na doğum yapan kadınlar için hedik pişirilirdi, getirilirdi. Burada hedik sudaki balıklara

<sup>27</sup> K.K.2

<sup>28</sup> K.K.3

<sup>29</sup> K.K.1

<sup>30</sup> <http://www.el-ruha.com/karagul-efsanesi/ziyaret:9.7.2017>, sa:12.00

---

da atılırdı.<sup>31</sup> Herhangi bir nedenle sütü kesilen kadın sütünün gelmesi için buraya gelinirdi. Burada bir pınar vardır. Sütü kesilen kadın sütü yeniden gelsin diye bu pınarın suyunda yıkanır. Burada yemekler yapılıp yenilir. Ayrıca yöreye ait olan ve buğdaydan yapılan “hedik” adında bir tür yiyecek de yapılır. Hedik üç defa “Al sana hedik; ver bana süt” denilerek suya dökülür. Bu şekilde kadının sütünün geleceğine inanılır.<sup>32</sup>

**Fırat'tan Çıkan Dişi Ruh:** Fırat'ın içinden çıkan kadının yakasına bir iğne takarak eve hizmet için alınabileceğini söylerlerdi. Fırat'tan çıkan bu olağanüstü varlık yakalanır ve yakasına bir iğne takılırsa o, eve hizmet eder, yaptığı herşey çok bol olur, eli bereketli olur. Yakasında iğne olduğu sürece bulunduğu eve sadakatle hizmet eder, bu iğne yakasından çıkarılırsa geldiği yere, Fırat'ın sularına döner, ama kendi taifesi onu kabul etmez, Fırat'a döndükten sonra Fırat'ın sularının onun döndüğü kısmı kırmızı renk alır, bu da onun kabul edilmediğini ve öldürüldüğünü gösterir.<sup>33</sup>

**Abişlerin Deresi:** Halfeti'den Çekem'e giderken Abişlerin deresi diye bilinen bir yer vardı. Halfeti Lisesi'nin bulunduğu yerden Çekem'e doğru giderken yol üzerindeydi. Bugün burada marina var. Oraya pek tekin saymazlardı. Hatta bir akrabam anlatmıştı. Akrabalarımın bir genç babasını tütün almak için bu yoldan gece geçip gitmek zorunda kalıyor. Önüne sıra sıra tabutlar çıkmış, çocuk bunlara ayağı değmesin diye taşların üzerinden seke seke geçmiş.<sup>34</sup>

---

<sup>31</sup> K.K.6

<sup>32</sup> K.K.7

<sup>33</sup> Derleyen: Behiye Köksel, derleme yılı: 2017, derleme yeri: Gaziantep, kaynak kişi: Nermin Dağdeviren

<sup>34</sup> Derleyen: Behiye Köksel, derleme tarihi: 2017, derleme yeri: Gaziantep, Kaynak Kişi: Ayşe Döner

---

### Kaynakça

- Bayat, Fuzuli , *Türk Mitolojik Sistemi 2*, (İstanbul:Ötüken Neşriyat, 2007)
- Dégh, Linda, (çev. Selcan Gürçayır), *Günümüz Bağlamında Efsane Üzerine Teorik Düşünme ve Efsanenin Tanımı, Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar* (yay. haz. M.Öcal Oğuz, Selcan Gülçayır), (Ankara:Geleneksel Yay., 2010, 204-210).
- Ergun, Metin, *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*, C.1, (Ankara:TDK Yay.,1997).
- Golden, Peter, B., *Türk Halkları Tarihine Giriş* (çev. Osman Karatay), (Ankara: Karam Yay.,2002).
- Tuncel, Metin, Uzun, M.İsmet, "Fırat Maddesi" , *İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.,1996) , s.31-34
- Uludağ, Süleyman, "Halvetiyye Maddesi" , *İslam Ansiklopedisi* c.15(Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.,1997) , s.393-395
- Kumartaşlıoğlu, Satı, *Türk Kültüründe Ateş ve Ocak Kültü*, (Konya:Kömen Yay., 2016).
- Sakaoğlu, Saim, *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yay., 1980).
- Şanlıurfa, Uygarlığın Doğduğu Şehir*, (Ankara:Şanlıurfa İli Kültür Eğitim ve Sanat Vakfı Yay.,2002).
- Sümer, Faruk, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları*, (İstanbul:Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., 1999).
- Tanyu, Hikmet, *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, (Ankara:Ank. Üniv. İlahiyat Fakültesi Yay., 1968).
- Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi C.2*, (Ankara:Atatürk Kültür Merkezi Yay., 2003)

### İnternet Kaynakları

- <http://www.halfeti.gov.tr/> ziyaret tarihi:01.7.2017. sa:24.00
- <http://anadoluturkmenleri.com/sanliurfa-avsar-koyleri/> ziyaret tarihi:01.7.2017, sa:12.00
- <http://nisanyanmap.com/?y=&t=Halfeti&u=1&ua=0> ziyaret:02.7.2017, sa:08.30
- <http://www.el-ruha.com/karagul-efsanesi/> ziyaret:9.7.2017, sa:12.00
- <http://www.urfakultur.gov.tr/Eklenti/48670,halfetipdf.pdf?0>
- <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/sular-altinda-kalan-savasan-koyu-cazibe-merkezi-oluyor-410289.htm> ziyaret 3.11.2019

### Kaynak kişi bilgileri

**Kaynak Kişi 1:** Ayşe Döner, 45 yaşında, Halfeti doğumlu , Gaziantep'te ikamet ediyor.Lise mezunu, emekli banka memuru.

Anlattığı malzeme: Namaz Kayası, Abişlerin Deresi, Henislik, sözlü tarih.

Kimden öğrendiği:Büyüklerinden dinlemiş ve izlemiş.

**Kaynak Kişi 2:** Gülnaz Çobanoğlu, 40 yaşında, Halfeti, Çekem doğumlu, Halfeti'de ikamet ediyor, okur-yazar, ev hanımı.

Anlattığı malzeme:Hz. Ali Kayası efsanesi, Süt Pınarı.

Kimden öğrendiği:Büyüklerinden öğrenmiş.



---

**Kaynak Kişi 3:**Hacı Çelik, 50 yaşında, Halfeti doğumlu, Halfeti’de ikamet ediyor.Okur yazar, müstahdem.

Anlattığı malzeme:Hıdrellez Mağarası

Kimden öğrendiği:Büyüklerinden öğrenmiş.

**Kaynak Kişi 4:**Nermin Dağdeviren, 45 yaşında, Şanlıurfa doğumlu, Gaziantep’te ikamet ediyor. Yüksek öğrenim düzeyinde eğitimi var. Sınıf öğretmeni.

Anlattığı malzeme:Fırat’la ilgili efsane.

Kimden öğrendiği:Çocukken büyüklerinden dinlemiş.

**Kaynak Kişi 5:**Suna Köksel, 74 yaşında. Adana doğumlu, Gaziantep’te ikamet ediyor. Orta öğretim mezunu. Ev hanımı.

Anlattığı malzeme:Süt Pınarı

Kimden öğrendiği:Halfeti’de eşinin ailesinin büyüklerinden öğrenmiş.

**Kaynak Kişi 6:**Hatice Açar, 82 yaşında, Halfeti doğumlu, İstanbul’da ikamet ediyor. Okur yazar, ev hanımı.

Anlattığı malzeme:Süt Pınarı

Kimden öğrendiği:Büyüklerinden öğrenmiş.

**Kaynak Kişi 7:** Lutfiye ŞAHİN, 62 yaşında,Halfeti doğumlu, Halfeti’de ikamet ediyor. Okur yazar, terzi.

Anlattığı malzeme:Süt Pınarı

Kimden öğrendiği:Çocukken büyüklerinden dinlemiş.

---

---

# Güvenlik Güçlerinin Sportif Organizasyonlardaki Stres Durumunun Analizi: Gaziantep Şehri Örneği

Harun BAHAR\*  
Mehmet Emin SÖNMEZ\*\*

## Özet

Çağdaş hayatın getirmiş olduğu yenilikler ve zorluklar karşısında, polislerin çalışma ortamlarında ve görevlendirildikleri spor organizasyonlarında çalışmalarını ve performanslarını olumlu ve olumsuz yönde etkileyen birçok faktör vardır. Bir ya da birkaç insan tarafından çıkan olaylara müdahale etmekle, binlerce insanın bir araya geldikleri büyük organizasyonlarda çıkan olaylara müdahale etmek aynı değildir. Bu büyük organizasyonlarda, profesyonel bir şekilde ve iyi organize olup birlikte harekete geçmek çok önemlidir. Profesyonel müdahalenin ve organizasyonun zayıf olması sonucunda, birçok can ve mal kaybına sebep olabilecek durumlar ortaya çıkabilir. Bu nedenle spor organizasyonlarında görev alan güvenlik güçlerinin moral ve motivasyonlarının yerinde olması oldukça önemlidir. Bu çalışma, polislerin görevlendirildikleri spor organizasyonlarındaki, iş performansında etkisi olduğu düşünülen stresin sebeplerini ve doğru yönetilmesini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Ayrıca çalışmada yaş, cinsiyet, medeni hal, çalıştığı birim gibi farklılıklarda göz önünde bulundurulmuştur. Bu çalışma ile ilgili araştırma yapmak için konu hakkında literatür taraması yapılmış ve Gaziantep'te çalışan 270 polise stres durumlarını etkileyen 45 sorudan oluşan anket formu uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22 programı kullanılmış ve değerlerin yorumlanması için demografik özelliklerin değişkenliğine göre One Way Anova (tek yönlü varyans analizi) testi kullanılmış ve gruplar arasındaki farkı belirleyebilmek için Tukey testi kullanılarak anlamlılık  $p < 0.05$  alınmıştır, cinsiyet ve medeni durumda ise T testi uygulanmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Spor Organizasyonları, Güvenlik Güçleri, Stres Yönetimi, Gaziantep.

## Stress Management of Security Forces in Sports Organizations: A Case Study of Gaziantep

### Abstract

In the face of the innovations and challenges of contemporary life, there are many factors that positively and negatively affect the performance of the police officers in their working environments and the sports organizations that they are asped. It is not the same as intervening large organizations where thousands of people come together. In large organizations, it is very important to act professionally and well-organized because, as a result of the weaknesses of the professional intervention and the organization, there may be situations that may result in the loss of many lives and property. Therefore, it is very vital that the security forces involved in sports organizations where police officers are asped. In addition, in this study, age, gender, marital status, working unit were also considered. In order to conduct research on this subject, a literature review was conducted and a questionnaire consisting of 45 questions affects the stress conditions of 270 police officers working was applied in Gaziantep. Spss 22 program was used in the analysis of the data and, in order to evaluate values, One Way Anova (one-way analysis of variance) test was used according to the variability of demographic characteristics. Moreover, in order to understand the difference between the groups, Tukey Test was applied, and  $p < 0.05$  was considered pnificant, and lastly T test was applied for gender and marital status.

**Anahtar Kelimeler:** Sports Organizations, Security Forces, Stress Management

---

\* Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Uzmanı, Oğuzeli İmam Hatip Ortaokulu, e-mail: harunbbakar@gmail.com

\*\* Prof.Dr., Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, e-mail: eminsonmez@gantep.edu.tr

## Giriş

Stres kelimesinin Webster sözlüğünde sekiz isim ve dört eylem anlamı mevcuttur. İsim olarak zorlanma, baskı, gerilme anlamlarına gelirken, aynı zamanda “bütünlüğü koruma” ve “esas duruma dönmek için çaba harcama” gibi anlamları da bünyesinde barındırmaktadır (Baltaş ve Baltaş, 2008). Çok daha genel bir tanımlama ile stres, şahsın içyapısında ve dış çevresinde meydana gelen iyi ve kötü yöndeki gelişmelere karşı verdiği tepki ve davranışların tamamı olarak kabul edilmektedir (Alaçam ve Parti, 2000). Buna karşılık stres ile yanlış olarak bağdaştırılan sıkıntı ise strese sebebiyet verecek unsurlar karşısında ortaya çıkan psikolojik değişiklikleri ifade eder (Yükseloğlu vd, 2010) ve stres ile aynı anlamı taşımaz. Genel olarak olumsuz anlam çağrıştırmasına rağmen kişilere zor durumda lazım olan enerjiyi ve gücü vermek stresin olumlu yönünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Stres bize gerekli olacak enerji potansiyelini vermediği takdirde, olumsuz bir hal alıp kalp ve damar hastalığı, anksiyete yani kaygı bozukluğu ve aşırı endişe gibi çeşitli hastalıklara sebebiyet verebilir (Uğur, 2005). Fiziki çevre, mesleki sorunlar, geçim sıkıntısı, çeşitli sosyal ve psikolojik sebepler insanların genelinde stresin temel sebepleri iken, çalışma şartlarının yoğunluğu, disiplin ve kurallar, silahlı ve üniforma ile görev yapma, kendini güvende hissedememe ve görev yapılan alanın güvenliği gibi durumlar güvenlik güçlerinde stresin en önemli kaynağı olarak bilinmektedir. Yapılan çalışmalarda kişi aşırı derecede strese maruz kaldığında, hormonal yapı değişime uğrayarak bağışıklık sistemini değişikliğe uğratar ve vücut strese karşı savunmaya geçmek amacıyla sinir sistemini uyarır. Vücut stres ile ortaya çıkan olumsuz faktörleri yok etmek için adrenalin hormonu salgılar (Şahin ve Durak, 1995). Vücudun stresle kendi doğal mücadelesi yanında birey, strese neden olan olayları çözmeye odaklı ve stresin nedenlerini azaltma veya değiştirme amaçlı zihinsel ve davranışsal mücadele vermeye başlar (Folkman vd, 1986; Akman, 2004). Her ne kadar meslek grupları açısından stresle başa çıkma şekilleri farklılık gösterse de büyük ölçüde problem odaklı ve duygu odaklı olmak üzere iki şekilde stresle baş edilmektedir. Probleme dayalı başa çıkmada karşılan risk faktörleri analiz edilip ve bu faktörleri en az seviyeye getirme ya da yok etmek için yapılan çalışmalardır. İkincisi olan duygu odaklı başa çıkmada ise kişinin duygularına hâkim olması için düşüncelerini kontrol altında tutabilmesi ve olumsuz duyguları zihninden uzaklaştırması şeklinde uygulanmaktadır (Bardavit, 2007). Bireyler stres ile baş ederken bu uygulama şekillerini bazı durumlarda profesyonel yardım alarak yaparken büyük ölçüde de yalnız başına uygulamaktadır.

Bu çalışmaya konu olan meslek grubundaki katılımcılar ise güvenlik gücü olması sebebiyle diğer birçok mesleğe göre daha fazla strese maruz kalmaktadır. Gerçekten de kendi canlarını korumanın yanında birçok insanın can ve mal güvenliğini korumakla sorumlu olmaları yanında sorumluluklarının sadece çalıştıkları süre zarfında geçerli olmayıp, süreklilik arz etmesi ve her türden insanlar ile ilişkide olmaları stres durumlarını diğer mesleklere göre daha da arttırmaktadır (Pasnau and Fawzy, 1989; Sever ve Cinoğlu, 2010). Bunun yanında diğer mesleklerde olduğu gibi güvenlik güçlerinde de iş yükünün fazlalığı, yönetici ise sorumluluğundaki kişi sayısının çokluğu (Artan, 1986), çalışma arkadaşlarına ve üstlerine olduğundan daha farklı görünme, sorunlarını paylaşacağı arkadaş ve sosyal bir çevrenin olmayışı (Stora, 1992), mesleki performansla ilgili yükselme olanağının olmayışı veya bu yükselme olanağının çok rahat olması nedeniyle sürekli yükselme beklentisi içerisinde olma (Palmer ve Hyman, 1993) gibi durumların güvenlik güçleri başta olmak üzere birçok meslek

---

grubundaki bireylerin çalışma ortamındaki stres kaynağını oluşturmaktadır. çalışma şartlarının zorluğuna rağmen stresi atmasını sağlayacak yeterli vakitlerinin olmaması, mesailerinin düzenli olmaması nedeniyle yakın geleceğe yönelik planlama yapamamaları ve mesleki terfi sistemindeki zorluklar, çalıştığı saate oranla daha az maaş almaları güvenlik güçlerinin stresini diğer mesleklerden büyük ölçüde ayırmaktadır (Tarhan, 2003). İş hayatındaki bu stres durumu bireysel sonuçlardan ziyade çalıştığı kurumu daha fazla etkileyerek çalışanların iş gücünü de olumsuz etkileyerek genel bir olumsuzluğa yol açar (Albrecht, 1988).

Gerçekten de güvenlik güçlerinin yaptıkları iş gereği büyük stres altında olmalarına sebep olacak birçok faktör ve durum söz konusudur. Bu çalışmada güvenlik güçlerinin spor müsabakalarında görev almalarının kendilerini stres açısından nasıl etkilediği ele alınmıştır. Bu organizasyonların kalabalık olması birçok olumsuz durumu da beraberinde getirmekte ve en çok da güvenliği sağlayan güvenlik güçlerini etkilemektedir. Başta personel ve sporcu güvenliği olmak üzere organizasyonlara katılan kitlenin güvenliği de kendi sorumluluklarındadır. Kişilerin güvenliği, seyircinin girişinde alınan önlemler ve içeri alınmaları, kişi ve eşyaların aranması, araç giriş ve çıkışların kontrolü ve organizasyon yapılan alan, bina ve sahanın hem organizasyon öncesi hem organizasyon esnasındaki güvenliği görev alan güvenlik güçlerinin stres düzeyini büyük ölçüde etkilemektedir (Galeri, 2003; EGM, 2012).

### Materyal ve Metod

Bu çalışma, güvenlik güçlerinin sportif faaliyetlerinde aldıkları görevler ile stres ilişkileri arasındaki bağlantıyı tespit etmek amacıyla yapılan betimsel bir çalışmadır. Gaziantep Emniyet Müdürlüğünde farklı birimlerde görevli 270 kişi (16 Kadın, 254 Erkek) gönüllülük esasına göre çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma grubuna ait çalışmada ele alınan kişisel özellikler Tablo 1’de verilmiştir. Araştırma verilerinin elde edilmesinde araştırmacı tarafından belirlenen 15 soruluk anket formu ile Folkman ve Lazarus tarafından geliştirilen “Ways of Coping Inventory” orijinal isimli ölçeğin Türkiye toplumuna uyarlama çalışması Şahin ve Durak (1995) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin puanlanmasında 1.ve 9. maddeler tersine puanlanmaktadır. Yapılan anketlerin analizlerini yapmak için ise SPSS programı kullanılmıştır. Daha sonra yaş ve çalışılan birimlerde ikiden fazla değişken olduğu için birçok benzer (Alıncak ve Abakay 2015, Karagül, 2011; Çakar, 2016; Alıncak ve Gürer 2018; Üzüm ve Alıncak, 2019) çalışmada uygulanan One Way Anova (tek yönlü varyans analizi) testi kullanılmış ve gruplar arasındaki farkı belirleyebilmek için Tukey testi kullanılarak anlamlılık  $p<0.05$  alınmıştır. Katılımcıların cinsiyet ve medeni durumlarında iki değişken olduğundan dolayı gruplar arasında anlamlılık durumlarını belirlemek için T testi uygulanmıştır.

Çalışmada kapsamında T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde farklı birimlerde çalışan güvenlik güçlerinin sportif faaliyetlerde görev durumunda ortaya çıkan/çıkabilen stres durumları ve stresle baş etme durumları değerlendirilmiştir. Bu sebeple stres faktörlerini belirlemek amacıyla 45 adet soru yönetilmiştir. İki bölümden oluşan anket sorularında birinci bölümde demografik bilgilerde dâhil olacak şekilde toplam 15 soru sorulmuş ve emniyet personelinin stres durumları ölçülmüştür. İkinci bölümde ise toplam 30 soru yöneltilmiş ve personelden Hiçbir Zaman, Çok Nadir, Bazen, Çoğu Zaman ve Her Zaman cevaplarından kendisine uygun olanı işaretlemesi istenmiştir. İkinci bölümde herhangi bir sıkıntısı olduğunda ortaya çıkan stres durumunda stresle baş etme durumları

---

değerlendirilmiştir. Bu kapsamda anket formunda yer alan sorular ayrı başlıklar altında incelenerek katılımcılardan alınan cevaplar belirtilmiştir. Anket sonuçları katılımcıların demografik özellikleri, stres durumları ve stres ile baş etme durumları olmak üzere üç farklı şekilde değerlendirilmiştir.

**Tablo 1.** Katılımcıların Yaş, Cinsiyet, Medeni Hal, Çalışılan Birimlerin Özellikleri.

|                 |               | Katılımcı Sayısı | Oran (%) |
|-----------------|---------------|------------------|----------|
| Yaş Dağılımı    | 25 altı       | 25               | 9.3      |
|                 | 26-30         | 142              | 52.6     |
|                 | 31-35         | 45               | 16.7     |
|                 | 36-40         | 13               | 4.8      |
|                 | 41 ve üzeri   | 45               | 16.7     |
|                 | Toplam        | 270              | 100.0    |
| Cinsiyet        | Kadın         | 16               | 5.9      |
|                 | Erkek         | 254              | 94.1     |
|                 | Toplam        | 270              | 100.0    |
| Medeni Hal      | Evli          | 175              | 64.8     |
|                 | Bekâr         | 95               | 35.2     |
|                 | Toplam        | 270              | 100.0    |
| Çalıştığı Birim | Çevik kuvvet  | 124              | 45.9     |
|                 | Genel hizmet  | 100              | 37.0     |
|                 | Diğer şubeler | 46               | 17.0     |
|                 | Toplam        | 270              | 100.0    |

Katılımcıların yaklaşık % 6'sı kadın iken % 94'ü erkektir. Bunların yaklaşık % 65'si evli iken, % 35'i bekâr; % 46'sı çevik kuvvet biriminde görevli iken, % 37'si genel hizmet biriminde ve % 17'si diğer şubelerden meydana gelmiştir (Tablo 1). Katılımcı profilinde özellikle erkeklerin ağırlıkta olması polis mesleğine bağlı iken, çevik kuvvet ve genel hizmet birimlerinde çalışanların ön plana çıkmasında ise sportif organizasyonlarda bu birimlerin öncelikli görevlendirilmesi ile ilişkilidir.

Çalışmada Gaziantep'te çalışan 270 polise stres durumlarını etkileyen 45 sorudan oluşan iki farklı anket formu uygulanmıştır. Bunlardan Ek-1 olarak verilen ve "Katılımcı Profili ile Stres Durumu Arasındaki İlişkiyi" ortaya koymak için hazırlanan anket çalışmayı yürütenler tarafından hazırlanırken, Ek-2'de verilen ve "Katılımcı Profili ile Stresle Baş Etme Durumu Arasındaki İlişkiyi" belirlemede kullanılan form Alıncak (2012)'den alınmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 22 programı kullanılmıştır.

### Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların stres durumlarının ölçümüne dair bulgular yer almaktadır. Bu kapsamda katılımcılara yöneltilen sorular aşağıda yer almaktadır. Ayrıca yaş ve çalışılan birimlerde ikiden fazla değişken olduğu için One Way Anova (tek yönlü varyans analizi) testi kullanılmış ve gruplar arasındaki farkı belirleyebilmek için Tukey testi kullanılarak anlamlılık  $p < 0.05$  alınmıştır. Katılımcıların cinsiyet ve medeni durumlarında iki değişken olduğundan dolayı gruplar arasında anlamlılık durumlarını belirlemek için T testi uygulanmıştır (Tekin ve Filiz, 2008; Dönmez ve Uslu, 2014).

### **Katılımcı Profili İle Stres Durumu Arasındaki İlişki**

#### ***Cinsiyet ile Katılımcıların Stres Durumları Arasındaki İlişki***

T testi sonuçlarına göre ankete katılanlara yöneltilen on bir sorudan dördünün cinsiyete bağlı olarak değiştiği gözlenmiştir. Bu sorulardan “Ayda ortalama kaç kez sportif organizasyonlarda görev alıyorsunuz?” sorusunun anlamlılık düzeyi ( $p=0.001$ ;  $p\leq 0.05$ ) olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkeklerin katılım gösterdikleri sportif faaliyetlerin sayısı anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Ayrıca “En çok branş olarak hangi spor organizasyonlarına katılıyorsunuz?” sorusunun anlamlılık düzeyi ise ( $p=0.000$ ;  $p\leq 0.05$ ) olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre katılımcıların faaliyet gösterdiği sportif organizasyonların cinsiyete göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Cinsiyete bağlı olarak farklılık gösteren diğer soru ise “Sportif organizasyonlarda genelde nasıl görev alıyorsunuz?” sorusudur ve anlamlılık düzeyi ( $p=0.048$ ;  $p\leq 0.05$ ) olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkeklerin sportif faaliyetlere “Resmi Üniformalı, Sivil veya Polis yelekli olarak katılım göstermeleri erkek ve kadınlar arasında anlamlı derecede farklılık gösterdiği görülmektedir. Ayrıca “Görevlendirildiğiniz spor organizasyonları sırasında stresinizi azaltmak için ne tür önlemler alıyorsunuz?” sorusunun anlamlılık düzeyi ise ( $p=0.050$ ;  $p\leq 0.05$ ) olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre ise kadın ve erkeklerin stresi azaltmak için aldığı önlemlerin anlamlı derecede farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Diğer sonuçlara bakıldığında ise yapılan T testi analizi sonucunda cinsiyet ile “Bu organizasyonlarda strese maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?” ( $p= 0.899$ ;  $p\geq 0.05$ ), “Stres altında kalmanızın nedeni nedir?” ( $p=0.813$ ;  $p\geq 0.05$ ), “Sportif organizasyonlarında yeme ve içme ihtiyaçlarınızı nasıl gideriyorsunuz?” ( $p=0.187$ ;  $p\geq 0.05$ ), “Görev aldığınız spor organizasyonlarında ne sıklıkla ücret alıyorsunuz?” ( $p=0.948$ ;  $p\geq 0.05$ ), “Görev aldığınız spor organizasyonlarında problemler yaşıyor musunuz?” ( $p=0.576$ ;  $p\geq 0.05$ ), “Spor organizasyonlarında genelde hangi problemlerle karşılaşıyorsunuz?” ( $p=0.910$ ;  $p\geq 0.05$ ) ve “Görevlendirildiğiniz spor organizasyonlarına gelmezden önce stresinizi azaltmak için ne tür önlemler alıyorsunuz?” ( $p=0.851$ ;  $p\geq 0.05$ ) sorularının arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

#### ***Yaş Grubu ile Katılımcıların Stres Durumları Arasındaki İlişki***

Katılımcılara sorulan on bir sorudan üçünün katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek için Tukey testi yapılmıştır. “Ayda ortalama kaç kez sportif organizasyonlarda görev alıyorsunuz?” ( $p=0.000$ ;  $p<0.05$ ) sorusuna verilen cevaplar ile katılımcıların yaş grupları anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G2 (26-30 yaş arası,  $M=3.06$ )-G1 (25 yaş altı,  $M=2.40$ ), G2 (26-30 yaş arası,  $M=3.06$ )-G3 (31-35 yaş arası,  $M=2.27$ ), G2 (26-30 yaş arası,  $M=3.06$ )-G4 (36-40 yaş arası,  $M=2.15$ ), G2 (26-30 yaş arası,  $M=3.06$ )-G5 (41 yaş ve üzeri,  $M=1.93$ ) ve G3 (31-35 yaş arası,  $M=2.27$ )-G4 (36-40 yaş arası,  $M=2.15$ ) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle yaş grupları arasında aylık katılım gösterdikleri sportif faaliyetlerin anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

“Bu organizasyonlarda strese maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?” ( $p=0.003$ ;  $p<0.05$ ) sorusuna verilen cevaplar ile katılımcıların yaş grupları anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G1 (25 yaş altı,  $M=3.06$ )-G3 (31-35 yaş arası,

M=2.40), G1 (25 yaş altı, M=3.06)-G4 (36-40 yaş arası, M=2.40) ve G1 (25 yaş altı, M=3.06)-G5 (41 yaş ve üzeri, M=2.40) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle yaş grupları arasında özellikle G1'in diğer yaş gruplarına göre daha fazla strese maruz kaldığını düşünmektedir.

“Sportif organizasyonlarda genelde nasıl görev alıyorsunuz?” (p=0.003; p<0.05) sorusuna verilen cevaplar ile katılımcıların yaş grupları anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G1 (25 yaş altı, M=1.36)-G5 (41 yaş ve üzeri, M=2.04), G2 (26-30 yaş arası, M=1.40)-G3 (31-35 yaş arası, M=1.87) ve G2 (26-30 yaş arası, M=1.40)-G5 (41 yaş ve üzeri, M=2.04) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle G1, G2, G3 ve G5 yaş grupları arasında özellikle G2'nin sportif faaliyetlere katılımında kullandığı giyim şeklinin değiştiği görülmektedir.

“Stres altında kalmanızın nedeni nedir?” (p=0.149; p>0.05), “Sportif organizasyonlarında yeme ve içme ihtiyaçlarınızı nasıl gideriyorsunuz?” (p=0.101; p>0.05), “En çok branş olarak hangi spor organizasyonlarına katılıyorsunuz?” (p=0.674; p>0.05), “Görev aldığınız spor organizasyonlarında ne sıklıkla ücret alıyorsunuz?” (p=0.431; p>0.05), “Görev aldığınız spor organizasyonlarında problemler yaşıyor musunuz?” (p=0.084; p>0.05), “Spor organizasyonlarında genelde hangi problemlerle karşılaşıyorsunuz?” (p=0.300; p>0.05), “Görevlendirildiğiniz spor organizasyonlarına gelmezden önce stresinizi azalmak için ne tür önlemler alıyorsunuz?” (p=0.098; p>0.05) ve “Görevlendirildiğiniz spor organizasyonları sırasında stresinizi azalmak için ne tür önlemler alıyorsunuz?” (p=0.59; p>0.05) sorularının katılımcıların yaş grupları ile arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

### ***Medeni Hal ile Katılımcıların Stres Durumları Arasındaki İlişki***

T testi sonuçlarına göre ankete katılanlara yöneltilen on bir sorudan beşinin katılımcıların medeni hallerine bağlı olarak değiştiği gözlenmiştir. Bu sorulardan “Ayda ortalama kaç kez sportif organizasyonlarda görev alıyorsunuz?” sorusunun anlamlılık düzeyi (p=0.001; p≤0.05) olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre evli ve bekarların katılım gösterdikleri sportif faaliyetlerin sayısı anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Medeni hale bağlı olarak farklılık gösteren diğer soru ise “Bu organizasyonlarda strese maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?” sorusudur ve anlamlılık düzeyi (p=0.002; p≤0.05) olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre evli ve bekarların strese maruz kalma düşüncelerinin evli ve bekarlar arasında anlamlı derecede farklılık gösterdiği görülmektedir. Diğer bir soru ise “Sportif organizasyonlarda genelde nasıl görev alıyorsunuz ?” sorusunun anlamlılık düzeyi ise (p=0.001; p≤0.05) olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre ise evli ve bekarların Resmi üniformalı, Sivil veya Polis yekleli olarak görev alma durumlarının anlamlı derecede farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca “Görev aldığınız spor organizasyonlarında problemler yaşıyor musunuz?” sorusunun ise anlamlılık düzeyi (p=0.001; p≤0.05) olarak belirlenmiştir. “Spor organizasyonlarında genelde hangi problemlerle karşılaşıyorsunuz?” sorusunun ise anlamlılık düzeyi (p=0.004; p≤0.05) olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre evli ve bekarların verdiği cevapların anlamlı derecede farklılık gösterdiği görülmüştür.

Diğer sonuçlara bakıldığında ise yapılan T testi analizi sonucunda katılımcıların medeni halleri ile “Stres altında kalmanızın nedeni nedir?” (p=0.157; p≥0.05), “Sportif organizasyonlarında yeme ve içme ihtiyaçlarınızı nasıl gideriyorsunuz?” (p=0.907; p≥0.05),

“En çok branş olarak hangi spor organizasyonlarına katılıyorsunuz?” ( $p=0.332$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Görev aldığınız spor organizasyonlarında ne sıklıkla ücret alıyorsunuz?” ( $p=0.071$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Görevlendirildiğiniz spor organizasyonlarına gelmezden önce stresinizi azalmak için ne tür önlemler alıyorsunuz?” ( $p=0.444$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Görev aldığınız spor organizasyonlarında problemler yaşıyor musunuz?” ( $p=0.576$ ;  $p \geq 0.05$ ) ve “Görevlendirildiğiniz spor organizasyonları sırasında stresinizi azalmak için ne tür önlemler alıyorsunuz?” ( $p=0.100$ ;  $p \geq 0.05$ ) sorularının arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

### ***Çalıştıkları Birim ile Katılımcıların Stres Durumları Arasındaki İlişki***

Katılımcılara sorulan on bir sorudan dokuzunun çalıştıkları birime göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek için Tukey testi yapılmıştır. “Ayda ortalama kaç kez sportif organizasyonlarda görev alıyorsunuz?” ( $p=0.000$ ;  $p < 0.05$ ) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştıkları birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G3 (Diğer şubeler,  $M=2.15$ )-G1 (Çevik kuvvet,  $M=3.28$ ) ve G2 (Genel Hizmet,  $M=2.05$ )-G1 (25 Çevik kuvvet,  $M=3.28$ ) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle hem G3, G2 ve G2 gruplarının aylık katılım gösterdikleri sportif faaliyetlerin anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

“Bu organizasyonlarda strese maruz kaldığınızı düşünüyor musunuz?” ( $p=0.007$ ;  $p < 0.05$ ) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştıkları birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G3 (Diğer şubeler,  $M=2.83$ )-G2 (Genel Hizmet,  $M=3.54$ ) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle diğer şubelerde çalışanlar genel hizmette çalışanlara göre daha fazla strese maruz kaldığını düşünüyor.

“Stres altında kalmanızın nedeni nedir?” ( $p=0.005$ ;  $p < 0.05$ ) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştıkları birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G3 (Diğer şubeler,  $M=3.83$ )-G2 (Genel Hizmet,  $M=2.77$ ) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle diğer şubelerde çalışanlar genel hizmette çalışanlara stres altında kalma nedenlerinin farklılık gösterdiği görülmüştür.

“En çok branş olarak hangi spor organizasyonlarına katılıyorsunuz?” ( $p=0.005$ ;  $p < 0.05$ ) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştıkları birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G2 (Genel Hizmet,  $M=1.76$ )-G1 (Çevik kuvvet,  $M=1.30$ ) ve G2 (Genel Hizmet,  $M=1.76$ )-G3 (Diğer şubeler,  $M=1.26$ ) arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle katılımcıların çalıştığı birimler ile katılım gösterilen sportif faaliyetler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda çalışılan birim aynı kalsa da katılımcıların farklı sportif faaliyetlere katıldığı söylenebilir.

“Sportif organizasyonlarda genelde nasıl görev alıyorsunuz?” ( $p=0.000$ ;  $p < 0.05$ ) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştıkları birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G3 (Diğer şubeler,  $M=1.89$ )-G1 (Çevik kuvvet,  $M=1.23$ ) ve G2 (Genel Hizmet,  $M=1.94$ )-G1 (Çevik kuvvet,  $M=1.23$ ) arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle çevik kuvvette çalışanların sportif faaliyetlere katılımlarında diğerlerine göre giyim şekillerinin farklı olduğu belirlenmiştir.



“Görev aldığınız spor organizasyonlarında problemler yaşıyor musunuz?” (p=0.003; p<0.05) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştıkları birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G3 (Diğer şubeler, M=2.00)-G1 (Çevik kuvvet, M=2.38) ve G3 (Diğer şubeler, M=2.00)-G2 (Genel Hizmet, M=2.53) arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle diğer şubelerde çalışanların diğer şubelere göre sportif faaliyetlerde daha fazla problem yaşadığını düşünmektedir.

“Spor organizasyonlarında genelde hangi problemlerle karşılaşıyorsunuz?” (p=0.003; p<0.05) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştıkları birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G2 (Genel Hizmet, M=1.65)-G1 (Çevik kuvvet, M=2.01) arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle genel hizmette çalışanlar ile çevik kuvvette çalışanların karşılaştığı problemlerin farklılık gösterdiği görülmektedir.

“Görevlendirildiğiniz spor organizasyonlarına gelmezden önce stresinizi azaltmak için ne tür önlemler alıyorsunuz?” (p=0.022; p<0.05) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştıkları birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G2 (Genel Hizmet, M=2.68)-G1 (Çevik kuvvet, M=2.15) arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle genel hizmette çalışanlar ile çevik kuvvette çalışanların görevlendirildiği spor organizasyonlarına gelmeden önce stresi azaltmak için farklı önlemler aldığı görülmektedir.

“Görevlendirildiğiniz spor organizasyonları sırasında stresinizi azaltmak için ne tür önlemler alıyorsunuz?” (p=0.004; p<0.05) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştıkları birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre; G2 (Genel Hizmet, M=2.60)-G1 (Çevik kuvvet, M=2.03) arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle genel hizmette çalışanlar ile çevik kuvvette çalışanların görevlendirildiği spor organizasyonları sırasında stresi azaltmak için farklı önlemler aldığı görülmektedir.

Ayrıca “Sportif organizasyonlarında yeme ve içme ihtiyaçlarınızı nasıl gideriyorsunuz?” (p=0.485; p>0.05), “Görev aldığınız spor organizasyonlarında ne sıklıkla ücret alıyorsunuz?” (p=0.674; p>0.05), sorularının katılımcıların çalıştıkları birim ile arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

## **Katılımcı Profili ile Stresle Baş Etme Durumu Arasındaki İlişki**

### ***Cinsiyet ile Stresle Baş Etme Arasındaki İlişki***

T testi sonuçlarına göre ankete katılanlara yöneltilen 30 sorudan ikisinin cinsiyete bağlı olarak değiştiği gözlenmiştir. Bu sorulardan “Ne olursa olsun direnme ve mücadele etme gücünü kendimde bulurum” sorusunun anlamlılık düzeyi p= 0.045; p≤0.05 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkeklerin direnme ve mücadele etme güçlerinin anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Cinsiyete bağlı olarak farklılık gösteren diğer soru ise “Problemin çözümü için adak adarım” sorusudur ve anlamlılık düzeyi p=0.008; p≤0.05 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre kadın ve erkeklerin stresle baş etmede manevi duygulara yönelimlerinin anlamlı derecede farklılık gösterdiği görülmüştür.

Diğer sonuçlara bakıldığında ise yapılan T testi analizi sonucunda cinsiyet ile “Kimsenin bilmesini istemem” (p=0.732; p≥0.05), “İyimser olmaya çalışırım” (p=0.673; p≥0.05), “Bir

mucize olmasını beklerim” (p=0.686; p $\geq$ 0.05), “Olayı/olayları büyütmeyip üzerinde durmamaya çalışırım” (p=0.711; p $\geq$ 0.05), “Başa gelen çekilir diye düşünürüm” (p= 0.919; p $\geq$ 0.05), “Sakin kafayla düşünmeye, öfkelenmemeye çalışırım” (p=0.641; p $\geq$ 0.05), “Kendimi kapana sıkılmış gibi hissederim” (p=0.897; p $\geq$ 0.05), “Olayın/olayların değerlendirilmesini yaparak en iyi kararı vermeye çalışırım” (p=0.360; p $\geq$ 0.05), “İçinde bulunduğum kötü durumu kimsenin bilmesini istemem” (p=0.427; p $\geq$ 0.05), “Olanları kafama takıp sürekli düşünmekten kendimi alamam” (p=0.674; p $\geq$ 0.05), “Kendime karşı hoşgörülü olmaya çalışırım” p=0.757; p $\geq$ 0.05), “İş olacağına varır diye düşünürüm” (p=0.377; p $\geq$ 0.05), “Mutlaka bir yol bulabileceğime inanır, bunun için uğraşırım” (p=0.358; p $\geq$ 0.05), “Her şeye yeniden başlayacak gücü kendimde bulurum” (p=0.802; p $\geq$ 0.05), “Elimden hiçbir şeyin gelmeyeceğine inanırım” (p=0.885; p $\geq$ 0.05), “Olaydan/olaylardan olumlu bir şey çıkarmaya çalışırım” p=0.233; p $\geq$ 0.05), “Her şeyin istediğim gibi olamayacağına inanırım” (p=0.834; p $\geq$ 0.05), “Problemi/problemleri adım adım çözmeye çalışırım” (p=0.658; p $\geq$ 0.05), “Mücadeleden vaz geçerim” (p=0.898; p $\geq$ 0.05), “Sorunun benden kaynaklandığını düşünürüm” (p=0.975; p $\geq$ 0.05), “Hakkımı savunabileceğime inanırım” (p=0.247; p $\geq$ 0.05), “Olanlar karşısında “kaderim buymuş derim”” (p=0.387; p $\geq$ 0.05), ““Keşke daha güçlü bir insan olsaydım” diye düşünürdüm” (p=0.864; p $\geq$ 0.05), “Bir kişi olarak iyi yönde değiştiğimi ve olgunlaştığımı hissederim” (p=0.349; p $\geq$ 0.05), ““Benim suçum ne ?” diye düşünürüm” (p=0.618; p $\geq$ 0.05), ““Hep benim yüzümden oldu” diye düşünürüm” (p=0.224; p $\geq$ 0.05), “Sorunun gerçek nedenini anlayabilmek için başkalarına danışırım” (p=0.699; p $\geq$ 0.05) ve “Bana destek olabilecek kişilerin varlığını bilmek beni rahatlatır” (p=0.588; p $\geq$ 0.05) sorularının arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

### ***Yaş Grubu ile Stresle Baş Etme Arasındaki İlişki***

Katılımcılara sorulan stresle baş etme soruları ile yaş grupları arasında beş sorunun anlamlı bir fark gösterdiği belirlenmiştir. Ortaya çıkan bu farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek için ise Tukey testi yapılmıştır. “Olayı/olayları büyütmeyip üzerinde durmamaya çalışırım”(p=0.016; p<0.05) sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre yaş azaldıkça olayları büyütmenin arttığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre G5 (41 yaş ve üzeri, M=3.81)-G4 (36-40 yaş grubu, M=3.06) ve G4 (36-40 yaş grubu, M=3.06)-G3 (31-35 yaş grubu, M=3.84) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Farklı bir deyişle G5’in G4’e ve G4’ün G3’e göre olayları daha az büyüttüğü görülmüştür.

“Başa gelen çekilir diye düşünürüm” (p=0.032; p<0.05) sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre G1 (25 yaş altı, M=3.44)-G2 (26-30 yaş grubu, M=2.81) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Farklı bir deyişle G2’nin G1’e olayları daha fazla kabullendiği görülmüştür. “Ne olursa olsun direnme ve mücadele etme gücünü kendimde bulurum” (p=0.007; p<0.05)sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre G3 (31-35 yaş arası, M=4.14)-G1 (25 yaş altı, M=3.36) ve G2 (26-30 yaş arası, M=4.01)-G1 (25 yaş altı, M=3.36) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle hem G3 hem

de G2 yaş grubunun G1'den sorunlarla daha fazla mücadele etme isteğinin olduğu belirlenmiştir.

“Olayın/olayların değerlendirilmesini yaparak en iyi kararı vermeye çalışırım” (p=0.026; p<0.05) sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre yaş arttıkça olayları değerlendirme ve analiz etmenin arttığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre G5 (41 yaş üzeri, M=4.05)-G1 (25 yaş altı, M=3.24), G4 (36-40 yaş arası, M=4.06)-G1 (25 yaş altı, M=3.24), G3 (31-35 yaş arası, M=4.09)-G1 (25 yaş altı, M=3.24) ve G2 (26-30 yaş arası, M=3.94)-G1 (25 yaş altı, M=3.24) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle ankete katılan tüm yaş gruplarının 25 yaş altı yaş grubuna göre olayları daha iyi değerlendirdiği ve analiz ettiği görülmüştür. “Problemin çözümü için adak adarım” (p=0.003; p<0.05) sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre G5 (41 yaş üzeri, M=2.40)-G2 (26-30 yaş arası, M=2.72), G4 (36-40 yaş arası, M=1.75)-G2 (26-30 yaş arası, M=2.72) ve G3 (31-35 yaş arası, M=1.98)-G2 (26-30 yaş arası, M=2.72) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle yüksek yaş gruplarının özellikle 26-30 yaş arası gruba göre manevi duyguları sorun çözümünde daha fazla öne çıkardığı belirlenmiştir. Ayrıca “Kimsenin bilmesini istemem” (p=0.612; p>0.05), “İyimser olmaya çalışırım” (p=0.869; p>0.05), “Bir mucize olmasını beklerim” (p=0.109; p>0.05), “Sakin kafayla düşünmeye, öfkelenmemeye çalışırım” (p=0.200; p>0.05), “Kendimi kapana sıkılmış gibi hissedirim” (p=0.970; p>0.05), “İçinde bulunduğum kötü durumu kimsenin bilmesini istemem” (p=0.089; p>0.05), “Olanları kafama takıp sürekli düşünmekten kendimi alamam” (p=0.466; p>0.05), “Kendime karşı hoşgörülü olmaya çalışırım” (p=0.068; p>0.05), “İş olacağına varır diye düşünürüm” (p=0.571; p>0.05), “Mutlaka bir yol bulabileceğime inanır, bunun için uğraşırım” (p=0.436; p>0.05), “Her şeye yeniden başlayacak gücü kendimde bulurum” (p=0.282; p>0.05), “Elimden hiçbir şeyin gelmeyeceğine inanırım” (p=0.946; p>0.05), “Olaydan/olaylardan olumlu bir şey çıkarmaya çalışırım” (p=0.650; p>0.05), “Her şeyin istediğim gibi olamayacağına inanırım” (p=0.052; p>0.05), “Problemi/problemleri adım adım çözmeye çalışırım” (p=0.384; p>0.05), “Mücadeleden vaz geçerim” (p=0.859; p>0.05), “Sorunun benden kaynaklandığını düşünürüm” (p=0.676; p>0.05), “Hakkımı savunabileceğime inanırım” (p=0.825; p>0.05), “Olanlar karşısında “kaderim buymuş derim”” (p=0.284; p>0.05), ““Keşke daha güçlü bir insan olsaydım” diye düşünürdüm” (p=0.404; p>0.05), “Bir kişi olarak iyi yönde değiştiğimi ve olgunlaştığımı hissedirim” (p=0.557; p>0.05), ““Benim suçum ne ?” diye düşünürüm” (p=0.768; p>0.05), ““Hep benim yüzümden oldu” diye düşünürüm” (p=0.966; p>0.05), “Bana destek olabilecek kişilerin varlığını bilmek beni rahatlatır” (p=0.572; p>0.05) ve “Sorunun gerçek nedenini anlayabilmek için başkalarına danışırım” (p=0.637; p>0.05) sorularının ise katılımcıların yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

### ***Medeni Hal ile Stresle Baş Etme Arasındaki İlişki***

T testi sonuçlarına göre ankete katılanlara yöneltilen 30 sorudan birinin katılımcıların medeni hallerine bağlı olarak değiştiği gözlenmiştir. Bu sorunun “Bir mucize olmasını beklerim” anlamlılık düzeyi (p=0.042; p≤0.05) olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre

katılımcıların medeni hallerinin bir mucize olmasını beklerim sorusuna verdiği cevabın anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Diğer sonuçlara bakıldığında ise yapılan T testi analizi sonucunda katılımcıların medeni halleri ile “Kimsenin bilmesini istemem” ( $p=0.924$ ;  $p \geq 0.05$ ), “İyimser olmaya çalışırım” ( $p=0.194$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Olayı/olayları büyütmeyip üzerinde durmamaya çalışırım” ( $p=0.820$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Başa gelen çekilir diye düşünürüm” ( $p=0.547$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Sakin kafayla düşünmeye, öfkelenmemeye çalışırım” ( $p=0.925$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Kendimi kapana sıkılmış gibi hissederim” ( $p=0.311$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Olayın/olayların değerlendirilmesini yaparak en iyi kararı vermeye çalışırım” ( $p=0.055$ ;  $p \geq 0.05$ ), “İçinde bulunduğum kötü durumu kimsenin bilmesini istemem” ( $p=0.896$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Ne olursa olsun direnme ve mücadele etme gücünü kendimde bulurum.” ( $p=0.620$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Olanları kafama takıp sürekli düşünmekten kendimi alamam” ( $p=0.113$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Kendime karşı hoşgörülü olmaya çalışırım” ( $p=0.097$ ;  $p \geq 0.05$ ), “İş olacağına varır diye düşünürüm” ( $p=0.448$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Mutlaka bir yol bulabileceğime inanır, bunun için uğraşırım” ( $p=0.506$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Problemin çözümü için adak adarım” ( $p=0.115$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Her şeye yeniden başlayacak gücü kendimde bulurum” ( $p=0.385$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Elimden hiçbir şeyin gelmeyeceğine inanırım” ( $p=0.812$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Olaydan/olaylardan olumlu bir şey çıkarmaya çalışırım” ( $p=0.481$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Her şeyin istediğim gibi olamayacağına inanırım” ( $p=0.927$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Problemi/problemleri adım adım çözmeye çalışırım” ( $p=0.181$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Mücadeleden vaz geçerim” ( $p=0.573$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Sorunun benden kaynaklandığını düşünürüm” ( $p=0.316$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Hakkımı savunabileceğime inanırım” ( $p=0.778$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Olanlar karşısında “kaderim buymuş derim”” ( $p=0.949$ ;  $p \geq 0.05$ ), ““Keşke daha güçlü bir insan olsaydım” diye düşünürdüm” ( $p=0.490$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Bir kişi olarak iyi yönde değiştiğimi ve olgunlaştığımı hissederim” ( $p=0.958$ ;  $p \geq 0.05$ ), ““Benim suçum ne?” diye düşünürüm” ( $p=0.414$ ;  $p \geq 0.05$ ), ““Hep benim yüzümden oldu” diye düşünürüm” ( $p=0.778$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Sorunun gerçek nedenini anlayabilmek için başkalarına danışırım” ( $p=0.216$ ;  $p \geq 0.05$ ) ve “Bana destek olabilecek kişilerin varlığını bilmek beni rahatlatır” ( $p=0.862$ ;  $p \geq 0.05$ ) sorularının arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

### ***Çalıştıkları Birim ile Stresle Baş Etme Arasındaki İlişki***

Katılımcılara sorulan stresle baş etme soruları ile katılımcıların çalıştığı birimlerin iki soruda anlamlı bir fark gösterdiği belirlenmiştir. Ortaya çıkan bu farklılığın hangi birimler arasında olduğunu belirlemek için ise Tukey testi yapılmıştır. “Kimsenin bilmesini istemem” ( $p=0.029$ ;  $p < 0.05$ ) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştığı birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre G3 (Diğer şubeler,  $M=3.39$ )-G1 (Çevik kuvvet,  $M=2.88$ ) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Farklı bir değişle diğer şubelerde çalışanların çevik kuvvette çalışanlara göre olayları saklamada değişik tutum içinde oldukları görülmüştür.

“Problemin çözümü için adak adarım” ( $p=0.028$ ;  $p < 0.05$ ) sorusuna verilen cevapların katılımcıların çalıştığı birimler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Tukey testi sonuçlarına göre G2 (Genel hizmet,  $M=3.39$ )-G1 (Çevik kuvvet,  $M=2.88$ ) grupları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Farklı bir değişle genel hizmette çalışanların çevik kuvvette çalışanlara göre olaylar karşısında manevi duygularını ön plana daha fazla çıkardığı görülmüştür.

Ayrıca “İyimser olmaya çalışırım” ( $p=0.641$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Bir mucize olmasını beklerim” ( $p=0.067$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Olayı/olayları büyütmeyip üzerinde durmamaya çalışırım” ( $p=0.365$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Başa gelen çekilir diye düşünürüm” ( $p=0.359$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Sakin kafayla düşünmeye, öfkelenmemeye çalışırım” ( $p=0.487$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Kendimi kapana sıkılmış gibi hissederim” ( $p=0.665$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Olayın/olayların değerlendirilmesini yaparak en iyi kararı vermeye çalışırım” ( $p=0.696$ ;  $p \geq 0.05$ ), “İçinde bulunduğum kötü durumu kimsenin bilmesini istemem” ( $p=0.394$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Ne olursa olsun direnme ve mücadele etme gücünü kendimde bulurum.” ( $p=0.572$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Olanları kafama takıp sürekli düşünmekten kendimi alamam” ( $p=0.452$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Kendime karşı hoşgörülü olmaya çalışırım” ( $p=0.230$ ;  $p \geq 0.05$ ), “İş olacağına varır diye düşünürüm” ( $p=0.294$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Mutlaka bir yol bulabileceğime inanır, bunun için uğraşırım” ( $p=0.167$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Her şeye yeniden başlayacak gücü kendimde bulurum” ( $p=0.690$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Elimden hiçbir şeyin gelmeyeceğine inanırım” ( $p=0.186$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Olaydan/olaylardan olumlu bir şey çıkarmaya çalışırım” ( $p=0.234$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Her şeyin istediğim gibi olamayacağına inanırım” ( $p=0.151$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Problemi/problemleri adım adım çözmeye çalışırım” ( $p=0.329$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Mücadeleden vaz geçerim” ( $p=0.262$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Sorunun benden kaynaklandığını düşünürüm” ( $p=0.220$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Hakkımı savunabileceğime inanırım” ( $p=0.727$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Olanlar karşısında “kaderim buymuş derim”” ( $p=0.225$ ;  $p \geq 0.05$ ), ““Keşke daha güçlü bir insan olsaydım” diye düşünürdüm” ( $p=0.203$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Bir kişi olarak iyi yönde değiştiğimi ve olgunlaştığımı hissederim” ( $p=0.393$ ;  $p \geq 0.05$ ), ““Benim suçum ne ?” diye düşünürüm” ( $p=0.587$ ;  $p \geq 0.05$ ), ““Hep benim yüzümden oldu” diye düşünürüm” ( $p=0.983$ ;  $p \geq 0.05$ ), “Sorunun gerçek nedenini anlayabilmek için başkalarına danışırım” ( $p=0.457$ ;  $p \geq 0.05$ ) ve “Bana destek olabilecek kişilerin varlığını bilmek beni rahatlatır” ( $p=0.667$ ;  $p \geq 0.05$ ) sorularının arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

### Sonuç ve Öneriler

Çalışmada polislerin sportif faaliyetlerdeki stres durumunu belirlemek için 270 kişi ile anket yapılmış ve toplanan veriler SPSS 22.0 programında değerlendirilmiştir. Anket verilerinin değerlendirilmesinde, bağımsız iki grup arasındaki ilişki belirlemek için T testi, bağımsız örneklem için tek yönlü varyans analizi ANOVA testi kullanılmış ve bu farkın hangi gruplar arasında olduğu ise Tukey testi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Cinsiyet ve medeni hal ile ilgili analizler T testine tabi tutulurken; yaş ve çalıştıkları birimler ile ilgili analizler ANOVA testine tabi tutulmuştur.

Buna göre ankete katılan polislerin cinsiyetlerine göre “katılım gösterdikleri sportif faaliyetler” ile “katılım şekli” anlamlı şekilde farklılık göstermektedir. Bu durum özellikle sportif faaliyetlerin hitap ettiği kitle ve bu sportif faaliyetlere ilgi duyan bireylerin profilleriyle de ilişkili görünmektedir. Örneğin daha sert geçen ve fanatizmi yüksek olan futbol müsabakalarında erkeklerin daha fazla görev aldıkları söylenebilir. Buna karşılık fanatizmi daha düşük voleybol ve basketbol gibi karşılaşmalarda kadınlar da önemli derece de görev almaktadırlar. Katılım şekillerine baktığımızda ise kadınların erkelerden daha fazla üniforma giydikleri görülmektedir. Dolayısıyla katılım gösterdikleri sportif faaliyetler ile bu faaliyetlere katılım şekli polisler arasında cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılık göstermektedir.

Kadınlar ve erkekler arasındaki anlamlı farklılığı stresi azaltmak için aldığı önlemlerde de görmek mümkündür. Her iki cinsiyette farklı şekillerde stresten kurtulma yoluna

gitmektedir. Buna karşılık diğer durumların tamamında kadın ve erkek arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Cinsiyette olduğu gibi evli ve bekârlar arasında da sportif faaliyetlere katılım şeklinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Evli ve bekârların sportif organizasyonlarda “strese maruz kalma düşünceleri” ve “problem yaşama durumları” ile “strese maruz kalma düşünceleri” anlamlı şekilde farklılık göstermektedir.

T testi sonuçlarına göre ankete katılanlara stres ile nasıl başa çıktıkları ile ilgili yöneltilen 30 sorudan ikisinin cinsiyete bağlı olarak değiştiği gözlemlenmiştir. Bunlardan “Ne olursa olsun direnme ve mücadele etme gücünü kendimde bulurum” ile “Problemin çözümü için adak adarım” sorularına verilen cevaplar kadın ile erkekler arasında anlamlı şekilde farklılık göstermektedir. Her iki soru dikkate alındığında kadın ve erkeklerin stresle baş etmede manevi duygulara yönelimde ve direnme veya mücadele etme şekillerinde anlamlı derecede farklılık gösterdiklerini söyleyebiliriz.

Çalışmada ankete katılanların aylık katılım gösterdikleri sportif faaliyetlerin türü ve sayısı, faaliyetlere katılım şekli ve katılım gösterdikleri faaliyetlerde strese maruz kaldıklarını düşünmeleri katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir. Özellikle 25 ve daha küçük yaş grubundakilerin yaşça daha büyük olanlara göre daha fazla strese maruz kaldıkları görülmektedir. Bu durum polislik mesleğinde yaş ilerledikçe deneyimin arttığı ve buna bağlı olarak stres ile baş etmenin daha kolay olduğu ile alakalı görünmektedir. Benzer durumun hem görev sayıları hem de göreve gidiş şekilleri üzerinde de etkili olmaktadır. Diğer durumların hiç birinde yaş grupları arasındaki farklılığın anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir.

Stersin nedenlerinde olduğu gibi katılımcıların stresle baş etmesiyle yaş grupları arasında da anlamlı şekilde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Örneğin yaş ilerledikçe karşılaşılan olaylar karşısında daha sakin davranıldığı ve olayların büyütülmediği görülmektedir. Bunun tam tersi olarak anket analizlerine göre yaş küçüldükçe karşılaşılan olayların daha fazla büyütüldüğü tespit edilmiştir. Benzer durumu olayların analizini yaparak en doğru karar vermede de karşımıza çıkmaktadır. Yani yaş ilerledikçe olaylar daha detaylı düşünülmekte ve buna göre en doğru karar verilmeye çalışılmaktadır. Nitekim Tukey testi sonuçlarına göre yaş arttıkça olayları değerlendirme ve analiz etmenin arttığı görülmektedir. Dolayısıyla yaşa bağlı olarak olaylara verilen tepkiler de değişmektedir. Benzer şekilde olayların sonuçlarını kabullenme “başına gelen çekilir” de 25 yaş ve daha küçük yaş grubunda daha az kabul görmektedir. Olaylara ve sonuçlarına karşı dirayetli olma durumu ise özellikle orta yaş grubunda artmakta buna karşılık 25 ve daha küçük yaş grubunda azalmaktadır. Yaş grupları arasındaki anlamlı farklılığın ortaya çıktığı bir diğer durum ise problem çözümünde manevi duygulara yönelmede karşımıza çıkmaktadır. Bütün yaş grupları arasında anlamlı farklılık olmakla beraber özellikle 26-30 yaş grubunda problem çözümünde manevi duygulara yönelmenin daha anlamlı olduğu görülmektedir.

Çalışmada ankete katılanların çalıştıkları şubeye göre de farklı durumlarla karşılaştıkları ve farklı refleksler verdikleri belirlenmiştir. Polislerin çalıştıkları birimlere göre organizasyonlarda görev aldıkları müsabaka branşı, bu müsabakalarda görev alma şekilleri, müsabakalarda strese maruz kalma durumları, stresin nedenleri, yaşadıkları problemler ve problemlerin şekilleri anlamlı şekilde farklılık göstermektedir. Bu farklılık özellikle genel hizmette çalışanlar ile diğer birimler arasında ortaya çıkmaktadır. Genel hizmet biriminde çalışanların organizasyonlarda sürekli görev almaları ve buna hazırlıklı olmaları bu farklılığın

temel nedenlerinden biridir. Dolayısıyla genel hizmet biriminde çalışanlar diğerlerine göre daha az stresa maruz kalmakta ve daha az problem yaşamaktadır. Buna karşılık çevik kuvvet biriminin sürekli resmi ve donanımlı olması hem organizasyonlara gitme şekillerini hem de stres düzeylerini etkilemektedir.

Birimler arasında stres durumlarıyla baş etme şekilleri de anlamlı şekilde farklılık göstermektedir. Özellikle genel hizmette çalışanlar ile çevik kuvvette çalışanları arasında hem görevlendirildiği spor organizasyonlarına gelmeden önce hem de müsabakanın başladığı esnada stresi azaltmak için farklı önlemler aldığı görülmektedir. Diğer bir deyişle genel hizmette çalışanlar ile çevik kuvvette çalışanların görevlendirildiği spor organizasyonları sırasında stresi azaltmak için farklı önlemler aldığı görülmektedir. Benzer farklılık olayların çözümünde maneviyata yönelmede de karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten de analizlere göre genel hizmette çalışanların çevik kuvvette çalışanlara göre olaylar karşısında manevi duygularını daha fazla ön plana çıkardıkları belirlenmiştir. Şubeler arasında stresle baş etmede anlamlı farklılık “sorunları başkasıyla paylaşma” durumunda da karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda da diğer şubelerde çalışanların çevik kuvvette çalışanlara göre olayları saklamada değişik tutum içinde oldukları görülmüştür.

Ankete katılanların sportif organizasyonlara katılırken sorun olarak gördükleri olayların başında yoğun iş yükü, kendisine ve ailesine zaman ayıramama ile ücret ödenme durumu gelmektedir. Özellikle görev aldıkları organizasyonların yaklaşık %90’ında ücret almamaları görev aldıkları organizasyonlarda gönülsüz olmalarında önemli bir etken olmuştur. Bunun yanında katılımcıların görev aldıkları organizasyonlarda da farklı sorunlarla karşılaşma durumları da çok yüksektir. Örneğin katılımcıların yaklaşık %36 çoğu zaman veya her zaman organizasyonlar esnasında problemlerle karşılaştıklarını ifade etmiştir. Bu problemlerin başında ise seyircilerin giriş ve çıkışlarda kurallara uymamaları, yeterli koordinasyonun olmaması ve karşı tarafların birbiriyle olan tartışmaları gelmektedir. Dolayısıyla bu organizasyonlarda hem ücretsiz görev almaları hem de bu problemlerle karşılaşmaları streslerini daha fazla arttırmaktadır.

Çalışmada benzer şekilde katılımcıların yaklaşık 30’u yaşadıkları sorunları kimseye paylaşma istekli olmamasına rağmen, bunların yaklaşık %70’i olaylar karşısında iyimser olmaya çalışmaktadır. Buna karşılık olaylar karşısında umutsuz olanların oranı ise %18 ve bu sıkıntıları takıntı haline getirenlerin oranı yaklaşık %25’tir. Bunun yanında yaşadıkları sorunları ve bu sorunların sonuçlarını koşulsuz kabullenme oranı da (yaklaşık %40) oldukça yüksektir. Ankete katılanların sorunlar karşısında daha soğukkanlı olduklarını görmekteyiz. Bu katılımcıların yaklaşık %62’si olaylar karşısında öfkelenmemeye çalışarak, sakin kafayla karar vermeye niyetlidir. Nitekim bunların yaklaşık %73’ü düşünüp taşındıktan sonra en iyi kararı vermeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılanların olaylar karşısındaki direnci de yaklaşık %70 ile oldukça yüksektir ve yaklaşık %75’i olaylar karşısında verdikleri kararların sonuçları ne olursa olsun kendilerine karşı iyimser davrandıklarını belirtmişlerdir. Nitekim bunların yaklaşık %66’sı olayların boyutu ne olursa olsun mutlaka bir çözüm ve çıkış yolu bulunacağına inanmaktadır. Benzer şekilde katılımcıların yaklaşık %65’i olası bir kötü sonuçta da yeniden mücadele edecek durumda olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık mücadeleden vazgeçenlerin oranı son derece düşük olup, %6 seviyelerindedir. Çalışmada olaylardan olumlu bir sonuç çıkarmaya çalışanların oranı yaklaşık %58 iken, olaylardan olumsuz sonuç çıkaranların oranı ise son

derece düşük olup, yaklaşık %15'tir. Çünkü bunların büyük çoğunluğu (yaklaşık %89'u) problemin kendilerinden kaynaklanmadığı kanaatindedir. Olaylar karşısında kaderci davrananların oranı %18 seviyelerindeyken, olayları kaderci değerlendirmeyip hakkını savunabileceklerini düşünenlerin oranı %70'i geçmektedir. Katılımcılar arasında olayların çözümü için birbirinden destek alanların oranı ise çok yüksek olup, yaklaşık %75'tir.

Özellikle 25 yaş altı polislerin, yaş olarak daha büyük olan polislerle kıyasla daha çok strese girdikleri görülmektedir. Bu durumun önüne geçmek için spor organizasyonlarında görevlendirilecek polislerin, görev dağılımı yapılırken farklı yaş gruplarından olan polislerin, aynı bölge ve ekipte değerlendirilmesi olumlu sonuçlar getirebilir. Çünkü ileri yaş grubu polislerin 25 yaş altı polis gruplarına kıyasla, mesleki tecrübe ve deneyiminin daha yüksek olması, olaylar karşısında doğru karar verme olasılığını arttırdığından, strese girme olasılığını da düşürecektir. Böylelikle yaş grupları açısından heterojen grupların oluşturulması ile 25 yaş altı polis gruplarının da strese maruz kalma ihtimalleri daha düşük olabilir. Ayrıca karşılaşılan olumsuz durumlarda yüksek yaş gruplarındaki polislerin hata yapma olasılıkları ve olumsuz duruma karşı daha soğukkanlı olmaları nedeniyle, düşük yaş gruplarındaki polislerle beraber çalışmalarını, düşük yaşta polislerin hata yapma olasılıklarını düşürebilir.

Farklı birimlerde çalışan polislerin, çalıştıkları birimin getirmiş olduğu çeşitli sorumluluk ve zorluklar neticesinde stresler oluşmaktadır. Müsabakada görev alma şekilleri, müsabakaya yazılma sıklıkları gibi unsurlar çalışılan birimlere göre farklılık gösterdiğinden dolayı, stres sebeplerini de farklılaştırmaktadır. Bu sebepten dolayı polislerin çalışacağı birimi kendi istek ve arzuları doğrultusunda seçebilmesi, müsabakalara yazılma sıklığının daha önceden planlanması, polisin stres unsurunu hafifletecektir.

Normal görevlerin haricinde ek görev olarak gidilen spor organizasyonlarında, ayrıyeten yoğun bir iş yükü oluşması ve polislerin izinli oldukları gün göreve gelmeleri neticesinde kendilerine ve ailelerine zaman ayıramamaları strese sebep olmaktadır. Bu yüzden görev yazılacağı zaman, polislerin normal mesai saatlerinde yazılmasına gayret gösterilmesi ve önceden yapılan plan ve programın polislerle paylaşılması mağduriyeti azaltacaktır. Ayrıca spor organizasyonlarında görevler yapılırken risk faktörlerinin önceden tespit edilerek gerek insan gücü gerekse de çeşitli araç gereçler vasıtasıyla önlemler alınması sorunu azaltacaktır. Risk durumlarının yoğun olduğu bölgelerde, bunların başında en çok problemin yaşandığı yerlerden biri olan giriş çıkış noktalarında sayı olarak daha çok polis bulunması caydırıcılığı arttırıp risk faktörünü düşürecektir. Ayrıca spor organizasyonları sırasında taraflar arasında taşkınlık ve tartışmanın çıkacağı ortamlar ve pozisyonlar azaltılarak, disiplinli ve sağlam bir güvenlik ağı oluşturup iyi bir koordinasyon sağlanmalıdır.

Güvenliği sağlamanın birinci ve en önemli koşulu, güvenliği sağlayanın kendisini güvende hissetmesidir. Bu nedenle gerek araç ve gereçlerle gerekse de çevre düzenlemeleri ile polisin kendini güvende hissetmesi daha kaliteli ve sorunsuz iş çıkarmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak bu çalışmada Gaziantep ilinde İl Emniyet Müdürlüğü bünyesinde farklı birimlerde görev yapan kolluk kuvvetlerinin görev almış oldukları sportif organizasyonlardaki stres durumları, nedenleri ve stres ile mücadele şekilleri üzerine nicel verilere dayalı bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre spor organizasyonlarında görev alan polislerin ücretsiz görev almaları, kendilerine ve ailelerine zaman ayıramamaları ve resmi şekilde göreve gitmeleri organizasyonlarda strese neden olan en önemli problemleri oluşturmaktadır. Bu durum ise görev aldığı birim, cinsiyet, medeni hal ve yaşına göre anlamlı



şekilde farklılık göstermektedir. Bunun yanında katılımcıların büyük çoğunluğu olumsuzluklar karşısında iyimser ve gayretli görünmektedir. Ayrıca katılımcılar olayları sorgulamakta, yenilgiyi kabullenmemekte ve karşılıklı yardımlaşmayı önemsemektedir.

### Kaynakça

- Akman, S. (2004). Stresin Nedenleri ve Açıklayıcı Kuramlar, *Türk Psikoloji Bülteni*, 34,40-55.
- Alaçam, F. ve Parti, A. (2000). *Polis ve İntihar*, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- Albrecht, K. (1988). *Gerilim ve Yönetici*, Çev; Tosun, K., İ.Ü.İşletme Fakültesi, Yayın No:197, İstanbul.
- Alıncak, F. (2012). *Ferdi ve Takım Sporlarıyla Uğraşan Bireylerin Strese Karşı Koyabilme Düzeylerinin Karşılaştırması*, Gaziantep Üniversitesi Sağlık bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- Alıncak, F. ve Abakay, U. (2015). *Ferdi ve Takım Sporlarıyla Uğraşan Bireylerin Strese Karşı Koyabilme Düzeylerinin Karşılaştırması*. The Journal of Academic Social Sciences, 16(16), 333-345., Doi: 10.16992/ASOS.78 .
- Alıncak, F. ve Gürer, B. (2018). Investigation of Stress Management Styles of Professional Volleyball Players, *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 4(6), 37-44.
- Artan, İ. (1986). *Örgütsel Stres Kaynakları ve Yöneticiler Üzerinde Bir Uygulama*. BASİSEN Kültür ve Eğitim Yayınları, İstanbul.
- Baltaş, Z. ve Baltas, A. (2008). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Bardavit, M. (2007). *Kişilik Yapılarının- Stresi Değerlendirme, Stresle Başa Çıkma Yaklaşımları, Algılanan Stres ve İş Doyumu Üzerinde Olan Etkisinin Karşılaştırılması Olarak incelenmesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çakar, T. (2016). Türk İmalat Sanayinin Örgütsel Stres Faktörlerinin Ölçülmesi, *Fırat Üniversitesi Müh. Bil. Dergisi*, 28(2), 109-118.
- Dönmez, C. ve Uslu, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerine ilişkin öz-yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 460-482.
- EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü), (2012). *Önemli Tesisleri Koruma Kursu Ders Kitabı*, Koruma Daire Başkanlığı, Ankara.
- Folkman, S., Lazarus, R.S., Gruen, R.J., DeLongis, A. (1986). Appraisal Coping, Health Status and Psychological Symptoms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(3), 571-579.
- Geleri, A. (2003). *Önleyici Polislik*, Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Karagül, M. (2011). *Örgütsel Stres ve Stres Yönetimi: Malatya Adliyesi Örneği*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Palmer, M. ve Hyman, B. (1993). *Yönetimde Kadınlar*, Çev: Kurul, Rota Yayınları, İstanbul,
- Pasnau, R.O. and Fawzy, F.I., (1989). "Stress in Psychiatry," in Kaplan, H.I., Sadock, B.J. (Eds.), *Comprehensive Textbook of Psychiatry*, V(2): 1231-1239, , Baltimore.

- 
- Sever, M. ve Cinoğlu, H. (2010). Amerikan Polisinde İş Stresinden Kaynaklanan Aile İçi Şiddet Olaylarının Sosyolojik ve İstatistiksel Analizi, *Polis Bilimleri Dergisi*, 12 (1), 125-146.
- Stora, B. (1992). *Stres*, Çev: Kalın, A. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Şahin, N.H. ve Durak, A. (1995). Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeğinin Üniversite Öğrencileri için Uyarlanması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 10, 56-73.
- Tarhan, N. (2003). *Adrenalin: Stresi Mutluluğa Dönüştürmek*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Tekin, M. ve Filiz, K. (2008). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Umutsuzluk ve Boyun Eğici Davranış Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 27-37.
- Uğur, M. (2005). Stres Kavramı ve Psikiyatrik Hastalıklar, *Medikal Açıdan Stres ve Çareleri Sempozyum Dizisi*, 47: 13-33.
- Üzüm, H. ve Alıncak F. (2019). Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları İle Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etmelerinde Etkili Olan Faktörlerin Değerlendirilmesi, *International Social Sciences Studies Journal*, 5(40), 3928-3936.
- Yükseloğlu, E.H., Yükseloğlu, M., Tarı Cömert, I., Özaşçılar, M., Ziyalar, N., Yavuz, M.F. (2010). Polis Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri ve Psikolojik İhtiyaçlarının İncelenmesi: Adile Sadullah Mermerci Örnekleme, *Polis Bilimleri Dergisi*, 3: 107-127.
-

---

## Ekler

### Ek 1- Anket Formu

#### 1- Yaşınız

- a)25 altı b)26-30 c)31-35 d)36-40 e)41 ve üzeri

#### 2-Cinsiyetiniz

- a) Kadın b) Erkek

#### 3) Medeni Haliniz

- a) Evli b) Dul c) Bekâr

#### 4)Hangi birimde görev alıyorsunuz?

- a) Çevik Kuvvet b) Genel Hizmet c) Diğer Şubeler

#### 5. Ayda ortalama kaç kez sportif organizasyonlarda görev alıyorsunuz?

- a)1 b)2 c)3 d) 4 ve daha fazla

#### 6. Bu organizasyonlarda strese maruz kaldığınız düşünüyor musunuz?

- a) Hiçbir zaman b) Az c) Orta d) Çoğu zaman e) Her zaman

#### 7) Stres altında kalmanızın nedeni nedir?

- a) Ücret ödenmemesi durumunda b) Kendime ve aileme zaman ayıramama c) Yoğun iş yükü d) Görev süresinin belirsizliği e) Plan ve program yapamama f) Güvenlik teknolojilerinin kısıtlılığı g) Ortamın karmaşıklığı (gürültü, trafik, yoğunluk) h) Disiplin kurallarının baskınlığı ve hiyerarşik yapı j)Üniformalı görev yapmanın vermiş olduğu endişe

#### 8) Sportif organizasyonlarında yeme ve içme ihtiyaçlarınızı nasıl gideriyorsunuz?

- a) Kurumun vermiş olduğu hizmetlerle b) Kendi cebimden harcayarak c) İhtiyaç duymuyorum

#### 9) En çok branş olarak hangi spor organizasyonlarına katılıyorsunuz?

- a) Futbol b) Voleybol c) Basketbol d) Hentbol e) Diğer Branşlar

#### 10) Sportif organizasyonlarda genelde nasıl görev alıyorsunuz?

- a)Resmi Üniformalı b) Sivil c) Polis yelekli

#### 11) Görev aldığınız spor organizasyonlarında ne sıklıkla ücret alıyorsunuz?

- a)Hiçbir zaman b)Ara sıra c) Çoğu zaman e)Her zaman

#### 12) Görev aldığınız spor organizasyonlarında problemler yaşıyor musunuz?

- a) Hiçbir zaman b)Ara sıra c) Çoğu zaman e)Her zaman

#### 13)Spor organizasyonlarında genelde hangi problemlerle karşılaşıyorsunuz?

- a) Giriş ve çıkışlarda seyircilerin kural ve talimatlara uymamasından kaynaklanan sorunlar  
b) Gereken düzenleme ve koordinasyonun önceden planlanamaması  
c) Karşı taraftarların birbirleriyle olan uyuşmazlık ve çekişmeleri  
d) Sporcuların birbirleriyle olan uyuşmazlık ve çekişmeleri  
e) Hakemin vermiş olduğu karara karşı çıkan taşkınlıklar

#### 14) Görevlendirildiğiniz spor organizasyonlarına gelmezden önce stresinizi azalmak için ne tür önlemler alıyorsunuz?

- a) Önceden hazırlanarak, görev alanına erkenden gelip beklemek.  
b) Ailemle ve sevdiğimle zaman geçirdikten sonra göreve gelmek.  
c) Görev alanının ve süresinin önceden belirlenerek bir plan dâhilinde yapılması.  
d) Göreve sivil geleceğimi bilmek.  
e) Ek görev yazıldığında bir gün öncesi ve sonrasının izinli olması.

#### 15) Görevlendirildiğiniz spor organizasyonları sırasında stresinizi azalmak için ne tür önlemler alıyorsunuz?

- a) Amirlerin dediklerine uyararak bunların dışına çıkmamak.  
b) Görev dağılımı yapıldıktan sonra kendi kafama göre hareket etmek.  
c) Uzun süre karşılaşmadığım görev arkadaşlarımla karşılaşmak.  
d) Yemek ve tuvalet ihtiyaçlarını giderebilecek imkân ve pozisyonun olması.  
e) Yeni yerler ve kültürler keşfetmek.
-

## Ek 2-

| BİR SIKINTIM OLDUĞUNDA                                                       | Hiçbir Zaman | Çok Nadir | Bazen | Çoğu Zaman | Her Zaman |
|------------------------------------------------------------------------------|--------------|-----------|-------|------------|-----------|
| Kimsenin bilmesini istemem                                                   |              |           |       |            |           |
| İyimser olmaya çalışırım                                                     |              |           |       |            |           |
| Bir mucize olmasını beklerim                                                 |              |           |       |            |           |
| Olayı/olayları büyütmeyip üzerinde durmamaya çalışırım.                      |              |           |       |            |           |
| Başa gelen çekilir diye düşünürüm                                            |              |           |       |            |           |
| Sakin kafayla düşünmeye, öfkelenmemeye çalışırım                             |              |           |       |            |           |
| Kendimi kapana sıkılmış gibi hissedirim                                      |              |           |       |            |           |
| Olayın/olayların değerlendirilmesini yaparak en iyi kararı vermeye çalışırım |              |           |       |            |           |
| İçinde bulunduğum kötü durumu kimsenin bilmesini istemem                     |              |           |       |            |           |
| Ne olursa olsun direnme ve mücadele etme gücünü kendimde bulurum             |              |           |       |            |           |
| Olanları kafama takıp sürekli düşünmekten kendimi alamam                     |              |           |       |            |           |
| Kendime karşı hoşgörülü olmaya çalışırım                                     |              |           |       |            |           |
| İş olacağına varır diye düşünürüm                                            |              |           |       |            |           |
| Mutlaka bir yol bulabileceğime inanırım                                      |              |           |       |            |           |
| Problemin çözümü için adak adarım                                            |              |           |       |            |           |
| Yeniden başlayacak gücü kendimde bulurum                                     |              |           |       |            |           |
| Elimden hiçbir şeyin gelmeyeceğine inanırım                                  |              |           |       |            |           |
| Olaylardan olumlu sonuç çıkarmaya çalışırım                                  |              |           |       |            |           |
| Her şeyin istediğim gibi olamayacağına inanırım                              |              |           |       |            |           |
| Problemleri adım adım çözmeye çalışırım                                      |              |           |       |            |           |
| Mücadeleden vaz geçerim                                                      |              |           |       |            |           |
| Sorunun benden kaynaklandığını düşünürüm                                     |              |           |       |            |           |
| Hakkımı savunabileceğime inanırım                                            |              |           |       |            |           |
| Olanlar karşısında "kaderim buymuş derim"                                    |              |           |       |            |           |
| "Keşke daha güçlü olsaydım" diye düşünürdüm                                  |              |           |       |            |           |
| Bir kişi olarak iyi yönde değiştiğimi ve olgunlaştığımı hissedirim           |              |           |       |            |           |
| "Benim suçum ne?" diye düşünürüm                                             |              |           |       |            |           |
| "Hep benim yüzümden oldu" diye düşünürüm                                     |              |           |       |            |           |
| Sorunun gerçek nedenini anlayabilmek için başkalarına danışırım              |              |           |       |            |           |
| Bana destek olabilecek kişilerin varlığını bilmek beni rahatlatır            |              |           |       |            |           |